ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 12 (486) ■ Decembrie 2022 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

MIRCEA ROMAN - *Pustnicul* (bronz)

Un vis cu Viorel Ilișoi

Se făcea, în visul meu de toamnă târzie, că trebuie să-l cunosc pe Viorel

Ilișoi, să realizez cu el un interviu, o dezbatere, o emisiune, ceva, nu înțelesesem prea bine de la Simona. Zburam pe deasupra apelor învolburate ale Jijiei, cu ochii ațintiți asupra Casei de Copii din Trușești, având patru cărți în loc de aripi. Nu era pe acolo, plecase, îmi spune un băiețel ce cânta la o vioară. Silvia Grigore apare și ea: vezi că e plecat cu ajutoare umanitare în Ucraina. Planez spre graniță, dar mă trezesc în Gara Botoșani. Pe ultima bancă, un adolescent dormea cu capul pe o geantă din care răzbăteau niște foi mâzgălite. Să fie poezii? Să fie el? Adolescentul se uita la mine cu ochi triști și sfredelitori. – Ai 5 lei?, mă întrebă, că-mi vine să-mi mănânc limba! – Eu am doar cărți, zic. Îl caut pe Viorel Ilișoi. – Nu-l cunosc, zice, eu am demonii mei. Mă lupt cu ei.

Îmi continui zborul, dar ajung la ziarul „Atitudinea", din Botoșani. Nici aici nu-l găsesc, era plecat pe teren, să culeagă știri de prima pagină. Văd pe cineva într-o celulă de pușcărie pentru că scrisese despre Saddam Hussein. Trec de muntele de hârtie, de zidurile reci, și ajung la „Timpul" din Iași. Las aripile-cărți pe biroul lui Liviu Antonesei. - Vezi că Ilișoi e plecat să stea la taclale cu Dorin Spineanu, Lucian Vasiliu, Emil Iordache, Nichita Danilov, Ioan Holban, Lucian Vasiliu, Ovidiu Nimigean, Val Condurache, Mihai Ursachi, Al. Andriescu, Dan Lungu, Emil Brumaru, Silviu Lupescu, Cătălin Mihuleac, Mihai Avasilcăi-Fanfan ș.a. Nu sunt mari acum, doar Brumaru, dar vor deveni niște clasici în viață ai literaturii. Viorel de care întrebi vrea să tulbure apele pe Bahlui, cică nu s-ar întâmpla nimic pe aici. De aia a dat o fugă și pe la Mana, pe la casa lui Paul Goma. Zbor pe la fiecare, mi se pare că-l văd stând de vorbă cu Bogdan Crețu. Trag cu urechea: „În critica literară, când îți scapi numele pe jos, se sparge ca un ou". Mă gândesc ce vrea să spună, dar apare Cezar Ivănescu. Ne salutăm, ne știam de la Festivalul internațional „Nopțile de poezie de la Curtea de Argeș". Don Cezar era nervos, vorbea întruna. Un tânăr tot schimba casetele la un reportofon vechi. Să fie, în fine, Viorel? Aud niște înjurături la adresa Anei Blandiana și a lui Nicolae Breban. Se vor supăra, îmi zic, dar Don Cezar se oprește o clipă: să publici astea după ce nu voi mai fi. Casetele le va păstra Clara Aruștei. Da, maestre, îi zise tânărul, sunteți cel mai mare poet al nostru dar, totuși, eu o să scriu un poem lung dedicat lui Nichita. M-a rugat Cătălin Nedelcu să i-l citesc mâine seară. Viorel, tu ești? Dar dispare ca un fum.

Obosisem să zbor, în visul meu. Eram pe holul uriaș de la Casa Scânteii al „Jurnalului Național". Marius Tucă îmi iese în cale. „Domnul Reportaj" e plecat la niște cerșetori care și-au făcut un palat și au mașini cât tancul, zice. Bucureștiul e mare, unde să fie? Poate pe la „Dragonul Roșu". Lui Florin, cineva îi refuză paharul de whisky fin: „un bun reporter nu se îmbată niciodată în timpul documentării". Hehe, râde Robert Turcescu, apărut din senin: „nu ești ziarist bun dacă nu bei, dacă nu divorțezi, nu faci un ulcer ori nu ajungi impotent". Florin, miliardarul-cerșetor, râde. „Eu nu m-am ales decât cu un ulcer", spune cineva grăbit. „Viorel, tu ești?", întreb obosit. „Eu sunt cel care pune întrebări aici, îmi răspunde tânărul solid din fața mea. Merg să caut pe cineva, reportajul acesta este infinit, nu se termină niciodată. De 32 de ani tot scriu la el și nu-i dau de cap. Nu știu ce urmează, nu știu cum se termină. Se scrie tare greu, parcă aș construi din fire de nisip un castel cu vârful până la cer".

Să fie el Viorel Ilișoi? Sau e F. Brunea-Fox? Sau Dorin Tudoran? Sau Mihai Barbu? Toți patru stau la o masă și discută despre soarta reportajului în România. Pe masă, două cărți, „Cele mai frumoase reportaje" și „Strălucitor", pe care le răsfoiesc zorit. „Suntem prieteni, nu-i așa, Mihai, mai ales cu fratele tău, Ion, caricaturistul!?", zice cel mai tânăr. „E loc sub soare pentru toți, dar la mine e mai greu, caut vreo știre care să ascundă o poveste fabuloasă, scotocesc prin viața lui Mihai Codreanu pentru a face din el un mare necunoscut, mă împrumut de bani spre a scoate o carte. Uite, încerc să vând niscaiva cărți, să-mi plătesc ratele la bancă, nu mai am mult de plătit, la 70 de ani scap de datorie", continuă. Tu ești, Ilișoi?, mai întreb o dată. Știi, te-am citit, unul m-a numit ilișolog făcut la apelul bocancilor.

- Eu sunt cel ce sunt, zice. Visul meu e să fiu predat la toate facultățile de jurnalism, la cursurile de reportaj literar. În câteva sunt. Eu mă consider scriitor, nu ziarist. Aici ai greșit, ai căutat jurnalistul. Revino în alt vis și caută scriitorul. Eu mă gândesc cum fac cu Kagemușa, cu cele șapte zile cu Cezar Ivănescu...

- Ai vreun regret?

- Am făcut o mare prostie, în 2011. Mi-am ars toate poeziile și prozele scrise până atunci. Credeam că nu mă reprezintă. Dar am greșit. Și nici „Paișpe" nu a apărut în volum. Visam la un nou început literar. Dar acum îmi dau seama că fiecare zi reprezintă un început atunci când scrii direct cu sângele tău.

Mi-am luat aripile sub braț și am plecat. Se făcuse 16 noiembrie și eram în Sala „Ars Nova" a Centrului Cultural Pitești, alături chiar de Viorel Ilișoi, de cărțile sale, ca și de casa de marcat, de parcă ANAF-ul din Pitești participă la vreo lansare de carte. Timpul a zburat prea repede. Viorel a fost Strălucitor. M-au ajutat, cu întrebări, Cristina Munteanu, pr. prof. Gh. Pufu, Cristian Vasile, pr. Cristian Dragomirescu, Silvia Grigore, Cătălin Nedelcu ș.a. Am fost bucuros că autorul a fost mulțumit. Nu bifam o acțiune, era un vis-eveniment.

Ultimul cuvânt i-a aparținut lui Viorel: „Nu că vreau ca să îi laud pe Simona și pe Jean, nici că vreau să vă-nspăimânt, însă la Pitești, în astă seară, a fost fain, pe cuvânt. Cititori pe care sala nu putea să-i mai încapă au stat peste două ore și au râs ca la agapă. S-au mai discutat și teme care-n frumusețea lor au atins până la lacrimi inimile tuturor. Prin urmare, orice carte voi mai scoate de acum, musai-musai voi lansa-o și-n Pitești, că-i peste drum".

Și l-am invitat deja, când va publica volumul de interviuri cu marele poet Cezar Ivănescu. La anul, adică, vom visa, iar, frumos. Pe Argeș în jos...

JEAN DUMITRAȘCU

Tu ești, Ilișoi?, mai întreb o dată. Știi, te-am citit, unul m-a numit ilișolog făcut la apelul bocancilor.

- Eu sunt cel ce sunt, zice. Visul meu e să fiu predat la toate facultățile de jurnalism, la cursurile de reportaj literar. În câteva sunt. Eu mă consider scriitor, nu ziarist. Aici ai greșit, ai căutat jurnalistul. Revino în alt vis și caută scriitorul. Eu mă gândesc cum fac cu Kagemușa, cu cele șapte zile cu Cezar Ivănescu...

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Ne pierdem timpul cu lucruri care îngrașă trupul nostru, îi împlinim toate poftele știute, auzite și văzute la străini; televiziunea ne ia o bună parte din timp și ne risipește deseori pacea inimii, ca și lipsa de pace socială, parada politică și nedreptățile de pe toate drumurile; răutatea și invidia; lipsa de credință fierbinte în Dumnezeu; lipsa iubirii și a iertării; înstrăinarea de valorile strămoșești!...

Diavolul este negație! Nu vreau să mă rog! Nu vreau să postesc! Nu vreau să merg la biserică! Nu te ajut! Nu fac ce spui! Acesta este diavolul!

Dacă suntem în zgomotul nesfârșit al acestei lumi bolnave, atunci trebuie să căutăm liniștea inimii și a sufletului.

Marile păcate – indiferența și înstrăinarea –, de orice fel ar fi, taie punțile dintre noi. În România, încă se moare de singurătate și de foame. Se moare de boli netratate. N-o să ne întrebe Dumnezeu câte palate și alte acareturi am zidit și ce funcții am avut. El ne va întreba câtă grijă am avut unii de alții și de ce-am călcat iubirea lui Iisus, jertfitoare, pentru mântuirea noastră.

Fratele câștigat cu pace și întru răbdare ne deschide ușa Raiului!

A FI, cu majuscule, este a fi în Dumnezeu! A fi dispus din inimă, absolut, să te îndrepți pe verticală, ca o coloană fără de sfârșit spre inima lui Dumnezeu!

O carte bună se cere s-o mângâi cu privirea și cu mâinile și cu sufletul...

Încă mai sunt gropi – ca peste tot – pe drumul pe care trebuie să se întâlnească poporul cu clerul, în general, și mai ales, în special, pe drumurile de la om la om, de la creștin la creștin, de la cleric la laic și de la cleric la cleric.

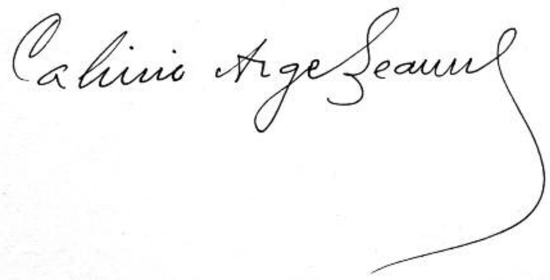
Istoria spirituală a lumii ne stă mărturie neclintită și azi, mai mult ca oricând, că noianul de ispite care vin cu viteză asupra noastră prin toate mass-media și numai, este un semn apocaliptic.

Ne umplu de bucurie, întotdeauna, cei care pășesc spre adâncul de taină al vieții.

Pe cât este de prețios să ne naștem și să trăim, pe atât este de important să viețuim în ordine morală și să aducem rod bogat.

Aceasta înseamnă smerita bogăție de simțiri a țăranului român: certitudinea identității. Adevărata bogăție rămâne mereu identică cu ea însăși, nu caută să iasă cu orice preț la iveală și nici nu se trufește, fiindcă știe că va veni ceasul său.

Orice dăruire, zi de zi, devine o dobândă pe termen lung.

Gheorghe Grigurcu

„În aceste ore n-ai de ales”

■ Plictisul: o absență cu atât mai dură cu cât face parte integral din viață, neavând nici măcar o ferestruică spre moarte. Dezvăluind astfel caracterul de captivitate pe care-l poate avea existența noastră curentă.

■ Scriptor. Cuvinte ce se învrednicesc a intra greu în frază, aidoma unor nasturi când orificiile produse pentru ei în haină sunt prea strâmte.

■ Ironia: o batjocură în galantar.

■ Recepția vecină scandalului pe care au provocat-o, în contemporaneitatea moralistului, maximele lui La Rochefoucauld. Notele picante ale acestora ce ni se par azi atât de „moderne” erau pesemne indigerabile în ambianță. Iată cuvintele doamnei de La Fayette, dintr-o scrisoare adresată marchizei de Sablé: „Ah! Doamnă! Ce corupție trebuie să fie în sufletul și spiritul autorului pentru a scrie așa ceva!”

■ Inventează cu resemnare ceea ce n-ar putea descoperi.

■ Dacă ai de ales între două activități ale tale, iar pe una din ele o percepi ca fiind mai semnificativă, preferi ca aceasta să fie pentru moment subevaluată, deoarece are șansa de-a se impune prin sine.

■ Ipoteză. Și dacă la judecata finală nimeni nu va fi dispus a depune mărturie în favoarea ta? Nici măcar tu însuți.

■ „Eu nu pot discuta polemic sau de la egal la egal cu oameni care nu au volume. (...) De aceea sunt uneori aspru cu Monica Lovinescu și cu Virgil Ierunca, la Paris, că n-au avut cărți. Au debutat târziu în România cu cărți, mă rog, interesante: la Monica sunt mai degrabă cronici, la Ierunca sunt pamflete, uneori ignobile, atacă mari scriitori români fără să aibă dreptul și cu un limbaj suburban... Nu oricine are dreptul să atace pe *prinți*” (Nicolae Breban).

■ Senectute. Memoria te părăsește jenant familiar, aidoma unui preș pe care cineva ți-l trage de sub picioare, s-ar zice în joacă.

■ „Creația: binele sfărâmat și risipit pe întinderea răului. Răul e nelimitat, dar nu este infinit. Numai infinitul limitează nelimitatul. Monotonie a răului: nimic nou, totul este, în rău, *echivalent*. Nimic real, totul este în rău, imaginar. Tocmai din cauza acestei monotonii, cantitatea joacă un rol atât de mare. Multe femei (Célimene) și mulți bărbați (don Juan) osândiți la infinitatea falsă. Iată infernul însuși” (Simone Weil).

■ Revin. Iubirea mundană e necesar selectivă. Iubirea mistică mi se pare colectivă. Dar dacă cea dintâi ar fi colectivă, n-ar duce la o încurajare a Răului, reprezentând o gravă ofensă adusă virtuții? Spunea Isaac Sirul: „Ce înseamnă inimă milostivă? E o inimă care se aprinde de iubire pentru întreaga creație, pentru oameni, pentru păsări, pentru fiare, pentru demoni”. Pe de altă parte, Fericitul Augustin: „Dragostea îl preface pe cel ce iubește în chipul celui iubit: dacă-L iubești pe Dumnezeu, dumnezeu vei fi; dacă-l iubești pe diavol, diavol vei fi”. Să fie însăși iubirea noastră un strigăt al damnării?

■ „Văzduhul nu poate fi rănit” (Shakespeare).

■ Moartea? Poate că nu e nici viitor, nici trecut, ci momentul de maximă acuitate al prezentului exploziv. Un soi de redempțiune a acestuia.

■ A.E.: „Oare Dumnezeu se uită la noi astfel cum noi ne uităm la un animal iubit?”.

■ „Prima nuntă regală din Rusia după mai bine de 100 de ani. Marele Duce George Mihailovici Romanov, de 40 de ani, s-a căsătorit ieri cu Victoria Romanovna Bettarini la catedrala Sf. Isaac din St. Petersburg. Evenimentul a avut loc în cursul zilei de vineri, 1 octombrie. La nuntă au fost invitate capete încoronate și personalități politice marcante. George Mihailovici s-a născut în Spania, fiind fiul ducesei Maria Vladimirovna a Rusiei, autoproclamată moștenitoare a tronului Imperiului Rus și al Marelui Duce Mihail Pavlovici al Rusiei” (*Click*, 2021).

■ Aprilie 2020. Aflu că a murit, încă tânără, Clara Mărgineanu, moderatoare tv. Am întâlnit-o cu mai mulți ani în urmă, la o festivitate de la Galați. O frumusețe realmente *clară*, grațios rigidă, consonantă cu versurile sale.

■ Scriptor. În aceste ore n-ai de ales, inhibat fiind de ceea ce ai scris, inhibat identic de ceea ce n-ai scris.

■ Senectute. Îți regăsești într-un fel calmul în conștiința slăbiciunilor și a erorilor tale, în partea pecabilă a ființei, ca și cum ar fi cea mai reprezentativă. Umilință sau orgoliu? Sau ambele într-un nod gordian?

■ „Și tăcerea se extinde ca un mediu care nu-și face simțită greutatea nici limitarea; în această tăcere pură nu se observă nicio interdicție. Dovada cea mai mare a calității acestei liniști revelatoare este modul în care trece timpul pe nesimțite, fără a se face simțit ca timp succesiv și nici ca atemporalitate care încătușează, ci ca un timp care se consumă fără să lase reziduuri, fără să producă trecut; ca și cum ar zbura fără să evadeze din el însuși, fără amenințare, fără să semnaleze nici măcar sosirea prezentului și, cu atât mai puțin, să se îndrepte spre un viitor. Un timp fără trecere” (Maria Zambrano).

■ A.E.: „Nu te poți crede nici pe tine însuți, dacă n-ai avut niciodată experiența îndoielii”.

■ O zi târzie între altele. În zori, te afli pe linia de plutire a visului. E bine și atât.

■ „Poezia ar trebui să ne rețină prin exces de finețe, nu prin singularitate; ar trebui să uimească cititorul prin formularea celor mai înălțătoare gânduri ale sale și să pară aproape ca o aducere aminte” (John Keats).

■ O ciudată eroare în **Dicționarul enciclopedic ilustrat**, Ed. Cartier, 1999. La pag. 1630, în locul fotografiei lui Mihai Ralea, apare cea a lui... Lucrețiu Pătrășcanu. Un hazard cu tâlc...

■ Autor. E prea musculos („forțos”) pentru a nu fi și suficient. Un gen de conservatorism psihic îi îmbujorează obrajii, îi impalidează verbul. Multul copleșind euforizant puținul, culoarea, nuanța, la fel sunetul de bas stingând pâlpâirea șoaptei. Stă în fața paginii albe cu bustul gol, cu un prosop pe umerii joviali ca-n fața unei cabine de duș. Isprăvind de scris, pășește sigur de sine de parcă s-ar fi scuturat de o povară pe care n-a purtat-o niciodată.

■ X se idealizează în public, dar se ceartă crunt cu sine în intimitate. Y nu contenește a-și adresa reproșuri în fața lumii, dar se idealizează nestingherit în fața oglinzii.

■ „Durerea este inevitabilă. Suferința este opțională” (Haruki Murakami).

■ Senectute. Doar suferința te-a înnobilat. Cum să-i îngădui să te abandoneze?

■ „Stau cu ditamai zimbrul în casă. Americanii R. C. Bridges, 64 de ani, și soția lui, Sherron, de 48 de ani, trăiesc sub același acoperiș cu Wild Thing încă din 2004, când era doar un pui. În ciuda gabaritului impunător, zimbrul american e foarte blând și ascultător și nu face mizerie în casă. (...) Wild Thing are o înălțime de 1,9 metri și o lungime de 3 metri. Este de înțeles gabaritul lui având în vedere că are zile în care mănâncă și 50 de kilograme de hrană. (...) În cei 17 ani petrecuți în casa familiei Bridges, zimbrul a învățat să stea pe canapea, să nu-și deranjeze stăpânul când se uită la un meci de fotbal american și să nu își facă nevoile decât în curtea casei” (*Click*, 2021).

■ X considerat de unii semeni inteligent pentru că e imoral din cale afară.

■ A.E.: „Maturitatea: vârsta cea mai rațională și în consecință cea mai deschisă compromisurilor”.

■ „Nu poezia pe care am citit-o, ci cea la care ne reîntoarcem cu cea mai mare plăcere are forță autentică și merită numele de poezie majoră” (Coleridge).

■ Textele critice, vandabile ca orice marfă. Autorul X, cu „dare de mână”, obișnuiește a achiziționa opinii critice convenabile. Dar la un moment dat are parte de-o surpriză. Un condei „achitat” așterne un comentariu ce-i displace. X se plânge redactorului-șef al revistei unde a apărut articolul, care, spre a aplana conflictul, intervine el însuși cu o interpretare menită a-l calma. O interpretare de data asta „gratuită”...

■ A.E.: „În prezent importăm 70% din carnea de porc pe care o consumăm. Oare cumva importăm mai multe cereale?”

■ „Vineri, 8 septembrie (1944). Întâlnire pe stradă cu Ion Barbu. Sunt 6-7 ani de când nu mă mai salută. Sunt 6-7 ani, de când, pur și simplu, nu mă mai cunoaște. Dar astăzi s-a repezit spre mine, a deschis larg brațele, mi-a strâns mâna cu efuziune. -Ați avut dreptate! strigă spre Carandino și spre mine. (Atâta tot. «Ați avut dreptate», ca și cum ar fi vorba de o partidă de șah, o partidă de table, la care el a mizat prost.) Dar adaugă, cu melancolie, cu regret: -Au făcut prea mari greșeli. Hitler s-a dovedit un diletant. Nu trebuiau să-l lase la comandă. Dacă nu l-ar fi schimbat pe Brauchitsch... (Mihail Sebastian).

■ Suferă pentru că nu poate iubi mai mult. Marele adversar al iubirii nu e ura, ci indiferența, factor insidios.

■ Aforismele: mici implozii ale intelectului.

■ Senectute. Multul riscă a te aplatiza. Puținul te poate înviogra cum o promisiune conținută. Dar câtă vreme?

■ „Există oameni care n-au morală decât din bucăți; e o stofă din care nu trebuie să-ți faci haine niciodată” (J. Jaubert).

■ Plimbare matinală pe stradă. La un colț vezi cum s-au adunat, lângă o pubelă, resturile iluziei de ieri.

■ „Ieri, conversație la radio cu Gavoty care a spus o sumedenie de lucruri interesante, lăsându-mă apoi să vorbesc despre subiecte pe care le cunosc mai puțin. Nu întristează atât gândul tuturor tâmpeniilor pe care le-am putut spune în viața mea, cât toate acelea care rămâne să le mai spun - și poate să le și scriu. Uneori mă aud rostind cuvinte care sunt o adevărată rușine pentru mine. Fénelon m-ar fi înțeles, el care regreta, după o clipă, tot ce spusese mai înainte. Ezit, mă înșel și mă bâlbâi” (Julien Green).

■ Mila nu e o normă comportamentală, ci un dar. Dacă n-o resimți astfel, s-ar prea putea să nu fie o milă autentică.

■ A.E.: „«A economisi timpul» înseamnă a te economisi pe tine. Până la avariție. Și parcă ceva nu e în regulă...”.

■ Scriptor. Se cade a scrie despre lucruri pe care nu le cunoaște suficient, spre a le cunoaște mai bine prin actul scrisului. Cititorul său atent își va da seama, chiar dacă anterior n-ar fi avut o atare impresie, că nici el nu cunoștea suficient lucrurile în cauză și destule altele...

■ „Există asemenea imbecilități încât ar fi de preferat o imbecilitate și mai mare” (Montesquieu).

■ Picăturile de ploaie, ca și fulgii de nea, cad pe pământ nădăjduind că se vor întoarce în ceruri, acolo unde le e locul.

■ „În timp ce continuă înlocuirea statuilor lui Cristofor Columb, simbolul opresiunii și al colonialismului, din marile orașe sud-americane (în Mexico City, statuia lui a fost înlocuită cu a unei femei olmece), pare că se ignoră faptul că, la venirea lor, conchistadorii au atras de partea lor numeroase triburi indigene sătule de opresiunea imperiilor indigene. În desfășurarea istorică a exercitării puterii, atrocitățile comise de azteci și de incași au fost înlocuite de atrocitățile comise de spanioli, așa cum, în epoca modernă a Americii Latine, regimuri totalitare de dreapta au alternat cu regimuri totalitare de stânga. Ironia Istoriei continuă să facă istorie” (*Dilema veche*, 2021).

■ Vrând-nevrând capeți cetățenia drumului pe care îl urmezi mai multă vreme, cum a unei țări.

■ Visul: uneori un mod de-a te ascunde de tine însuți.

■ Pe parcursul vieții o pisică poate avea mai mult de o sută de pui.

■ „Se zice: îi pasă ca de-o muscă - și asta nu ne mai spune nimic. Dar să privim cum mor muștele încleiate pe hârtie – aceea făcută anume pentru ele - și vom înțelege că inventatorul formulei a contemplat îndelung această agonie hidoasă și insignifiantă – această moarte lentă al cărei singur efect va fi doar un miros abia simțit de putrefacție. (Locul comun este un produs al geniului.)” (Camus).

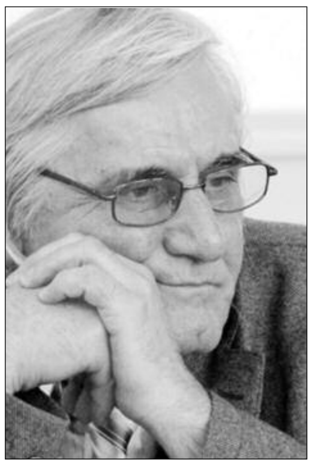
■ De unele ființe, dar și de lucruri abia cunoscute te desparți melancolic, ca și cum le-ai fi cunoscut de multă vreme. De altele cunoscute realmente de multă vreme te desparți mai lesne. O ingratitudine obiectivă?

■ O enigmă se poate dezumfla aidoma unui balon, misterul nu. Energia inepuizabilă a misterului.

Iubirea mundană e necesar selectivă. Iubirea mistică mi se pare colectivă. Dar dacă cea dintâi ar fi colectivă, n-ar duce la o încurajare a Răului, reprezentând o gravă ofensă adusă virtuții? Spunea Isaac Sirul: „Ce înseamnă inimă milostivă? E o inimă care se aprinde de iubire pentru întreaga creație, pentru oameni, pentru păsări, pentru fiare, pentru demoni”.

jurnal

Nicolae Oprea

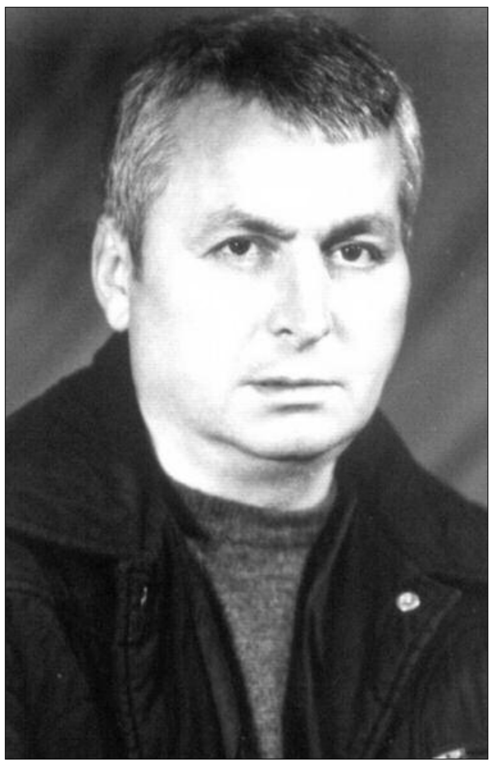

Remember: Miron Cordun (1935-1997)

Câteva repere din viață și literatură

Cu numele real Gheorghe Cârstea, viitorul poet s-a născut în ziua de 16 noiembrie 1935 în comuna Priseaca din județul Olt. A debutat în literatură în 1959 cu un grupaj poetic publicat în revista *Luceafărul*, sub semnătura provizorie Gheorghe Cârstea Nicolescu. După absolvirea unei școli post-liceale de activiști culturali în 1961, s-a stabilit în Pitești cu familia, unde trăiește până la moartea prematură din 10 decembrie 1997. Au trecut 25 de ani simțindu-i absența în climatul literar piteștean!

În 1970 se petrece pre-debutul editorial al poetului, în suplimentul *Biblioteca „Argeș”*, instituit de redactorul-șef al revistei, Gheorghe Tomozei. Se tipărește aici placheta *Edict* (distinsă cu Premiul revistei „Argeș”), semnată cu pseudonimul ales, de rezonanță eminesciană, care devine de-acum numele poetului: *Miron Cordun*. În anii următori vor apare alte două

grupaje poetice, *Curtea Veche* (1972) și *Poezii* (1973) – care anunță cărțile propriu-zise - în *Biblioteca* redenumită *„Literatorul”* din cuprinsul revistei *Argeș*, unde devine redactor în 1972, numai pentru doi ani. În anii 1974-1976 supraviețuiește ca șomer clandestin într-o Românie socialistă care nu recunoștea șomajul. În primăvara lui ’74, când revista „Argeș” devine supliment trimestrial al ziarului județean „Secera și ciocanul”, Miron Cordun a refuzat postul de metodist (navetist!) la Casa de Cultură din Topoloveni propus de comisia politică angajată să înlocuiască scriitorii cu ziariști în redacție. Din 1976 va fi (re)angajat la Centrul de Librării Pitești; iar după Revoluție, la Biblioteca Județeană Argeș.

Format în climatul spiritual al generației șaizeciste, Cordun debutează editorial cu mare întârziere - în anul de restriște din viața lui 1974 - cu volumul *Curtea Veche*, distins cu Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din R.S.România. Încă de la debut, Miron Cordun își afirmă timbrul personal prin arhaitatea de sorginte livrescă a limbajului poetic, într-un discurs încărcat cu simboluri sau reprezentări mitologice autohtone. Citez din arta poetică intitulată orgolios *Cordun*: „Și nu sunt decât singur și rupt/ și nu mă mai rabdă nici numele, nici/ cartea cu care îmi mântui/ această îngăduință de zicere./ Copacul cu care am fost zidit/ odată ca niciodată, doamne, tu,/ e-atât de singur pe lume, atât de-amară/ e frunza lui, frunza...” Peste un an publică volumul *Serbări* (Cartea Românească, 1975), mutilat de cenzura comunistă, lector fiind Florin Mugur, poetul prieten care a fost redactorul tuturor cărților sale publicate la editura fanion a Uniunii Scriitorilor. În 1978 apare *Duminica pe drumuri*, cea mai cenzurată carte a poetului. Titlul inițial, interzis de cenzură, *Satul gol*, trimitea expres la realitatea crudă a dislocării țărănimii sub comunism. Cu câteva luni înainte de editare, am reușit să public o pagină de poeme în revista studențească *Echinox*, unde grupajul apare cu titlul original. Pe lângă titlurile poemelor schimbate de cenzori, în *Duminica pe drumuri* secțiunea-nucleu de prozo-poeme *Satul gol* este rebotezată *Muzeul imaginar*.

În anii ’80, Miron Cordun publică alte trei volume care se bucură de aprecieri critice pe măsura talentului, începând cu *Bacovii* (1982). Expresia personală din titlul acestei culegeri deține funcția de inițiere într-o poetică a „disperării de har” cu trimiteri livrești la existența paradigmatică a scepticului simbolist George Bacovia, unul dintre modelele lui Cordun. Poemele urmașului nu sunt bacoviene (imitații, prelungiri epigonice), ci „bacovii”, proiectate ca fragmente dintr-un discurs care vizează recuperarea experiențelor modelatoare. Autorul *Bacoviilor* își extrage motivele din cotidianul contemporan respingător, iar contorsiunile limbajului reflectă distorsiunile eului biografic. Traseul existențial este reconstituit pe măsura recunoașterii limitelor sale, prin raportare voluntară la eternitatea lucrurilor. Specificul celuilalt volum, scris în aceeași perioadă, *Cartea cu dragoste* (1985), derivă din densitatea reprezentărilor zoomorfe cu statut simbolic recreate de poet. Inorogul care apare în imaginarul medieval sub înfățișarea unui animal însingurat și enigmatic, sfios și ahtiat după puritate, indică blazonul poetic ales cu bunăștiință în reprezentările metaforice. Iar în 1987 apare ultimul volum antum al lui Miron Cordun, *Urmările*, cu exact un deceniu înaintea morții, volum în care metaforele „cazna”, „ardoare”, „iluminare”, „crez” „puterea crinului” devin motive ordonatoare, de coloratură romantică, într-un discurs întemeiat pe poetica încordării și a arderilor interioare. Sub amenințarea monștrilor beznei (reflexul ultimului deceniu totalitarist), eroziunea făpturii efemere reprezintă motivul care menține spiritul într-o stăruitoare stare de alertă pe itinerarul cunoașterii prevăzut cu probe de încercare ("în eroare nervoasă, / numai scriindu-mă mă pot eroda"). Lirismul provine astfel dintr-o aprigă încrâncenare în fața misterului existențial, împreună cu revolta provocată de cotidianul derizoriu.

În decembrie 1997, Miron Cordun este răpus de cancer, la numai 62 de ani, surprins în plină forță creatoare. Dispariția acestui poet, singular stilistic în cadrul generației sale, este cu atât mai nedreaptă, cu cât moartea l-a surprins în plină forță creatoare, cum dovedesc cele două volume rămase în manuscris: *Cronică de memorii* și antologia de autor, încă nepublicată. În 1998, prietenii lui Cordun reușesc să publice la Editura *Calende* volumul postum *Cronică de memorii*, definitivat de autor în ultimii ani de viață. Cum spuneam în prefață, între *Curtea Veche* și volumul fatalmente postum, Miron Cordun a evoluat în limitele aceluiași „imperiu poetic” construit cu migală, îmbogățindu-și instrumentarul fără să renunțe la temele obsesive. El își revendică un spațiu poetic *integru*, cum îi plăcea să spună, a cărui austeritate presupune înaintarea trudnică spre ideal. Spiritul care prezidează „ordinea sacră” a universului său liric, marcat discret de paseism, întreține, în fond, mitul formelor primordiale. Ritmuri și formule arhaic-populare – *cronici* sau *cadre ale gândirii populare*, cum le denumește poetul – sunt integrate organic într-un discurs al cărui rafinament este de sorginte cărturărească. În absența decorațiunilor stilistice fastuoase, se produce simbioza firească dintre spontan și făurit. În cadrul acestei lirici care decurge dintr-o supremă "încordare", mai pregnante decât metaforele devin prefacerile succesive ale conștiinței modelatoare, decelabile de la o carte la alta.

Omul Miron Cordun, identic cu poetul, suporta cu demnitate viața periferică impusă de regimul comunist, prelungită doar câțiva ani după revoluție, și se arăta imun la publicitatea provincială. Ignorând realitatea constrângătoare, când cobora în cotidian era un timid care alterna gesturile de candidă sfiiciune cu răbufnirile de revoltă socială. Cum nu suporta regimul, nu accepta nici impostura din jurul său. Sensibilitatea exacerbată a poetului crea premisele unei stări prelungi de tensiuni înăbușite, chiar și când se afla între prieteni. Dar avea vocația prieteniei statornice. Momentelor durabile de interiorizare le urmau clipele faste ale detensionării explozive. În iubire, ca și în ură, Cordun se manifesta, îndeobște, tranșant. Pe fondul de timiditate mascată a intransigentului om de caracter s-a cristalizat curajul estetic al scriitorului. Un scriitor nu prea răsfățat de critica literară, dar care și-a ocupat locul firesc în istoria literaturii române.

Referințe critice (selectiv)

În istorii literare, dicționare și volume

Nicolae Manolescu, *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc*, 2014; idem, *Istoria critică a literaturii române*, ed. II, 2019;

Laurențiu Ulici, *Prima verba, II,* 1978; idem, *Literatura română contemporană*, 1995;

Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, 1977;

Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, 1986;

Florin Mugur, *Schițe despre fericire*, 1987;

Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, 2009;

Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, 2002; idem, *Cronicar întârziat – între generații -*, 2013;

Radu G. Țeposu, în *Dicționarul scriitorilor români, A-C*, coord. Mircea Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu 1995;

Nicolae Mecu, în *Dicționarul general al literaturii române, coord. Eugen Simion C-D*, 2004;

Sergiu I. Nicolaescu, *Dicționar subiectiv de literatură–Argeș,* 2012.

În reviste

Nicolae Manolescu, *Umilința și orgoliul*, „România literară”, nr. 9/1983; *Miron Cordun*, „Argeș”, nr.11/1986; id. „România literară”, nr. 47/1975; Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Miron Cordun*, „Argeș”, nr.11/1983; Constantin Hârlav, *Lirism existențial,* „Argeș”, nr.8/1982; Sergiu I. Nicolaescu, *Serbări*, „Cronica”, nr. 44/1975; *Miron Cordun*, „Argeș”, nr. 2/1979; Al. Cistelecan, *Miron Cordun, Cartea de caznă*, „Argeș”, nr .6/1988; Mircea Bârsilă, *Miron Cordun – un poet al mirării*, *Calende*, nr. 1/1998; idem, în *Luceafărul de dimineață*, 2022; Al. Th. Ionescu, *Nu pot*, *Calende*, nr. 1/1998; Dumitru Augustin Doman, *O întâlnire admirabilă a vieții mele*, *Calende*, nr. 1/1998; Leonid Dragomir, *A fi împreună cu un poet*, *Calende*, nr. 1/1998; Nicolae Oprea, *Serbările poetului*, „Viața românească”, nr. 12/1975; *Personalitatea poetului*, „Argeș”, nr.1/1979; *„Bacoviile”*, „Argeș”, nr.9/1982; *Chemarea inorogului*, „Luceafărul”, nr. 35 /1987; *Poetica „disperării de har”,* „Calende”, nr. 3-4/2005; *Integritatea lui Cordun*, „Argeș”, nr.11/2010 etc.

Bibliorafțul cronicarului

Gellu Dorian, *La locul meu*, Ed. Rocart, Băbana, 2022;

Ion Cristofor, *Laureat al norilor , Antologie de autor 1982-2021*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022;

Cassian Maria Spiridon, *Pietre albe, pietre negre, pietre roşii…*, versuri, Ed. Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2022;

Mircea Petean, *O sută şi una de poezii,* antologie de autor, prefaţă de Ovidiu Pecican, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2022;

Radu Cange, *Armonica de iluzii*, *versuri*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2022;

Nicolae Leahu, *Onomasticon*, versuri, Ed. Limes, Floreşti, 2022;

Stan V. Cristea, *Marin Preda / Biobibliografie*, vol.I-II, Ed. Aius, 2022;

George Vulturescu, *Ştefan Aug. Doinaş // Avatarurile primei postumităţi*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022;

Leo Butnaru, *Surâs complice ideii. Între naraţiune, yes-eu şi poem sau absolut viceversa*), Ed. Limes, Floreşti, 2022;

Nichita Danilov, *Simfonia mută, nuvele şi povestiri*, Ed. Polirom, Iaşi, 2022;

Petronela Sîrbu Leomiza, *Priveliştea unui punct în mişcare, proze*, postfaţă de Ştefan Borbély, Ed. Limes, Floreşti, 2022;

Victor Munteanu, *Strigătul memoriei*, proză scurtă, Ed. TracusArte, Bucureşti, 2022;

Săluc Horvat, *Oraşul de dincolo de coline, proză scurtă*, Ed. Limes, Floreşti, 2022;

Octavian Soviany

Istoria literaturii

Un homo balcanicus

Opera lui Ion Neculce reprezintă cântecul de lebădă al istoriografiei cronicărești din Moldova. Cronica lui Neculce se întinde din 1661 (Dabija Vodă) și până la 1743 (a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat) și se situează în continuarea celei a lui Miron Costin.

Este de menționat de la bun început că, prin formația și prin preocupările sale, cronicarul nu este un om al „micii Renașteri".

Ion Neculce n-a studiat la școlile iezuite din Polonia, ca Grigore Ureche și Costineștii, n-a fost un erudit, din paginile sale lipsesc ecourile umaniste, precum și problema romanității. I-au fost străine proiectele de anvergură, ca acelea ale lui Miron și Nicolae Costin; nu s-a folosit în elaborarea cronicii sale de izvoare străine (ea se bazează mai mult pe tradiții orale, iar în cea mai mare parte a ei are un caracter memorialistic); nu este (în ciuda a ceea ce afirmă mulți dintre comentatorii săi) un martor obiectiv al faptelor relatate, ci un „umoral", care are, ca și Nicolae Costin, ca și cronicarii munteni de partid, simpatiile și antipatiile sale. Cel mai bun exemplu în acest sens este spațiul enorm pe care i-l acordă în cronica sa lui Dimitrie Cantemir (uriașă personalitate culturală, e drept!), un domnitor care a stat în scaun mai puțin de un an și ale cărui proiecte politice, generoase, dar cam nesocotite, au împins Moldova într-un dezastru.

S-a spus despre el că este cel mai talentat din seria cronicarilor moldoveni, dar lucrul acesta este anevoie de susținut altfel decât cu argumente „impresioniste" și rămâne o chestiune de gust. Căci stilul său este atât de diferit de acela al lui Miron Costin (de exemplu), încât exclude din capul locului orice comparație și nu se poate conchide, dacă vrem să rămânem onești până la capăt, decât că fiecare dintre ei dă dovadă de talent artistic în felul său. Neculce e mai vioi, mai dinamic, poate cumva mai modern. Și are meritul de a fi primul memorialist din literatura română.

Încă din predoslovia cronicii el afirmă că nu are de gând să scrie o istorie savantă, culeasă din cărți, dând de înțeles că pune mai mare preț pe experiența de viață decât pe erudiție. După ce trece succint în revistă meritele premergătorilor săi, cronicarul declară: *„Iară de la Dabije-vodă înainte îndemnatu-s-au și Ion Neculce, biv-vel-vornic de Țara de Sus, a scrie întru pomenirea domnilor. Însă până la Duca-vodă cel bătrân l-au scris di pe nește izvoade ce au aflat la unii și alții și din audzitele celor bătrâni boieri; iară de la Ducă-vodă cel bătrân înainte, până unde s-a vide, la domnia lui Ion-vodă Mavrocordat, nici de pre un izvod a nemărui, ce au scris sângur, dintru a sa știință, cât s-au tâmplat de au fost în viiața sa. Nu i-au mai trebuit istoric strein, să citească și să scrie, că au fost scrisă în inima sa. Deci vă poftescu, cetitorilor, pre unde ar fi greșit condeiul mieu, să priimiți, să nu gândiți că doară pre voia cuiva sau în pizma cuiva, ce, precum s-au tâmplat, cu adevăr s-au scris."*

Istoria este așadar, din perspectiva lui Neculce, „scrisă în inimă", iar adevărul pe care îl invocă cronicarul, va fi prin urmare, la rândul său, tot unul „al inimii", cu doza lui inerentă de subiectivism, ce se revarsă uneori în tirade patetice, care pot merge până la xenofobie: *„Căutați, frați iubiți cetitori, de videți ce este omenia și curvia grecească* – se lasă oripilat Neculce de moravurile lui Dumitrașco Cantacuzin *(...) Oh! oh! oh! săracă țară a Moldovei, ce nărocire de stăpâni c-aceștia ai avut! Ce sorți de viiață ț-au cădzut! Cum au mai rămas om trăitor în tine, de mare mirare este, cu atâtea spurcăciuni de obiceiuri ce să trag până astădzi în tine, Moldovă! Și din vreme în vreme tot s-au mai adaos spurcateli de obiceiuri, carei mai înainte s-or pomeni cineș la rândul lor."* De altfel, nici istoricii străini nu se bucură de prea multă trecere în ochii cronicarului: *„...mulți istorici streini, de alte țări, nu le știu toate câte se fac într-alt pământ. Tot mai bine știu cei de locu decât cei streini"*.

Nu sunt tocmai opiniile unui umanist, dar transpare în ele acea neîncredere în străini, proprie omului balcanic, cu experiența lui istorică nefericită, care l-a făcut de atâtea ori să se replieze în sine însuși și să-i privească cu suspiciune pe alogenii în care presimțea de fiecare dată un potențial opresor. Tot cu ochii lui *homo balcanicus* este privită și valoarea educativă a istoriei: ea nu mai este (ca la înaintașii lui Neculce) o sursă de exemple morale, ci un manual de înțelepciune practică, din care se pot desprinde anumite reguli de comportament și, în ultimă instanță, un manual de supraviețuire: *„Deci, fraților cetitorilor – spune el în finalul Predosloviei - cu cât vă veți îndemna a citi de pre acest letopisățu mai mult, cu atâta veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfaturi ori de taină ori de oștire, ori la voroave, la domni și la noroade de cinste."*

E aceeași trăire accentuat defensivă pe care am mai întâlnit-o, proprie nu doar barocului, ci și mentalului sud-est-european. Căci spre deosebire de Ureche și de Costinești, care erau, într-o mai mică sau mai mare măsură, niște „europenizați", Neculce rămâne un balcanic, mai apropiat structural de cronicarii munteni decât de premergătorii săi din Moldova.

Sub masca lui de unchiaș înțelept pare a se ascunde chipul dezabuzat al unui mizantrop pe care experiența l-a învățat să perceapă acut mai cu seamă diformitățile naturii umane și, prin urmare, va excela în caricatură. Edificator este în această privință portretul lui Dumitrașco Cantacuzin: *„Dumitrașco-vodă era un om bătrân, grec țărigrădean de neamul lui, de Cantacozonești. Și mai nainte vreme fusesă visternic mare și-n Țara Muntenească, la Gligori-vodă. Și era om nestătător la voroavi, tălpiz, amăgitor, geambaș de cei de la Fener din Țarigrad. Și dup-aceste, după toate, era bătrân și curvar. Doamna lui era la Țarigrad, iar el aice își luasă o fată a unei rachierițe de pe Podul Vechiu, anume Arhipoaie, care o chema Anița, țiitoare, de o purta în vedeală între toată boierimea, de-o ține în brați, de-o săruta și o purta cu sălbi de galbeni și cu haine de șahmarand, cu șlic de sobol și cu multe odoară împodobită. Și era tânără și frumoasă și plină de suleiman, ca o fată de rachieriță. Și o triimitea cu carvaăta domnească, cu siimeni și cu vornici și cu comiși dzuoa amidzidze mari pe uliți, la feridiu și pe la mănăstiri și pe la vii, în primblări. Și făcea și pe boieri de-ș triimitea giupânesăle cu dânsa. Și după ce vinie de la primblări, triimitea giupânesilor daruri, canavețe, bilacoase, căce i-au făcut cinstea de-au mărsu cu dânsa în primblare. Și după ce s-au mazilit, au luat-o cu dânsul ș-au dus-o în Țarigrad cu dânsul ș-au măritat-o dup-o slugă a lui, după un grec. Căutați, frați iubiți cetitori, de videți ce este omenia și curvia grecească! Că el, de bătrân, dinți în gură n-avea. Dimineața îi încliia de-i punè în gură, iar sara îi desclie cu încrop și-i punè pe masă. Carne în toate posturile cu turcii depreună mânca."*

Portretistica sa se deosebește mult de cea a înaintașilor. În marea lor majoritate, portretele lui Neculce au aerul unor crochiuri făcute după natură (de unde impresia puternică de autenticitate); înzestrat cu o vână de scriitor realist el are un accentuat spirit de observație, notează fizionomii, gesturi sau replici, căutând întotdeauna detaliul neobișnuit, destinat să stârnească curiozitatea cititorului și lăsând observația morală pe planul al doilea. Chipurile din cronica lui Neculce urmează „estetica pitorescului" și mizează adeseori pe hiper-expresivitate. Nu mai întâlnim în construcția lor simetria clasică a portretelor lui Ureche, ele sunt redate impresionist, într-o dezordine pitorească a detaliilor, fără a se mai face distincție între calitățile și defectele personajelor.

Ion Neculce n-a studiat la școlile iezuite din Polonia, ca Grigore Ureche și Costineștii, n-a fost un erudit, din paginile sale lipsesc ecourile umaniste, precum și problema romanității. I-au fost străine proiectele de anvergură, ca acelea ale lui Miron și Nicolae Costin; nu s-a folosit în elaborarea cronicii sale de izvoare străine (ea se bazează mai mult pe tradiții orale, iar în cea mai mare parte a ei are un caracter memo-rialistic)...

Portretul lui Constantin Cantemir pornește de la un amănunt neobișnuit: neștiința de carte a domnitorului, continuă cu enumerarea aparent capricioasă a trăsăturilor fizice și morale, caută contrastele cromatice violente, amestecă notația realistă cu ironia. Tocmai această „lipsă de construcție" le infuzează portretelor ceva din căldura vieții și le diferențiază în raport cu cele mai construite, dar și mai rigide, ale înaintașilor: *„Carte nu știè, ce numai iscălitura învățasă de făca. Practică bună avè la voroavă, era sănătos, mânca bine și bea bine. Semne multe avea pe trup de la războaie, în cap și la mâini, de pe cîndu fusese slujitoriu în Țara Leșască. La stat nu era mare; era gros, burduhos, rumăn la față, buzat. Barba îi era albă ca zăpada. Cu boierii trăia până la o vreme, pentru că era om de țară și-i știe pe toți, tot anume, pre careli cum era. Și nu era mândru, nici făcea cheltuială țărîi, că era un moșneagu fără doamnă."*

Înzestrat cu un excelent spirit de observație, cronicarul este lipsit însă de simțul grandiosului și are tendința de a reduce marile personalități la dimensiunile oamenilor obișnuiți. Portretul lui Petru cel Mare pornește tot de la un detaliu neobișnuit: înălțimea ieșită din comun a țarului, insistând apoi asupra detaliilor fizionomice și gestuale, neuitând să menționeze apucăturile de „om de rând" ale personajului: *„Iară împăratul era om mare, mai înalt mai decât toți oamenii, iar nu gros, rătund la față și can smad, oacheș, și cam arunca câteodată din cap, fluturând. Și nu cu mărire și fală, ca alți monarhi, ce umbla fiecum, prost la haine, și numai cu doao, trei slugi, de-i era de grija trebilor. Și umbla pre gios, fără alaiu, ca un om prost."*

Dintr-o asemenea perspectivă s-ar putea afirma, îngroșând poate puțin lucrurile, că Neculce a fost primul mare demistificator din literatura română.

studii

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Un apocaliptic blînd

ANDREI ZANCA, *Ada Kaleh. Spiritualitate și beznă*,
Florești-Cluj, Editura *Limes,* 2020, 186 pag.

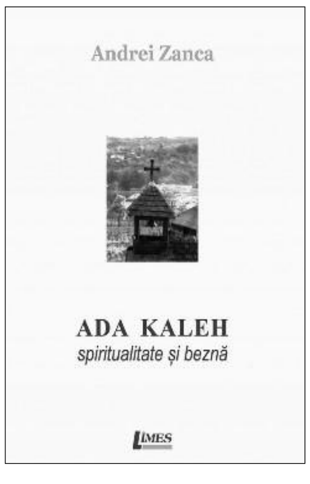
La Zanca supărarea are mereu o tentă protocolară, ceea ce înseamnă că autorul nu e un polemist violent, cu atît mai puțin un scrib înăcrit, sufocat de repulsii incurabile. E mai degrabă un martor deconcertat, privind cînd cu rușine, cînd cu indignare, declinul culturii occidentale, dar tonul nu-i sare nicicînd peste pragul bunei-cuviințe.

Născut în Sighișoara, unde a fost profesor de română și limbi străine pînă în 1992, cînd a emigrat în Germania, Andrei Zanca este un liric cu imbold creștin, adică un indaptat al cărui marasm nu-și găsește leacul decît în credință. Dar inadaptarea nu-i vine dintr-o neputință de a fi pe picior de adecvare cu epoca, dimpotrivă, poetul e în acord deplin cu cerințele de disciplină, ordine și curățenie pe care le impune traiul în țara nemților, ci dintr-o acută trăire în plan mistic. E ceea ce s-ar putea numi un „trezit la exigența duhului", un încordat înotînd în ape lăuntrice, căruia spiritul vremii nu-i spune aproape nimic, sau mai bine zis îi spune atît cît să-i insufle o puternică scîrbă, ale cărei cauze sînt în număr de patru: agresiunea ideologică, hedonismul tinerilor, arta fără licăr divin și secularizarea cu iz apocaliptic.

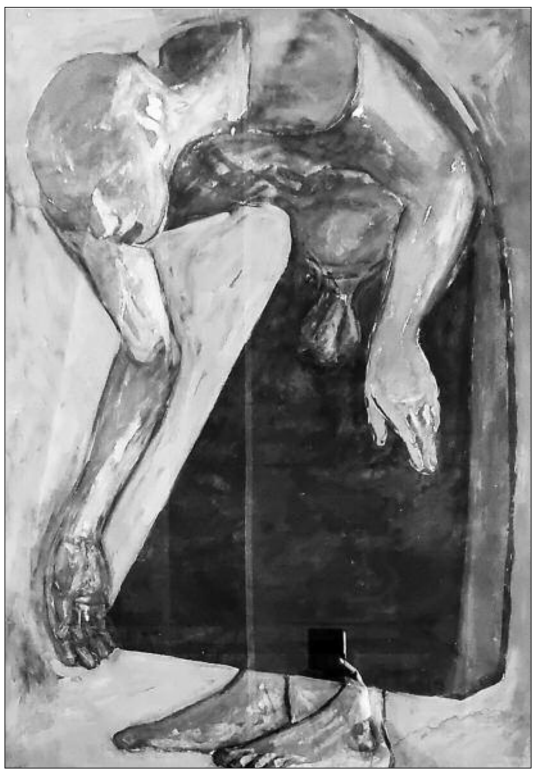
În ochii lui Andrei Zanca, cele patru plăgi sînt tot atîtea chipuri ale aceleiași maladii, și anume lepădarea de Hristos, pe care o deplînge în aceeași măsură în care speră la o revigorare a religiei crucii. Dar cum „totul se află în mâna lui dumnezeu", lui Andrei Zanca nu-i rămîne decît să aștepte la o îmbunare a voinței divine, căci fără încuviințarea ei cele patru plăgi nu ar fi apărut, ceea ce înseamnă că dacă lumea se află în pragul prăpastiei, de vină nu e doar bicisnica ființă bipedă, ci deopotrivă nemiloasa stihie dumnezeiască, a cărei îngăduință față de viitorul omenirii pare să fi secat. Providența nu ne mai zîmbește protector, ci ne trîntește în cap nenorocire după nenorocire, spre a confirma adevărul supărător că sîntem sub puterea Dracului, ai cărui reprezentanți pe Pămînt își fac mendrele potrivit unei agende minuțios ticluite, pe care numai naivii se încăpățînează să nu o vadă.

Numai că Andrei Zanca o vede și o denunță de-a lungul unei cărți care aduce cu un jurnal de meditații amare în marginea unor semeni debusolați. Rareori tristețea gîndurilor lasă locul unor scurte tresăriri lirice, și atunci Zanca renunță la tribulațiile creștinului pentru a intra în pielea unui bard scriind poeme în proză. Alteori dă curs amintirilor, coborînd în matca anilor petrecuți la Sighișoara, alături de prieteni. Dar secvențele de reverie contemplativă sau de melancolie retrospectivă sînt atît de rare încît volumul poate fi socotit un catastif de secreții aspre, un catalog de diatribe îndreptate împotriva relelor ce bîntuie prezentul.

La Zanca supărarea are mereu o tentă protocolară, ceea ce înseamnă că autorul nu e un polemist violent, cu atît mai puțin un scrib înăcrit, sufocat de repulsii incurabile. E mai degrabă un martor deconcertat, privind cînd cu rușine, cînd cu indignare, declinul culturii occidentale, dar tonul nu-i sare nicicînd peste pragul bunei-cuviințe. Chiar și atunci cînd e tranșant, o face cu morgă curtenitoare, fiind incapabil să fie vulgar. Din acest motiv, diatriba lui are un iz de admonestare cuminte, iar atunci când vrea să țipe, strigătul lui e un politicos semnal de alarmă. Celor pe care îi detestă nu le pomenește numele, și cu excepția a patru-cinci prieteni, cartea e golită de referințe nominative. Persoanele sînt indicate prin gesturi, nu prin onomastică. O ciudățenie în scrisul lui Andrei Zanca este că scrie constant Dumnezeu cu literă mică, sub motiv că misterul divin nu sporește cu nimic dacă îl scriem cu majusculă.

Să-l urmărim pe autor în digerarea silnică a amărăciunilor pe care i le provoacă spectacolul lumii dezlănțuite. Prima amărăciune îi vine din asuprirea ideologică pe care neomarxismul corect politic o exercită asupra contemporanilor. „Răul s-a impus în ultimul timp atît de tare, atît de evident, încît bezna se poate odihni, frecîdu-și mîinile, legănat de tot soiul de ideologii, mai ales de neomarxismul tot mai agresiv. Are acoliți din plin. Să inaugurezi din nou statuia unui monstru ideologic ca Marx, și asta de către indivizi de cel mai înalt rang european (și nu-i mai pomenesc fiindcă îi consider interșanjabili), să solemnizezi un scelerat care e cauzatorul moral al atîtor crime și morți, și mai ales să justifici tot circul aceasta monstruos cu fel de fel de inepții, în vreme ce statuile și figurile luminoase ale martirilor se zdrobesc și se denigrează, nu e o dovadă clară a demonizării pe furiș, însă și cu o anume disperare, a lumii? (p.12)

Cine se opune flagelului marxist își încasează repede porția de caterisire publică: eliminarea socială, pierderea serviciului, izolarea culturală, într-un cuvînt *damnatio memoriae*. Tactica flagelului neomarxist e descrisă de Zanca astfel: „Acum interdicțiile sporesc pe măsură ce se impun tot mai agresiv *drepturile*. Se începe în mod insidios cu o propunere benevolentă, care treptat va deveni o obligație: mulțimea, gloata e mai ușor de demonizat decît persoana conștientă. Tartori galopînd pe o nouă ideologie. Maleficul începe mai întotdeauna cu clamarea de *drepturi* și pe atașarea adjectivului *nou*: omul nou, o lume nouă. Noul constituie eticheta seducției, a manipulării."(p. 10)

A doua amărăciune îi este insuflată de generația tînără, subjugată de idolul din ecranele celularelor. Sub fascinația *smartphone*-ului, educația livrescă a tinerilor s-a prăbușit, în vreme ce pofta hedonistă de senzații tari le-a acaparat mințile. Ecranul telefonului este ochiul dracului. „Într-un spot publicitar, o fată exclama cu o siguranță grotescă, de un triumfalism ridicol, referindu-se la celularul pe care îl ținea în mînă crispată ca nu cumva *el* să pățească ceva: *sînt liberă!* Vorbă inconștientă de rob. (...) Dacă în trecut se zeificau calități umane ridicate la perfecțiune, azi se zeifică internetul și celularul, un *res*, un lucru fără de care nu mai pot trăi. Ele nu mai sînt, ca pe vremuri, unelte, ci ne stăpînesc și ne elimină calitățile, ba chiar organele, care se atrofiază, laolaltă cu zone întregi ale materiei cenușii. Rafale de informații ne termină și ne dau gata sub toate aspectele". (p. 86) Despre maladia al cărei vector e internetul s-a scris deja prea mult pentru a-i mai nuanța aici trăsăturile malefice. Cel mult se poate spune că fenomenul e cu neputință de oprit: se va întinde pînă se va lovi de propriile limite, și atunci va apărea un alt fenomen a cărui tărie va eclipsa contaminarea ce se află în curs în rețelele de socializare.

A treia amărăciune provine din împrejurarea că artele sînt tot mai golite de orizont spiritual, de unde și terfelirea la care sînt supuse pînă la risipirea în distracții ca scop în sine, caz în care asumarea sacrului e înlocuită cu superficiul divertismentului: „Arta genuină deține mereu un fior sacru. Pe șleau spus, nu există o artă, ce-și merită numele, *fără dumnezeu*. Restul, oricît de rafinat ar fi, e doar subcultură, o artă de divertisment, care *nu trezește, ci cantonează*. Mozart te farmecă, te încîntă, uneori chiar și prin frivolitatea lui, însă Bach te înfioară, te cutremură, la fel ca interpretul lui congenial, Glenn Gould. Arta înfiorată de sacralitate te lasă încremenit. *Fascinosum et tremendum*" (p. 15).

A patra amărăciune provine din secularizarea privită ca un semn de progres: „Tot mai mare îndepărtarea multora de cer, de dumnezeu, de sine. Tocmai cei, care la angajări în universități, în unele instituții, întreprinderi, te întreabă dacă crezi, dacă aparții unei religii, și apoi, chiar dacă nu te vor angaja, îți țin lecții, înainte să te invite la plecare, despre faptul că nu e nevoie de dumnezeu, n-au nevoie de dumnezeu în compartimentele lor de parcă se simt obligați la asta, îi obligă cineva. Tocmai aceștia, laolaltă cu marionetele și cu șefii lor din umbră, cei fără chip, se comportă ca niște *fanatici religioși*."(p. 147).

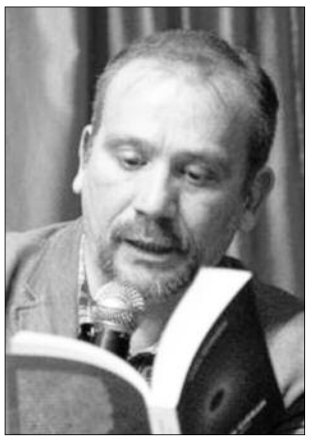
Tăvălugul agresiunii ateiste pare a fi atît copleșitor, încît Zanca vede în epoca actuală o reluare a episodului Ada Kaleh: așa cum insula din mijlocul Dunării a fost înghițită de ape odată cu ridicarea barajului de la Porțile de Fier, tot astfel omenirea e pe cale să se înece sub apa plăgilor pe care le-am descris.

În fața acestor primejdii, salvarea nu poate fi decît de la niște „trezitori", inși a căror putere spirituală să-i smucească pe semeni din letargia în care se complac. Dar cum smucirea întîrzie să apară din lipsa trezitorilor, Zanca își linge rănile prin refugiu în îndeletniciri contemplative: plimbarea cu cîinele în pădure, ascultarea concertului pe care păsările îl iscă în fiecare dimineață, audierea unei fugi de Bach sau rememorarea unor amintiri dragi de pe meleagurile Sighișoarei.

Autorul e un apocaliptic blînd. Nu-și smulge părul din cap, nu urlă din gaură de șarpe. Doar cîrtește cu vervă într-un lexic cult, scriind un volum profund, pe care nu-l vor gusta decît cei care îi împărtășesc premisele de credință.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Complexul Iisus-Maria

Reproduc mai jos un text descoperit de mine din opera unui autor aproape necunoscut publicului român, Vincent de Mousin, autor care, după toate probabilitățile, a trăit între mijlocul secolului XIX și mijlocul secolului XX. După cum se vede, interpretarea relației Iisus - Fecioara Maria surprinde atât prin puternica ancorare în freudismul aflat încă la începuturile sale, cât și prin îndrăzneala entuziastă cu care autorul împinge interpretarea psihanalitică în domeniul religios. Alegem să publicăm, în premieră, acest text mai mult pentru valențele lui de document de epocă decât pentru valoarea lui de adevăr care rămâne, desigur, să fie stabilită de către specialiștii în domeniu.

<<Nu există o reprezentare mai bună, mai eficientă, a complexului Oedip, în versiunea împlinită a dorinței oedipiene, decât... cuplul Iisus-Fecioara Maria.

Iisus si Maria sunt împreună de la naștere până la moarte, dincolo de moarte, în vecii vecilor. Ei au reușit să înlăture sau să se eschiveze de la toate obstacolele care stau în mod obișnuit în calea realizării oedipiene (tatăl, ceilalți frați, legea divină). Sunt un Oedip și o Iocasta în versiunea pozitivă, împlinită și... eternizată. Credincioșii venerează această imagine fără să știe - cu atât mai bine! - că-și satisfac, sublimat, propria lor fantasmă oedipiană.

Complexul oedipian în versiunea Iisus-Maria ne mai spune ceva: metoda de realizare - pură! - a acestei dorințe este... inversul procedurii oedipiene: nu moartea tatălui (deși contestarea paternității e o ucidere simbolică), ci moartea fiului, a lui Oedip-Iisus asigură unirea permanentă cu Mama, numai așa cei doi se vor cununa ca Mamă-și-Prunc întru veșnicie. Moartea e „dorită" de fiu pentru această căsătorie eternă cu propria lui mamă, o căsătorie care evită orice spargere a Legii și vexare a bunului simț. „Eu nu am venit să sfărâm legea, ci să o împlinesc." Într-adevăr, din punct de vedere psihologic, Iisus-Oedip reușește să împace legea veche (interdicția incestului) cu dorința, cu legea Iubirii, dar numai prin moartea sa proprie. Moartea lui Iisus este moartea maternizată, este modul prin care i se dăruiește Mamei pentru totdeauna (reprezentată ca așteptare la piciorul crucii, ca Pieta), iar Mama i se dăruiește lui (vezi reprezentarea încununării Mariei de propriul ei Fiu după înălțarea acesteia la cer; cei doi vor fi de acum împreună pentru totdeauna). Iisus-și-Maria sunt fiul-soț al mamei lui, respectiv mama-soție a fiului ei. Iocasta și Oedip sunt purificați prin „sacrificiul" lui Oedip-Iisus care nu-și ucide tatăl, ci mai curând se lasă ucis de el („sacrificiul" lui Iisus a fost văzut ca o reiterare a sacrificării lui Isaac de către Avraam; „de ce m-ai părăsit?", strigă Iisus către imaginea celestă a tatălui, deci putem spune că în desfășurarea hristică a complexului oedipian, intenția lui Laios de a-și ucide fiul este dusă la bun sfârșit, consacrând astfel iubirea eternă și pură dintre mamă și fiul ei). De altfel, însăși „autoritatea" care-l ucide pe Iisus, indiferent că e vorba de Sinedriu sau de guvernatorul roman, este simbolul tatălui, al paternității (și deopotrivă al supraeului interdictiv). Prin această genială eschivă – acceptarea uciderii de către „tată" – Iisus reușește ceea ce nu i-a reușit lui Oedip prin paricid. Iisus „descoperă" valoarea revivificatoare a acceptării morții, el „ucide" moartea vechii legi („interdicția incestului") prin primirea morții înainte de... comiterea incestului, el moare nevinovat, așa cum ar fi murit Oedip dacă păstorul și-ar fi dus la împlinire sarcina încredințată lui de Laios. Numai murind, poate învia într-o veșnică unire cu mama sa.

În această „soluție" și-a găsit, o bună parte a omenirii, milenii de-a rândul, satisfacerea simbolică a fantasmei oedipiene. Ea este precedată și însoțită - pe întinderea întregului pământ - de o dorință inconștientă a copilului de a muri *înaintea* (atât spațial, cât și temporal) mamei. (Dorință nutrită și transmisă fiului chiar de către mamă.) Foarte multe morți juvenile se pot explica prin această dorință de unificare cu mama-prin-moarte. „Căci numai în mamă se poate muri", spune un personaj al lui Hesse. De altfel, dat fiind că bărbații transferă atributul maternității propriilor lor femei (soții, iubite, partenere de viață), aceasta este și explicația psihologică a faptului că bărbații mor înaintea femeilor... Împotriva a tot ce se spune, aceasta este și „ordinea firească" din inconștientul matern: mama își dorește cu aceeași putere cu care o neagă ca fiul / fiica să moară înaintea ei, să-l îngroape cu mâna ei (dorință „realizată" fantasmatic în filmul creștin: Iisus este îngropat de propria lui mamă). Fiindcă natura contrazice, în desfășurarea ei nemiloasă, ordinea „firească" a inconștientului matern, mamele vor proiecta, la vârsta senectuții, asupra propriilor progenituri dorința ei inconștientă, acuzându-i că „au trădat-o" și că... „așteaptă să moară".

Ca să completez tabloul, respingerea Magdalenei din ecuația vieții lui Iisus, respingerea de către credincioși a oricărei relații erotice a lui Iisus este atât de înverșunată pentru că este susținută de o forță a inconștientului care ține să-l păstreze cast pe Iisus pentru mama lui. Castitatea fiului și feciorelnicia mamei sunt expresii comune ale dorinței inconștiente, dorință care se exprimă prin cenzurarea sexualității obiectului dorinței. Din moment ce e interzis să primesc manifestările lui sexuale, îl voi „închide" într-o reprezentare complet asexuată. În mod obișnuit, această reprezentare asexuată a părinților de către copii, respectiv a copiilor de către părinți se exprimă fie printr-o discreție totală asupra subiectului sexualității, fie – din partea părinților – printr-o respingere vehementă a partenerului sexual al copilului. În cazul complexului Iisus-Maria, această reciprocă reprimare a sexualității din părinte, respectiv copil este împinsă la cele mai sublime înălțimi: Maria este de-a pururea Fecioară, iar Iisus este cel absolut Pur, complet Cast, el rămâne inocent ca un „prunc", „miel", necunoscător al femeii. Credincioșii contemplă această „întrupare" a dorinței lor inconștiente în cea mai sublimă reprezentare a ei: Mama și Fiul, îmbrăcați într-o feciorelnicie absolută, alcătuiesc un cuplu *fericit*, binecuvântat, preaplin de bucurie. Fericirea vine pe fondul realizării dorinței inconștiente în condițiile „împlinirii" legii, ale respectării poruncilor, recte a interdicției fundamentale.

Iisus-și-Maria sunt fiul-soț al mamei lui, respectiv mama-soție a fiului ei.

În tradițiile populare, tinerii „morți înainte de vreme", adică înainte de a se căsători sunt îngropați în costum de mire și înmormântarea este făcută sub aspectul unei nunți... funebre. Cu cine se cunună ei dacă nu cu propria lui mamă? Într-o baladă venită din orientul european, un păstor tânăr care-și prevede moartea îi transmite mamei sale – pe care și-o închipuie căutându-l în timp ce-i aduce elogii demne de Cântarea cântărilor – că de fapt... s-a însurat! >>

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

A DA REFRESH

În *Predoslovie către cititori*, prefața *Noului Testament de la Bălgrad* (Alba-Iulia), 1648, mitropolitul Simion Ștefan a pus problema îmbogățirii limbii literare române cu neologisme. El afirma că <u>trebuie împrumutați termeni pentru care limba noastră nu are corespondentul necesar</u>, adică „nu se știe românește ce sunt". De asemenea, pașoptiștii au apărat principiul fonetic în scriere și ideea împrumutului de neologisme, în cazuri de necesitate, prin adaptare. De exemplu, Ion Heliade Rădulescu recomanda în *Gramatica românească*, 1828, împrumuturile din latină sau din limbile romanice, dar să luăm numai „ce ne trebuie, unde trebuie, cum trebuie și să dăm cuvintelor haine românești". Titu Maiorescu acceptă împrumuturile doar atunci când exprimă o noțiune nouă și, lipsind cuvântul în românește, ideea devine neclară. El recomandă neologismele romanice: „Acolo unde astăzi lipsește în limbă un cuvânt, iar ideea trebuie neapărat introdusă, vom primi cuvântul întrebuințat în celelalte limbi romanice, mai ales în cea franceză."

Se știe că în DOOM3 (2021) au fost introduse vreo 3600 de cuvinte noi marcate prin semnul +, multe dintre ele <u>**englezisme, chiar dacă au corespondente în limba română.**</u> De ce, Doamne iartă-mă, distinsa Academie nu a scos mai întâi o nouă ediție a DEX-ului (ultima ediție este din 2016) și după aceea DOOM3 mi-e de-a mirarea ori de câte ori găsesc cuvinte cu cruciuliță. Așa este cuvântul **+refresh** (engl.) [pron. *rifreș*] s. n. (în expresia: *a da refresh*). Are cruciuliță, deci este nou introdus în DOOM3. Foarte bine! În limba engleză „refresh" este verb și are multe sensuri: „I *vt* 1 a împrospăta, a înviora; 2 a întări, a reconforta, a odihni; 3 a recrea, a odihni; 4 a însufleți, a ațâța din nou (*un foc stins*); 5 a încărca (*o baterie etc.*); 6 a zgândări (*o rană*) II *vi* 1 a se recrea 2 a reface 3 *navigație* a încărca provizii noi" (Leon Levițchi, *Dicționar englez-român*, Editura 100+1 Gramar, București, 2000). Pentru că speranța moare ultima, în ciuda cruciuliței, am căutat totuși cuvântul „refresh" și am citit zecile de expresii ale verbului „a da" din DEX. Nimic! Englezismul „refresh" este inclus în DOOM3 în expresia „a da refresh" drept substantiv neutru. Și acum mă gândesc cum va fi explicată (într-un viitor și mult așteptat DEX, pe care, sper, din nou, să-l mai apuc) expresia „a da refresh": „a da împrospătare"?, „a da înviorare?", „a da întărire?", „a da reconfortare?", „a da odihnire?", „a da recreere?", „a da însuflețire?", „a da primenire?" etc. O reclamă la un detergent ar arăta așa: „Acest produs spală, dezinfectează și dă refresh hainelor dumneavoastră!" Reclame la produse cosmetice: „Această mască cu castraveți îți va hidrata tenul și îi va da refresh!", „Lămâia exfoliază și dă refresh tenului!" Reclame la răcoritoare: „În zilele fierbinți de vară înghețata vă dă refresh!", „E prea cald? Dă refresh cu o bere rece!" etc. De-abia aștept noul DEX!

În afară de verbul *a (se) împrospăta* (derivat din *proaspăt* < gr. *prósfatos*) și de sinonimele sale: *a (se) înviora, a primeni, a purifica, a ventila, a (se) reînnoi*, am împrumutat și verbul *a refrișa* cu sensul „a (se) răcori", „a (se) împrospăta", „a (se) face ca nou" din fr. *rafraîchir*. Iată câteva contexte cu verbul *a refrișa*: „Ghidul te va ajuta și îți va refrișa memoria." „Cafeaua are meritul de a ne refrișa când suntem obosiți." „Scopul rândurilor de față este de a refrișa în memoria tinerilor date esențiale din istoria națională." „Laudă conducerii județului că a refrișat această străveche și importantă cetate!" (În ce județ s-o fi întâmplat această minune să nu mă întrebați, că eu nu știu decât cetăți și monumente lăsate în paragină.)

Exista, așadar, bătrânul verb *a (se) împrospăta* și sinonimele sale. După aceea, am zis noi, românii, că n-ar fi rău să avem și un neologism și am împrumutat verbul *a refrișa* din limba franceză. Deodată, apăru în DOOM3 și expresia *a da refresh*, care în actualul DEX nu există. Și chiar dacă va fi introdusă această expresie în viitorul DEX, nu știu cu ce sens, tot mi se pare că „n-are ființă pe lume", precum calul, armele și hainele Craiului din *Povestea lui Harap-Alb*.

ÎL POT VIZITA PE CASTEL

Tocmai ștergeam de praf televizorul cu o soluție specială pentru ecran plat. Să nu mă certați că făceam acest lucru în timp ce televizorul funcționa. Știu că nu e corect. Dar ce mai e corect în ziua de azi!? Și, oricum, nu mă vedea nimeni, căci am aflat că așa se fac lucrurile incorecte. Deodată, o voce suavă de reporteriță (Iertare pentru acest derivat!) îmi tulbură urechile aflate doar la câțiva centimetri de ecran: „Turiștii îl pot vizita pe Castel până la ora 16". Cine să fie această persoană pe care o cheamă „Castel" și care poate fi vizitată de către turiși? Probabil că este o

(continuare în p. 12)

litere

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Rămășițe eterne

„Noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc!" – iată o altă lozincă a epocii de multilaterală faimă socialistă. Nu apărea scrisă niciunde, însă era binecunoscută de oricine avea o responsabilitate, o slujbă, un loc de muncă, o sinecură. Unii munceau ca pentru ei înșiși, fie că erau natural înzestrați pentru ce lucrau, fie că le plăcea, fie că, mai degrabă, obțineau ceea ce oriunde se cheamă „foloase necuvenite". Alții mimau cu mai mult sau mai puțin talent activitatea pentru care primeau ceva bani, știind bine că „societatea" nu-i va lăsa de izbeliște. Era în practica sau chiar în logica sistemului socialist (la comunism încă nu se ajunsese!) ca fiecare individ capabil de muncă să aibă ceva de făcut. Ciudățenia este că nu fiecare obținea răsplata conform muncii sale. Explicația? Nefiind perfect, sistemul trebuia îmbunătățit zilnic. Și se îmbunătățea... verbal! În felul ăsta aveau și politrucii o justificare, pe lângă salarii grase și avantaje inaccesibile muritorilor de rând.

Mentalitatea s-a perpetuat și perfecționat după agitația din decembrie 1989, soldată cu morți și răniți, dar și cu alte sinecuri și avantaje, nesperate vreodată de niciun „soldat credincios partidului", cum își spuneau activiștii. Care activiști, majoritatea de tipul Bilă, cel care ținea legătura cu URSS-ul în romanele lui Marin Preda, s-au emancipat: de mai bine de 15 ani ei țin legătura cu UE! Cu aceeași „efic'ență" nătângă, îmbibată în prostie! Nu-i nevoie să fii specialist ca să observi cum se irosesc atâtea oportunități și proiecte, pentru că „iexperții" noștri, desemnați de mecanisme obscure, însă bine unse de jos în sus, pe linie ierarhică sau (tot) de partid, au marele talent de a se face că muncesc, așteptând să-și ridice diurna, tantiemele și profitul, punându-și unii altora piedică numai atunci când nu se înțeleg la para-ndărăt. Cine să-i pedepsească sau să-i înlăture de la cazanul cu smântână, când paznicii dau indicația și tonul concertului, perpetuând clasicul îndemn lansat de-un fost prim-ministru, idol al muncitoarelor de la APACA: „Îmbogățiți-vă!"?

Însă mentalitatea amintită în prima frază – care, să fim obiectivi, nu s-a născut pe aceste plaiuri în socialism, ci vine din adâncul istoriei – face ravagii și-n birocrația de stat, actuală și parcă perenă. Oameni înscăunați în spatele unui ghișeu te privesc de sus, ca și cum n-ai exista, se răstesc și te trimit de acolo dincolo, te amână de azi, nu pe mâine, ci pe poimâine, că poate nu e cazul să-i plictisești tot pe ei, cei plătiți să rezolve doleanța. Se tem oare că vor pierde poziția în schemă pentru incompetența dovedită? Nu. Ei știu bine că au plătit cui trebuie, cât trebuie și ceva pe deasupra, și-au asigurat locul cu un soi de titlu de stat sau garanție pe viață, pot să-l și lase urmașilor. Evident, dacă urmașii nu se vor stabili în străinătate, unde li s-au cumpărat apartamente și de unde revin periodic să dea lecții de reușită celor rămași acasă, truditori pe mai nimic între pomeni electorale.

Plata insuficientă pentru munca prestată, nu dorința de libertate, a îndemnat câteva milioane de români să emigreze și să îndure condiții umilitoare aiurea. Unii s-au integrat parțial acolo, rupându-și sufletul definitiv, nădăjduind un viitor ferice măcar pentru copiii lor. Puțini s-au întors, cu speranța și iluzia să contribuie la propășirea patriei. Eroare fatală pentru destui dintre acești visători. Și-au pierdut și iluziile, și banii, și respectul pentru conaționali, și credința în religia strămoșilor ș.a.m.d. Uitaseră, de vor fi știut vreodată, dictonul *ubi bene, ibi patria*. La noi mai repede face treabă și afaceri bune vreun străin de nație, chiar dacă nu e susținut de-o corporație sau sectă religioasă potentă. Prețurile mai ridicate aici decât în magazine din alte țări ale aceluiași lanț multinațional se datorează corupților noștri, nu dușmăniei celorlalți. Câte peșcheșuri trebuie să dea un negustor ca să-și obțină loc în buricul vreunui târg județean, nu la margine, ca-n burgurile vestice? Niciodată destule, pentru că „inspectorii" băștinași, rude cu – și nepoți de-ai lui – Bilă, cotizează în tăcere la tainul celui care, selectat să aibă grijă de interesul statului, uneltește să calce pe urmele (și să ia jilțul) „șefului", motivat de lăcomia personală și animat de ideologia elementară definită cândva de-un rege: „Statul sunt eu!"

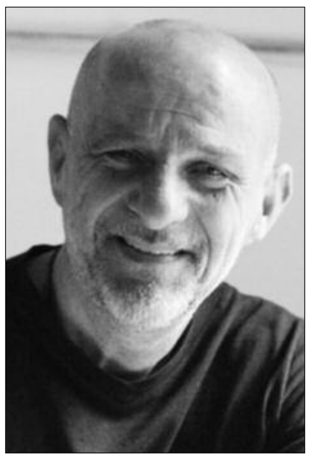
O să mai chibițez pe dunga acestui nărav, dar nu insist, deocamdată, să nu fiu acuzat că văd la alții ceea ce nu văd la mine. Și eu sunt copil al epocii socialiste și m-am pricopsit cu toate viciile ei. Nu-i duc dorul, deși sunt suspect că tocmai spunând asta îmi trădez nostalgia. Da, sunt nostalgic după tinerețe și iubiri trecute, iar dacă societatea în care le-am trăit a fost aceea nu pot să-i schimb natura, într-un soi de post-scriptum la „epocala mea operă"! Iar „opera demonstrează magistral" (sic!) că mă prefac a munci: în loc de romane masive, uite, scriu fleacuri pe la reviste!

Și eu sunt copil al epocii socialiste și m-am pricopsit cu toate viciile ei. Nu-i duc dorul, deși sunt suspect că tocmai spunând asta îmi trădez nostalgia. Da, sunt nostalgic după tinerețe și iubiri trecute, iar dacă societatea în care le-am trăit a fost aceea nu pot să-i schimb natura, într-un soi de post-scriptum la „epocala mea operă"!

atitudini

Radu Aldulescu

Metronomul vârstelor și vremurilor dispărute

În 1972, bifam penultimul an de liceu, în București. Am fost contemporan și congener cu liceenii din filmul *Metronom* al regizorului Alexandru Belc, laureat al Premiului pentru cel mai bun regizor al secțiunii *Un Certain Regard,* la Cannes. Aș fi, la o adică, îndreptățit să emit păreri asupra acelor vremuri pe care le-am transpus, de altfel, în niște romane. Transpunerea ficțională în filme sau romane deschide perspective inedite asupra unor vremuri, dispărute, altminteri, pe veci. Unde au dispărut? Mi-ar plăcea să cred că într-o gaură neagră a universului la care vom avea acces, probabil, într-o altă viață.

Filmul începe cu un recurs la istorie, binevenit și foarte sugestiv : genericul curge pe basorelieful înfățișând armate și soldați din diverse epoci, de pe soclul Monumentului Eroilor Neamului, dedicat victoriei asupra fascismului, de la 23 August 1944. E bine de amintit că, la 23 August 1944, zi ce a funcționat ca sărbătoare națională până la Revoluția din Decembrie '89, România a trecut sub ocupație bolșevică, cu voie de la puterile occidentale. A fost o trădare tacită, atât de discretă, încât un segment important al populației a sperat ani de zile că vor veni americanii să ne scape de ruși și de comunism. Concomitent, războiul a continuat, condus de partizanii din munți, anihilați, într-un târziu, de trupele Securității, acea așa-zisă armată invizibilă care ar avea, pasămite, eroii ei. Acestor eroi li s-a ridicat, de curând, un monument în Cimitirul Militar din Pitești, nu departe de pușcăria unde s-a experimentat exterminarea prin reeducare a dușmanilor regimului comunist, extinsă în zeci de alte lagăre de exterminare – pușcării comuniste din toată țara. Din acest genocid, întins pe toată perioada regimului comunist, s-au ivit eroi ai neamului, veritabili sau falși, revendicându-se de la respectivul monument, prezent pe afișul filmului *Metronom*.

În mod subtil-ironic, tonul intrigii este dat de rude de sânge ale acestor eroi: securiști buni familiști, cu har de pedagogi, precum acel colonel-anchetator de liceeni, genial întruchipat de Vlad Ivanov; părinți înfricoșați, deschiși compromisurilor cu regimul care să le garanteze supraviețuirea, liceeni defulându-se prin petreceri, muzică și sex, adesea racolați ca informatori ai Securității, formați ca turnători de pe băncile școlii, sau, dimpotrivă, având porniri dizidente. Peste această pletoră păstoasă, natura pare să-și ceară drepturile printr-o poveste de dragoste atinsă de puritate adolescentină și, deopotrivă, de stigmatul vremurilor: Sorin își toarnă la Securitate colegii și prietenii care au compus o scrisoare către *Europa liberă,* scrisoare neverosimilă, concepută parcă de un analist politic al acestor vremuri. În acest centru de greutate al narațiunii, liceenii au o maturitate a altei vârste, agrementată, vai de capul nostru, cu bancuri cu Ceaușescu. În contrapartidă, Ana, prietena lui Sorin, refuză să-și toarne colegii și refuză, totodată, să semneze un angajament de informatoare a Securității.

Sorin a subscris turnătoriei, fiind implicat într-o situație frecventă, la vremea aceea: Securitatea le-a oferit, la schimb, pașapoarte și dreptul de emigrare, lui și maică-sii. Prin construcția personajelor, genul ăsta de compromisuri apar, în film, ca fiind de la sine înțelese, aparținând unor cetățeni onorabili care au constituit baza acelei societăți, perpetuate, în alte forme, până în zilele noastre. Acesta a fost adevărul vremurilor, care, o dată trecut în narațiunea filmului, ar fi fost de dorit să aibă niște accente revelatoare mai puternice.

Jocul tuturor actorilor este impecabil, iar scenografia este excelentă, pricepându-se să reînvie epoca de tristă și veselă amintire. Viziunea regizorală mizează excesiv-obsesiv pe muzica occidentală ce se vrea subversivă, având sonoritățile și zgomotul unei revolte anticomuniste. În contrapunct, apar secvențe de tenis, în care Năstase și Țiriac se dovedesc mai tari decât americanii. Rezultă un soi de iluzie calpă, pe care regizorul o livrează spectatorului la pachet cu festivismele epocii.

În fapt, dimpreună cu muzica aparent subversivă, potențat de ea, chiar, comunismul a mers, la noi, neabătut, înainte, până la cumpăna vremurilor din decembrie 1989. Atunci s-a produs o mică mutație, ce a făcut posibilă apariția unor filme precum *Metronom,* venind în continuarea unor producții în notă realist-socialistă. Vezi seria *Liceenilor,* cu succes enorm la public, prelungit până în ziua de azi, cu rating incredibil la telespectatori, pe canalul Cinemaraton.

Happy-end-ul filmului a fost recepționat de mine ca un croșeu în bărbie, care răstoarnă, instantaneu, soarta meciului, făcând praf o poveste relativ bine articulată, până în acel moment. Finalul, așadar, vine în sprijinul ideii de mai sus, că viața românilor a mers neabătut înainte, cu comunismul de gât, ca o piatră de moară care putea să pară, în răstimpuri, un colier de briliante. Liceenii îndrăgostiți de emisiunea *Metronom* a *Europei Libere*, pentru care au fost anchetați în birourile Securității, își pun, fericiți, viitorul la cale, cu inocența vesel-entuziastă a vârstei, comentându-și notele de la examenul de bacalaureat. Urmează o miuță, încinsă, nu în curtea liceului, ca la începutul filmului, ci pe esplanada din fața Monumentului Eroilor, în acordurile unei melodii folk, generatoare de nostalgii după Adrian Păunescu și cenaclul lui, al cărui spirit militant-rebel-sentimental dă tonul marșului final.

Oricât de strivită de comunism, adolescența noastră a fost frumoasă, fiindcă, oricum, e pierdută pe veci, dispărută într-o gaură neagră a universului.

Dumitru Augustin Doman

Nume pe-un așezământ de cultură

Mi-am dorit atât de mult ca un așezământ de cultură
din oraș să-mi poarte ilustrul nume.
Stai liniștit, mi-a zis vecinul de la nord,
posteritatea va avea grijă de acest lucru.
Mori tu și bunii edili se vor îngriji,
te vor nemuri cu litere de aur
pe zidul cenușiu al unui așezământ de cultură,
mi-a zis și vecinul de la sud.
Dar eu am vrut să rezolv personal chestiunea
chiar în timpul vieții mele.
Casa de cultură însă poartă deja numele unui poet minor
dar iubit de muze și de astre.
Biblioteca municipală are numele
unui prozator dintr-un sat vecin mort la momentul oportun.
Cafeneaua literară e numită cu pseudonimul
unui avangardist celebru.
Clubul de biliard poartă numele
unui faimos jucător de golf din America,
iar Casa de cultură a pensionarilor și veteranilor de război
a luat numele carismaticului ministru al muncii.

Dar cum un așezământ de cultură din oraș
trebuie să-mi poarte neapărat numele ilustru
el a fost pus pe o seră privată de o sută de metri pătrați
cu o cultură de ceapă, cartofi, dovlecei și varză...
Cultură, agricultură, tot aia
și rimează și sunt la fel de indispensabile.

Tablou de toamnă

Nori cenușii peste
timpul vieții mele,
de azi până azi.
Timpul morții mele?
De mâine până ieri,
de azi până mâine
și iar până ieri.

Și-i frig și burează...

Blândă sminteală

Vânătorul cu pană de păun
la pălăria albastră
cu pușca din polistiren de cea mai bună calitate
la umăr
în luminișul pădurii
trage după el cu ajutorul
razelor soarelui – luminoase sfori în amurg -
vânatul: o sminteală blândă
la fel de blândă
ca ziua aceasta de septembrie
Prin rămurișul copacilor
ciripit de păsărele mii
și stele verzi făclii

Atentat la fericire

Domnule procuror, zice,
am venit să reclam un mort,
mai precis un sinucigaș.
Era un tânăr blond străveziu,
l-a părăsit iubita, naiba să-l ia,
și el s-a aruncat de pe bloc
în fața terasei mele,
s-a făcut acolo
un inestetic morman de carne și sânge
tocmai când eram într-un moment de
extremă fericire
chestie pe care n-o mai trăisem
de cincizeci de ani.
Căutați în codul penal
cum poate fi pedepsit un sinucigaș
care rupe violent momentul
legitim de fericire a vecinului,
mama ei de fericire!

pedagog de școală nouă de poezie

virgula
o cometă
care uneori
e un dezastru pentru
planeta text

Melancolie

Din limpedea apă verzulie
a Mării Egee
iese – în amiaza de vară -
o neagră și
lenevoasă
melancolie.
Melancolie de moarte lentă.

Pandemie

Ambulanțele
în formă de sicrie
aleargă în viteză
pe străzi și
pe drumuri de piatră și
de pământ
cu sirenele date la maxim.
Ele cară la deal și
la vale niște ceasuri uriașe
în care a pătruns virusul ucigaș și
care ceasuri
arată bezmetice tot felul de ore.
Ambulanțele sunt însoțite de
urletele câinilor
al căror ceas biologic
s-a defectat de asemenea.

***

Iese din mare
cu sânii lăsați
ca două cimpoaie
golite de cântec

Deal de piatră/munte de hârtie

Ce e Ceahlăul?
Un deal acolo și el
care și-a uitat măsura.

Dar ce e Sadoveanu?
Un nuvelist fără măsură căruia
nu i-a ajuns un deal de hârtie
și-a tot scris romane
până dealul a ajuns
un Ceahlău de hârtie.

Un deal de piatră
și un munte de hârtie.

Războiul cuvintelor

O voce de sus,
din cer(?)
în amiaza senină de august
se aude desluşit:
„Vei câștiga războiul cuvintelor
cu semnul acesta!"
Te uiți pe boltă și
lângă un nor mic, alburiu,
rarefiat,
apare din senin
un crin negru, strălucitor,
ca de smoală.

Aripile brune
ale unui fluture
ca sânii plecați la plimbare
ai unei actrițe de vodevil.

Moartea ca un contrabas borțos

Un contrabas negru și borțos
plimbând prin aer
o coasă ascuțită brici.
Parcă vezi coasa contrabasului
retezând capete de cocostârci:
Harșt!
și
Harșt!
și
Harșt!

virgula
o cometă
care uneori
e un dezastru
pentru
planeta text

Vasile Ernu

”Prostituata” de la marginea satului și Bunica din Piața Domenii

Când umbli prin țară - mai ales prin sate și orășele mici - vezi o mulțime de tragedii. Pe unele nu pot nici măcar să le povestesc. Îmi lipsesc cuvintele și energia – e prea multă emoție.

Cea mai șocantă carte din Vechiul Testament e cea a lui Osea – pe care eu îl consider un soi de întemeietor al criticii sociale. El este unul din faimoșii mici profeți – poate cel mai radical profet pe care l-a cunoscut epoca lui și mult după.

Cartea, poemul profetic, se începe cu un gest radical: Dumnezeu îl trimite să se însoare cu o prostituată. Adică să facă ceva radical împotriva tuturor normelor religioase, sociale, politice, economice, culturale. De ce? Pentru un răspuns ar fi nevoie de o carte. O carte care nu e despre morală, ci despre un întreg demers de rearanjare a unui eșafod nou social, politic, cultural și economic.

Mi-am amintit de povestea lui Osea coborând dintr-un sat aflat pe deal undeva în România. Astfel de sate și situații sunt multe: dacă ar fi ochi să fie văzute și urechi să fie auzite.

Era toamnă și frumos afară. Drumul din sat dădea spre șoseaua principală care unea două capitale de județ și ducea spre orașele mari ale țării. La intersecție era o prostituată. Din spusele gurilor rele de la crâșma satului: e acolo pe vânt, pe soare, pe lapoviță, pe ninsoare, pe arșiță sau ploaie.

Chipul obosit, trist și cumva descumpănit al fetei te cam rupe la inimă. Când treci pe acolo îți vine să privești într-o parte. În altă direcție. Ceva te deranjează profund, te rușinează: produce un disconfort incredibil. Genul de disconfort la care nici nu vrei să te gândești – îți gonești gândurile, refuzi să gândești.

În sat fata este privită ca un soi de ”neom”: mai jos nu se poate. În sat nu e ca la oraș unde te poți ascunde, unde societatea poate fi ușor ignorată, unde oamenii devin celule sparte fără conexiuni directe. În oraș te poți pierde, te poți ascunde, poți fugi de privirile și opiniile nemiloase ale celuilalt.

În sat nu: totul e la vedere. Toți ochii sunt pe tine, toate privirile și vocile te condamnă direct. Totul se știe, totul se vede, totul se condamnă. Ești aproape gol pe ulița satului – acolo nu ai scăpare. Ura, mânia, dispreţul, rușinea – totul e pe față, la îndemâna tuturor. Nu ai scăpare: te biciuiesc fără milă.

O prostituată la sat este cea mai mare rușine. Violența comunității îndreptate asupra acestor ființe e necruțătoare: teribilă.

Casa ei e undeva la capătul satului. Când am trecut am văzut o bătrână care nu se putea mișca din scaun și mulți copii.

(continuare în p. 12)

Lucian Sârbu

Educație și reformă

Fără îndoială, Mircea Platon este exponentul unui conservatorism de factură clasică. L-aș numi chiar un conservator de tip maiorescian („forme fără fond”). Putem spune că este desuet, depășit, că exagerează în criticile sale? Nicidecum. E suficient să ne uităm fără idei preconcepute la „produsul finit” al seriei infinite de reforme pentru a vedea că avem, într-adevăr, o problemă și că e cazul să le cerem socoteală „reformatorilor”.

Cred că nu există părinte din România care să nu se fi întrebat în ultimii 10-15 ani ce o fi în mintea birocraților noștri din Ministerul Educației. Îndoielile încep de la clasele mici, mai precis de la așa-zisa „clasă pregătitoare”, care e un soi de grupă mare de grădiniță pentru repetenți și care, în opinia majorității părinților, nu face decât să întârzie un an, complet inutil, dezvoltarea copiilor. Se continuă apoi cu ciclul primar, în care părinții descoperă cu oroare că au dispărut materii altădată esențiale, precum „Caligrafia” sau „Dezvoltarea vorbirii”, apărând în schimb fel de fel de ciudățenii, precum „Joc și mișcare” (de parcă ar fi nevoie să-i înveți pe copii să... se joace) sau „Educație civică”. Orice părinte poate confirma: la finalul ciclului primar, doar cu ceea ce învață la clasă, deja majoritatea copiilor au lacune mari de citire, de calcul aritmetic și mai ales de învățare. Noțiunile estetice le lipsesc cu desăvârșire, scrisul lor de mână fiind oribil și necultivat. Deși au trecut, teoretic, cinci ani prin școală, copiii încă nu au învățat cum să învețe. Dar urmează apoi ciclurile gimnazial, și apoi cel de liceu, în urma cărora tânărul, indiferent de profilul urmat, ar trebui să iasă cu noțiuni ferme și minimale de economie, fizică (măcar electricitate și mecanică), anatomie, legislație și noțiuni electorale, logica gândirii, construcția coerentă a limbajului, analiză matematică și spațială (geometrie) de bază și tot așa. Realitatea, sumbră, o vedem în testele PISA, unde România, de ani buni, nu face absolut nici un progres, la examenul de bacalaureat, unde în mod constant abia dacă se prezintă 30-40% dintr-o generație școlară (și jumătate îl pică) și pe piața de muncă, unde e suficient să asculți câtiva antreprenori plângându-se de calitatea profesională a tinerilor proaspăt ieșiți de pe băncile școlii, ca să înțelegi cu adevărat dimensiunile catastrofei pe care o trăim.

Și dacă birocrații se pare că sunt mulțumiți de rezultatul final al sistemului educațional pe care îl păstoresc, în ciuda dezastrului său manifest, devine datoria societății civile și a autorilor independenți să tragă necesarele semnale de alarmă. În ultimii ani cea mai cunoscută voce a acestor „dizidenți educaționali” a devenit cea a lui Mircea Platon, redactorul-șef de la „Convorbiri Literare”, care a abordat pe larg în ultimele sale cărți problema a ceea ce el numește, după părerea mea absolut îndreptățit, „deșcolarizarea” României.

Dar aș vrea să fac o paranteză. Efortul de conștientizare al lui Mircea Platon nu este unic la nivel european. În urmă cu 15 ani, prin 2007, am avut prilejul să citesc o carte scrisă de un francez, e vorba de *La Fabrique du Crétin* de Jean-Paul Brighelli (Gallimard, 2005), pe care am scos-o iar din bibliotecă pentru a mă convinge că, într-adevăr, lucrurile despre care vorbește Mircea Platon erau deja cunoscute și criticate (degeaba) în Occident încă din anii 2000. În cartea sa, Brighelli deplângea golirea de conținut a învățământului, supraîncărcarea programelor cu activități „jucăuș-plăcute” în dauna activităților formative și de învățare, și eliminarea cu grijă a reperelor fundamentale în așa fel încât tineretul să iasă din școală cât mai „cretinizat” și cât mai ușor de manipulat. Candidat perfect la „uberizare” pe piața muncii, cum am zice azi. Ținând cont de faptul că în ultimii ani s-a zis că din învățământul francez a fost eliminat subjonctivul și că din sălile în care se dă bacalaureatul, altădată un examen de mare prestigiu, au fost scoase ceasurile analogice, deoarece elevii nu mai știau să le citească, putem spune că și în Franța reforma învățământului a „reușit”. Și dacă ne mai aducem aminte și de capitolul acela din *Freakonomics* în care autorii deplângeau scăderea calității testărilor în școlile din Chicago ne dăm seama că „deșcolarizarea” românească nu e un fenomen izolat: e doar manifestarea locală a unui fenomen occidental devenit, deja, bine implementat în școlile (publice!) de acolo.

În acest sens, marele merit al lui Mircea Platon în cea mai recentă carte pe care a scris-o pe această temă, *Cominternul educațional și deșcolarizarea digitală* (Ed. Ideea Europeană, Iași, 2022), una în care continuă demersul început cu *Deșcolarizarea României* (2020), este că analizează cu răbdare cele mai recente texte fundamentale ale sistemului educațional românesc, lucru care îl ajută să concluzioneze că tot ce li se întâmplă copiilor noștri nu e absolut deloc întâmplător, ci dimpotrivă, e urmărit programatic. Se simte formația de istoric, deprins să meargă direct „la surse”, evitând speculațiile fanteziste. De aici și sintagma din titlu, „Comintern educațional”, pentru că autorul face o analiză comparată nu doar pe politicile și legile educaționale din România, dar și din alte părți ale lumii, un rol central revenind capitolului intitulat „Mică gramatică a dezastrelor educaționale” în care este prezentat pe larg eșecul reformei educaționale din Afganistan, la cârma căreia au fost după 2001, lucru interesant de știut, experți din România (cea mai cunoscută expertă, citată masiv în capitol, fiind la finalul anilor 1990 vârful de lance al impunerii primei generații de „manuale alternative”). Și sugestia lui Mircea Platon este că există la nivel mondial „un nucleu instituțional” de birocrați și experți care, în numele necesității reformelor educaționale de tot felul, impun o agendă a intereselor private și corporatiste credulilor din toate părțile lumii, inclusiv de pe la noi. Observația sa concordă cu ceea ce zicea Brighelli în cartea sa din 2005, care era de părere, tot așa, că toată trăncăneala reformistă este impusă de tehnocrații de la vârful U.E.

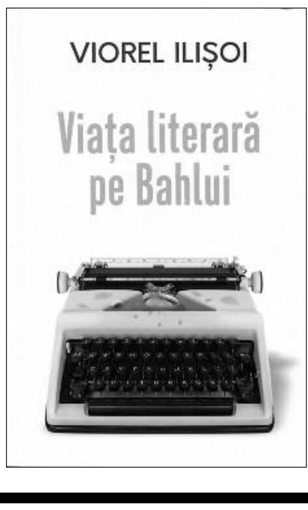
Acest volum mi se pare mai puțin virulent decât *Deșcolarizarea*..., dar ideile de forță sunt aceleași. Problema de bază este enunțată încă din primul paragraf al cărții: „există o sectă a Martorilor Progresului” care cred că anumite valori și idealuri sunt depășite și inutile. Drept pentru care ar trebui schimbat totul în educație, la modul fundamental. Pretenția autorităților de azi de a centra învățarea pe elev de fapt (con)centrează banii în buzunarele ONG-urilor și ale „experților” dispuși să susțină orice aiureli. Tehnologia („digitalizarea”) nu îi învață și nu îi ajută cu nimic pe copii dacă e integrată în procesul de învățare doar de dragul tehnologizării („În loc să perpetuăm omul prin tehnologie, perpetuăm tehnologia prin om.” – p. 269). Bineînțeles, având în vedere că din 2020 încoace copiii noștri au trecut prin nebunia școlii online, am avut cu toții prilejul să vedem la treabă „digitalizarea educației”. Și Mircea Platon se ia (simbolic) cu mâinile de cap, așa cum ne-am luat cu toții, în fața a ceea ce el numește „digimbecilizare”, sau „deșcolarizarea digitală”. În lipsa unei școlarizări care să le fi transmis niște valori clasice, niște cunoștințe clare și un mod de gândire robust, elevii noștri, adică produsul școlii, vor fi simplă carne de tun pe altarul muncilor de jos din Occident și de aiurea. Așa-zisele „reforme” sunt mai mereu niște cerințe non-negociabile introduse de diverși agenți interesați (*„stakeholders”*). Sindicatele din educație? Rol zero în configurarea priorităților educaționale, singurele lor preocupări fiind legate de salarii și gratuități primite de la guvern. Dar una dintre ideile care mi se pare că rafinează discursul din *Deșcolarizarea*... privește relația dintre realitate și obiectivele urmărite de autorități, oengiști și experții în educație: deși autorul e categoric de părere că toată brambureala e planificată, planul ar avea la bază, de fapt, niște idei de oameni proști, care habar nu au ce fac și doar își dau cu presupusul cu privire la configurația viitorului (pp. 85-87). Comparația mizelor reformei educaționale cu investițiile la bursă (*„futures market”*) mi se pare foarte potrivită fiindcă, într-adevăr, nu poți lansa reforme pe baza unor speculații futurologice. Și la bursă, se știe, 1% câștigă și 99% își pierd banii...

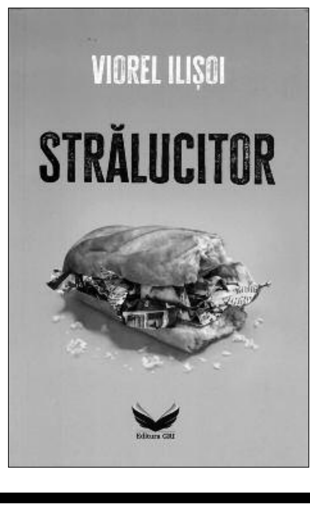
Fără îndoială, Mircea Platon este exponentul unui conservatorism de factură clasică. L-aș numi chiar un conservator de tip maiorescian („forme fără fond”). Putem spune că este desuet, depășit, că exagerează în criticile sale? Nicidecum. E suficient să ne uităm fără idei preconcepute la „produsul finit” al seriei infinite de reforme pentru a vedea că avem, într-adevăr, o problemă și că e cazul să le cerem socoteală „reformatorilor”. Am zis în primul paragraf că trăim o catastrofă, și am dat și câteva exemple. Catastrofa cea mai mare e că motivația „școlii pentru viață” ar fi, chipurile, pregătirea generațiilor de azi pentru piața de muncă a viitorului, și vedem concret că în piața muncii de azi, după mai bine de două decenii de „reforme”, nu vine mai nimic din spate. În domenii de vârf, de pildă în IT, firmele mari pur și simplu angajează studenții încă din primul an de facultate și îi *re-școlarizează*, învățându-i de la zero gândire logică (ceea ce copiii ar fi trebuit să știe deja din clasa a IX-a), algoritmi și limbaje de programare. Dar aceeași situație e și în edituri, în agenții de publicitate, în horeca, pe șantiere și în atât de multe domenii încât nu poți să nu te întrebi pe ce planetă or trăi „reformatorii” dacă tot know-how-ul acumulat în societatea noastră a ajuns să depindă doar de disponibilitatea generației celor de 45-60 de ani în a-i învăța pe tineri, la locul de muncă, lucruri pe care școala nu i-a învățat niciodată. Oare vom ajunge să zicem ca pe vremuri: „cine nu are bătrâni, să-și cumpere”?!...

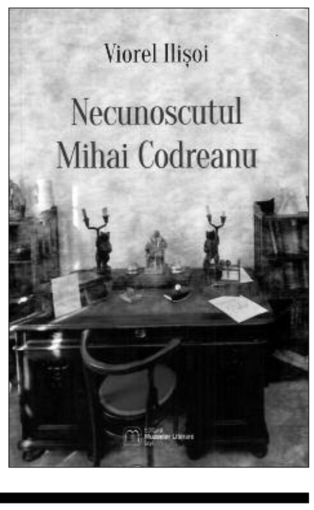
eseu

Cărți primite la redacție

Dan Ciachir

Pagini de jurnal

2005

19 mai

Ieri am văzut la TV 5 un documentar lung şi interesant consacrat Annei Magnani, care spunea că americanii au stricat şi filmul european, transformându-l din artă în industrie. Astăzi, întreaga artă a devenit industrie. Nu-mi imaginez un Brâncuşi trăind printre noi. Comuniştii nu au reuşit să transforme arta în propagandă, aşa cum îşi doreau, nici să despartă oamenii de Biserică, însă modernitatea occidentală a degradat arta şi a secularizat lumea.

Noaptea trecută am văzut cu plăcere la TCM – deşi nu înţelegeam cuvintele – un film în care Yul Brynner juca rolul unui maior sovietic. Acţiunea se petrecea la începutul anilor '50, la graniţa dintre Austria şi Ungaria. Strălucit redată atmosfera rusească, inclusiv prin muzică autentică! Dacă acest actor nu are origine rusească (alţi doi aveau nume ruseşti pe generic), este cu adevărat genial.

15 iunie

Ieri la ora 14 am plecat din Baia Mare spre Bucureşti în VW-ul Passat al părintelui Florin Codrea. Călătoria, cu trei opriri, a fost extrem de plăcută. La ora 22 intram pe poarta Mânăstirii Căldăruşani. Între Câmpina şi Ploieşti, părintele Florin a atins viteza de 210 kilometri la oră. Mai mersesem tot cu el, anul trecut, cu 180 la oră, între Alba Iulia şi Sibiu...

19 iunie (Rusaliile)

Aseară la 18.16 un cutremur de 5,2 grade a zguduit blocul... N-au trecut nici opt luni de când s-a produs celălalt, cel de 6,2 grade, care a durat o jumătate de minut. Vântul puternic de peste zi mi-a amintit insistent de schimbarea bruscă de vreme – o vijelie – care a precedat cutremurul din seara zilei de 30 august 1986. În cursul nopţii trecute a plouat şi s-a răcit foarte tare aerul, astfel încât a ieşit căldura acumulată în pereţi.

M-am trezit la 7, am ajuns la 10 la biserică, unde slujba începuse mai devreme: preotul dădea binecuvântare pentru citirea Evangheliei când am intrat.

21 iunie

S-a răcorit casa. A plouat în ultimele două zile şi mai ales în după-amiaza de azi; torenţial. Astăzi am trecut prin Cişmigiu în drum spre Radio şi vegetaţia din parc era, cum ar spune Mateiu I. Caragiale, „beată de umezeală".

În urmă cu cinci-şase zile, la o mânăstire din judeţul Vaslui, înfiinţată în 2001, un nebun hirotonit la repezeală a omorât în chinuri, susţinând că o exorcizează, o soră de 23 de ani bolnavă de schizofrenie pe care a înfometat-o şi a răstignit-o pe o cruce. Faptul a inflamat presa şi a cuprins lumea de indignare. Aşa încât, ieri, după ce am dat un interviu pentru „Ziua" şi un altul pentru BBC, m-am dus la emisiunea lui Stelică Tănase de la *Realitatea* la ora 22. A mai participat Aurora Liiceanu, impecabilă, orientată în probleme bisericeşti. Înainte de a intra în emisie mi-a spus că ciclotimia este un avantaj („şi eu sunt"), fapt care mi-a ridicat moralul.

La ora 22.55 m-am urcat în maşina studioului, ajungând acasă zece minute mai târziu. După ce m-am răcorit, m-am schimbat şi am băut o cafea, am coborât pentru că mă aştepta, la 23.30, maşina PRO TV-ului. La miezul nopţii am intrat în emisiunea lui Cristian Tabără, la care mai fusesem pe 26 mai. A durat, ca şi atunci, până la 1.15, transmisă simultan şi de PRO FM. Au mai participat părintele profesor Constantin Coman şi doctorul Enăchescu, profesor la Facultatea de Medicină, intelectual realmente distins şi om credincios, care l-a frecventat pe părintele Stăniloae. La întoarcere, în maşină, mi-a spus că mi-a citit cartea despre Nae Ionescu.

Am ajuns acasă la 1.30, însă nu am adormit decât la 6, trezit apoi la 9 de telefonul lui Vartan Arachelian. Poimâine voi merge iarăşi la PRO TV, însă la studiourile din Buftea, pentru a înregistra o emisiune *Parte de carte* împreună cu Cristian Tabără şi Adrian Cioroianu.

25 iunie

Din cauza vremii, ieri am dormit de două ori peste zi, apoi de la 3 la 6.30 dimineaţa. Am ieşit la 10.30, iar la 11, când am intrat în casă, m-a sunat corespondentul din Paris al „The New York Times", sosit marţi în România... Petrecuse două zile la Mânăstirea Tanacu, unde s-a întâmplat nenorocirea cu tânăra „exorcizată". Craig S. Smith, un tânăr agreabil de circa 30 de ani, a venit şi m-a luat cu un taxi, ducându-mă la Hotel *Dorobanţi*, unde fusese cazat şi de unde urma să plece la aeroport la 13.30. Am stat o jumătate de ceas de vorbă, în barul de la parter, apoi, refuzând taxiul, m-am întors pe jos acasă, făcând în felul acesta o plimbare.

Vremea a început să se încălzească.

29 iunie (Sf. Petru şi Pavel)

Ieri la prânz am primit un telefon din partea unui domn care îmi solicita un interviu pentru televiziunea germană RTL („Der Spiegel") pe tema poveştii de la Tanacu. Ne-am înţeles ca echipa de patru persoane să vină astăzi la ora 13, adică peste o jumătate de ceas.

30 iunie

Ieri au fost cei de la televiziunea germană RTL şi am înregistrat circa 20-25 de minute. De acum se va aşterne liniştea timp de două luni. Mă simt mai odihnit, mai liniştit, însă continuă să mă viziteze melancolia. Foarte bun numărul de azi din „Observatorul cultural", conţinând într-un supliment de patru pagini un interviu cu Alexandru Dragomir, înregistrat în urmă cu cinci ani, în care se vorbeşte de Nae Ionescu, de Vulcănescu, Noica şi Cioran... Alt interviu interesant – cu Livius Ciocârlie.

7 iulie

Ieri şi alaltăieri s-a ţinut şedinţa Sinodului, astfel încât a sunat mai mult telefonul (BBC, Radio Total, „Ziua"), am vorbit şi cu ÎPS Bartolomeu... Nenorocirea de la Tanacu a făcut să ajung, cu o declaraţie de câteva rânduri, în „The New York Times" şi „International Herald Tribune". Cel dintâi ziar mi-l va aduce de la Londra o fată de la BBC, iar pe al doilea mi l-a şi expediat Mircea Platon, cu care am vorbit la telefon.

9 iulie

Alaltăieri după-masă, în timp ce aşteptam maşina de la Căldăruşani să vină, Tăriceanu a anunţat demisia guvernului, în vederea organizării de alegeri anticipate. Până la mijlocul lui octombrie, aşadar, presa şi televiziunile se vor axa pe acest subiect... Şi tot alaltăieri-dimineaţă, la Londra s-au produs şase atentate sinucigaşe în lanţ, soldate cu moartea a 50 de persoane şi rănirea a 700, dintre care 50 aflate în stare foarte gravă.

15 iulie

Inundaţiile au făcut prăpăd: ieri, debitul Siretului era mai mare decât acela al Dunării. În sudul Moldovei sunt zeci de mii de sinistraţi. În total, în întreaga ţară au fost afectate de inundaţii peste 12.000 de case. Armata şi Jandarmeria au salvat neîntrerupt oameni cu elicopterele. Inundaţiile de acum sunt cel puţin de aceleaşi proporţii cu acelea din 1970.

17 iulie

Astăzi, după o zi călduroasă, pe la 17.30, a început să plouă năprasnic, vreme de mai bine de o oră, apoi a căzut piatră. Mă aşteptam ca Bucureştiul să fie inundat, ceea ce s-a şi întâmplat în unele cartiere, însă apa nu a trecut acolo peste o jumătate de metru. Oricum, faţă de inundaţiile din ţară, acesta e un fapt divers.

28 august

Miercuri la prânz am plecat cu Lavrentie şi am ajuns la Celic-Dere pe la ora 16. După ce am trecut Dunărea, şoseaua de Tulcea era pustie şi dealurile Dobrogei străluceau într-o lumină de Orient. Maica stareţă Cassiana ne aştepta cu scrumbie la grătar şi saramură de ştiucă. Am mâncat afară, în curtea stăreţiei, iar pe când se însera am făcut o plimbare până în cimitirul mânăstirii, unde am aprins o lumânare la mormântul părintelui Silvan Costiuc, fost stareţ la Cocoşu, mort în 1993. L-am cunoscut în primăvara anului 1981, când am ajuns pentru prima oară la Celic-Dere, Niculiţel şi Cocoşu. Silvan era un călugăr basarabean falnic, de 57 de ani, bun teolog, care avea să îşi piardă stăreţia din cauza băuturii. L-am revăzut în 1982 la reşedinţa fostei episcopii a Huşilor. În decurs de un an terminase de construit o bisericuţă într-un sat din apropiere.

Am dormit foarte bine la Celic-Dere, într-o odaie curată, spaţioasă şi răcoroasă în care mai dormisem anul acesta de Buna Vestire. Am fost trezit la 9.30, iar după micul dejun am plecat la Tulcea. M-am plimbat prin centru împreună cu Lavrentie şi maica stareţă şi pe faleza din dreptul hotelului „Delta", unde mergeam adesea, în restaurant, cu Valentin Şerbu, în 1975. Nivelul Dunării crescuse şi apa aducea lemne, crengi, cioturi... Ultima oară când am mâncat în restaurantul hotelului „Delta" a fost în octombrie 2001. Acum, ca şi atunci, am urcat până la Monument, de unde se vede panorama oraşului. Centrul Tulcei s-a schimbat: clădirea Poştei de acum 30 de ani a căpătat o altă destinaţie. Refăcută şi zugrăvită, bisericuţa de peste Dunăre, din comuna Tudor Vladimirescu, strălucea în soare. Prima oară am văzut Tulcea în 1962, când tata a fost preşedintele unei comisii de bacalaureat acolo. Centrul oraşului rămăsese intact, apoi, în anii '70, au început demolarea clădirilor vechi şi construirea de blocuri.

După ora 14 ne-am întors la Celic-Dere; maicile ne aşteptau cu ciorbă de pui şi tocană de raţă. Pe înserat ne-am dus la Cocoşu, unde nu mai fusesem din 1998, când am ajuns acolo cu Alison şi soacra sa. Clopotniţa înaltă fusese refăcută şi zugrăvită, biserica mânăstirii arăta impecabil pe dinafară, iar interiorul era în curs de repictare. Ne-am dus şi aici în cimitirul copleşit de doi nuci bătrâni pentru a vedea mormântul stareţului Gherontie Ştefan, răposat în Săptămâna Luminată a anului 2001.

29 august

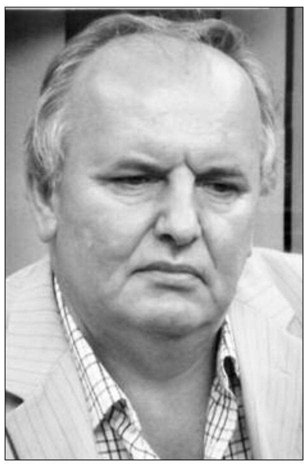
Începe să fie cald acum, la sfârşitul verii. Mulţumesc lui Dumnezeu că m-am trezit la 10, astfel încât intram în biserică pe când se citea Apostolul. M-am întors ocolind pe la Piaţa Kogălniceanu, prin Cişmigiul în care verdeaţa nu a pălit şi pe la Universitate, de unde am luat „România literară". Măcar în „Observator cultural" am găsit un interviu cu domnul Paleologu, în care spune că Nae Ionescu a fost „unul din cei mai inteligenţi oameni de pe planetă".

31 august

Ziua de ieri a fost călduroasă, abia dimineaţa s-a răcorit casa, după ce ţinusem ferestrele larg deschise. La miezul nopţii m-am aşezat şi am scris un articol pe care l-am şi dus astăzi la „Ziua". N-am adormit decât în zori, apoi am ieşit după prânz. Au mai rămas doar câteva ceasuri din luna aceasta, care, întocmai ca ianuarie, a fost întotdeauna monotonă şi potrivnică pentru mine. Alaltăieri, în afară de Radu Anton Roman şi Mitropolitul Antonie, a murit şi arhitectul Ascanio Damian, la 91 de ani. Ce coincidenţă! L-am cunoscut la înscăunarea mitropolitului, în februarie 1982. Dumnezeu să-i ierte!

Inundaţiile au făcut prăpăd: ieri, debitul Siretului era mai mare decât acela al Dunării. În sudul Moldovei sunt zeci de mii de sinistraţi. În total, în întreaga ţară au fost afectate de inundaţii peste 12.000 de case. Armata şi Jandarmeria au salvat neîntrerupt oameni cu elicopterele. Inundaţiile de acum sunt cel puţin de aceleaşi proporţii cu acelea din 1970.

Adrian Alui Gheorghe

Cuvîntul a fost pus să scoată sarea din sudoare şi a fost pus să amestece lumină în culoare, a fost pus să ucidă pasărea cîntătoare ca să îi ia locul în cuibul cerului... Teribilă pedeapsă e cuvîntul în mîna omului!

Insula

- Am fost în insula aceea, am fost. Îmi amintesc, acolo erau foarte mulţi fluturi, un fel de alcooluri cu petale, îţi tăiau respiraţia culorile lor, îţi sminteau cuvintele de pe limbă, îţi stîrneau polenul chipului cu o simplă vînturare de aripi, îţi stingeau flacăra din priviri de se făcea brusc întuneric în univers.

- Fluturi? Ah, dar nu am văzut nici măcar unul
pe acolo. Cum de nu am văzut?

- Da, e posibil... Pentru că fluturii au fost hăpăiţi de nişte şopîrle care stăteau în locurile cele mai umbroase de unde înfulecau cu nişte limbi lungi orice vietate care mişca jur, împrejur. Cred că nici vietăţile neimaginate încă ale iadului nu erau aşa de înspăimîntătoare, în burţile lor intrau de-a valma fiinţe vii şi lumi moarte, înghiţeau tot, înghiţeau tot.

- Şopîrle? Mă jur pe ce vrei
că nu era nicio şopîrlă ...
Dar nici una, mă înţelegi?

- Stai, stai...! Cred că au fost mîncate de nişte şerpi care se prelingeau de-a lungul crăpăturilor din piatră, care se strecurau în cele mai obscure locuri, de unde înghiţeau hulpav tot ce mişca. Iar şopîrlele acelea, de care ţi-am spus, erau hrana lor preferată. Şerpii aceia erau, după unele păreri, ultimii rămaşi din părul gorgonelor.

- Domnule, domnule...! Am umblat pe insulă,
peste tot şi nu am văzut nici un şarpe.
Dar nici unul, nici măcar o urmă,
ceva ca o limbă pustie de soare trasă pe nisip.

- Da, da... Că nici şerpii nu erau în siguranţă acolo. Că din nouri erau pîndiţi de nişte rîndunele uriaşe, stoluri, stoluri, care aveau ochi de rubin şi pene zbîrnîitoare ca săgeţile şi care dintr-un singur salt înhăţau şarpele şi îl înghiţeau ca pe nimic... Erau teribile acele rîndunele. Se zice că Zeus însuşi le folosea ca parte a armatei sale cînd se lupta cu alţi zei, din cerurile vecine.

- Rîndunele? Nu cred să fi văzut vreuna.
Şi zici că aveau ochi de rubin?
Eu nu am văzut acolo aşa ceva,
nici măcar banala rîndunică din curţile noastre.

- Stai, stai, nu...! Că şi rîndunelele aveau duşmanul lor care le venea de hac. Era un fel de meduză care stătea lipită de pămînt, nedeosebindu-se cu nimic de culoarea acestuia şi cînd rîndunica aceea se repezea spre pămînt, meduza – sau ce o fi fost – ridica un tentacul şi o prindea din zbor şi apoi o topea în nişte acizi pe care îi produceau spaima pe care o împrăştia în jur.

- Dar înţelege, am călcat peste tot,
şi nu am văzut sau m-a păzit Domnul să întîlnesc
o asemenea jivină.

- Da, da... Cred că ştiu ce s-a întîmplat. Sub umbra fiecărui lucru de pe acea insulă trăieşte un animal tare ciudat, care nu are nici trup, care nu are nici inimă, care pare să nu aibă nici chip. Ei, acel animal se hrăneşte numai cu lucruri nemaiauzite şi nemaipomenite şi unul dintre acelea e chiar meduza de uscat care este hăpăită fără zgomot şi fără măcar să simtă de acea fiinţă aproape eterică care se ascunde sub umbrele lucrurilor. Se zice că meduzele acelea de uscat cînd văd umbra unui lucru încep să tremure de le sar bobiţele celor o mie de ochi din masa lor spongioasă.

- Nu, nu, nu... Eu am stat
la umbra zidurilor cînd era vînt
şi am stat la umbra copacilor,
cînd era cald. Am stat la umbra florilor,
cînd mi-era bine
şi am stat la umbra fîntînilor,
cînd mi-era sete. Şi nu am văzut
şi nu am simţit fiinţa aceea ciudată, de care spui...

- Da, multe s-or fi mai întîmplat pe insula aceea, de atunci, dar cred că ştiu despre ce e vorba. Şi jivina aceea de care vorbeam şi care se ascundea sub umbra lucrurilor, avea un inamic teribil. Acela era cuvîntul. Şi dacă cineva stîrnea mînia cuvîntului, ei, totul era în pericol şi ceea ce mişca şi ceea ce nu mişca de pe insulă ...

- Ah, nu, ah, nu ... Nu am auzit nici un cuvînt
pe insula aceea, nici un cuvînt. Doar şuierul vîntului
care împrăştia nourii şi plînsul apei care
îngîna timpul.

- Cred că ştiu de ce nu ai auzit nici un cuvînt. Căci omul a luat în posesie cuvîntul şi cuvîntul a fost pus la caznele minţii şi ale inimii. Cuvîntul a fost pus să scoată sarea din sudoare şi a fost pus să amestece lumină în culoare, a fost pus să ucidă pasărea cîntătoare ca să îi ia locul în cuibul cerului... Teribilă pedeapsă e cuvîntul în mîna omului!

- Dar stai, dar stai....! Nu am întîlnit nici un om pe acolo.
Nici un om. Şi cît de tristă e o insulă pe care
nici un om nu şi-a lăsat umbra.

- Nici un om nu ai întîlnit? Nici un om? Dar cine stingea acolo felinarul ca să se facă întuneric în univers? Dar cine punea întrebări ca să se aprindă stelele pe cer? Tu eşti martorul: cu un pumn de nisip poţi însămînţa nourii din jur. Cu o bătaie în creştetul apei poţi aduce înecaţii la ţărm. Nu vezi lucrurile în care nu crezi chiar dacă sînt traduse pe limba simţurilor. Cu o simplă clipire de pleoapă poţi face orice adevăr suportabil. Tu eşti martorul: orice paradis moare pe limba îndoielii. De asta, mai presus de toate, ca să vezi lumea care există în umbra celei care nu există, credinţei tale să nu-i lipsească un singur lucru: Dumnezeu însuşi!

"Prostituata" de la marginea satului...

(urmare din p. 9

Am întrebat ai cui sunt copiii și cine are grijă de ei? Bătrâna mi-a spus doar atât: fata mea are doi copii ai ei, doi ai surorii ei plecată în Italia și alți doi ai vecinei tot în Italia plecată; are șase guri de hrănit – mai stau și eu pe capul ei că sunt oloagă.

Fata ei era prostituata de la marginea șoselei. Încearcă să judeci și să înțelegi această situație, această tragedie, această teribilă nedreptate. Câți dintre cei care ar linșa-o hrănește și salvează șapte vieți?

Despre asta e cartea profetică Osea, despre asta e ultimul roman semnat de Tolstoi – *Învierea*. Nu știu de ce mi-am amintit asta acum...

Zilele trecute am fost la piață. Am văzut-o pe Bunica din Piața Domenii care se îndrepta spre 89 de ani croșetând ciorapi.

Nu mai fusesem de câteva luni că nu prea am stat în București. Soare, frumos - mi-am întâlnit și vecinele-prietene care-și făceau plimbarea. Am cumpărat una, alta - povestit cu doamnele de la tarabă.

La ieșire din piață dau de o doamnă cu o vârstă respectabilă care împletea ciorapi. Mă rog - croșeta. O doamnă îngrijită căreia nu-i dădeam mai mult de 75 de ani la viteza cu care împletea.

Stătea la soare, împletea cu o viteză incredibilă și avea două perechi de ciorapi și o cafea în față.

- De vânzare? Da. Cât face? 50 lei perechea.

Începem să povestim. Bunica are un respectabil 88 de ani și merge pe 89.

Bătrânii, cei care au prins viața ceva mai grea, nu spun câți ani au, ci anul spre care se îndreaptă. Au o noțiune a timpului mult mai realistă. Istoria lor e foarte materială - e ca un drum de cale ferată: spun spre ce se îndreptă senin - spre moarte.

Aoleu, e de o vârstă cu mama - îmi zic eu în minte.

După vorbă e clar că nu e femeie de oraș și nici din sud.

- De unde sunteți? Din Sibiu, din mărginime - și-mi zice satul. Aici am venit la copii și fac și eu un ban din croșetat.

Începe să-mi povestească fără să o trag de limbă. E clar că i-a lipsit discuția. Sau poate-și face milă de mine.

- Pensie? De unde, de la oi nu ai cum să ai pensie, nu am fost colectivizați, dar ne-am descurcat bine. Ne-au luat și oi, și brânză, și porci - așa erau vremurile, dar tot era mai bine ca acum: leul era leu, munca, muncă, totul avea o noimă.

Am prins de toate: și bune și rele, dar am crescut șase copii, pe toți i-am pus la casele lor. Am și îngropat deja doi.

Îmi povestește detalii despre moartea celor doi - senină, cu durere: ca un dat firesc al vieții.

- Dar mai vedeți? Nu mai văd să citesc, dar să croșetez pot că nu am nevoie să văd - simt cu degetele.

- Și la București vă place? Ei, am de ales? Trebuie să-mi placă - vara acasă, iarna la copii la București. Trăim și cât trăim mai împletesc ciorapi.

Bunica de 88 spre 89 de ani stătea la soare luminoasă și croșeta: o cheamă Paraschiva și părea că e singurul om aproape fericit și împăcat, fie și fără pensie, din Piața Domenii unde lumea se învârtea agitată și iritată de prețuri.

Era toamnă și se mergea spre anul 2023...

Corect/Incorect

(urmare din p. 7

persoană publică importantă, atât de importantă, încât a creat un fel de „ziua porților deschise!" Am auzit multe nume proprii, dar numele „Castel", niciodată. Or fi fost strămoșii săi castelani ori constructori de castele și au primit porecla „Castel"? Este vorba de o persoană care s-a suit pe un castel și turiștii îl pot vizita acolo, pe acoperișul castelului? O fi vrut să spună „Costel"? Mă opresc din activitatea mea gospodărească pentru a mă lămuri despre cine sau despre ce este vorba. Nu era nici „domnul Castel", nici „domnul Costel", era Castelul Bran. Cred că reporterița noastră a chiulit de la ora de gramatică despre construcția complementului direct cu *pe* și fără *pe*. Lecția este lungă, așa că mă voi rezuma doar la câteva situații. Complementul direct realizat prin substantiv la acuzativ neprepozițional este, mai frecvent, inanimat: *citește un roman/romanul, cântă o romanță/romanța, îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul, am vizitat Brașovul, cumpără cafea, crește iepuri* etc. Complementul direct realizat prin substantiv cu prepoziția *pe* apare la numele de persoană, la animalele personalizate, la numele comune puternic individualizate: *am vizitat-o pe Maria, l-am hrănit pe Grivei, vulpea l-a păcălit pe urs, am ajutat-o pe mama* etc. De asemenea, au formă de acuzativ neprepozițional anumite pronume și numerale: *ce a scris, altceva a cumpărat, n-am găsit nimic, n-am primit niciuna, am citit două* etc. Au formă de acuzativ prepozițional pronumele: *îi aștept pe ei, pe care l-ai ales, pe cine ai văzut, pe acela nu l-am recunoscut, nu văd pe nimeni* etc. Detalii ar trebui să caute domnișoara cu pricina în GALR, vol. II, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 396 – 401.

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Ochiul de mort

Despre marele manipulator. Numele vine de la Giordano Bruno, care, în cartea sa, *Despre legături în general*, spune că marele manipulator lansează plase pentru a-i prinde în ele pe alții. Viziunea mi se pare superficială. Poate că marele manipulator ține lumea în tensiunea propriei energii, dar aceasta e doar partea "tehnică" a problemei. Partea "strategică" are legătură cu altceva, anume cu moartea. Marele manipulator are ceea ce eu numesc *un ochi de mort*.

Kierkegaard spunea că râde cu un ochi, iar cu celălalt plânge. Ochiul cu care plângea era ochiul său de mort. Kierkegaard a fost un mare manipulator, unul versat (*Jurnalul seducătorului* e un tratat de manipulare). Din fericire, a fost și un manipulator onest.

Ce înseamnă să ai *un ochi de mort*? Înseamnă să fii capabil să vezi lumea *din afară*, ca și cum ai murit. Pentru a surprinde întregul lumii trebuie să te situezi în afara ei. Pentru a te rupe de "legături", trebuie să mori. Bruno vorbește de legăturile pe care le face marele manipulator, nu și despre cele de care acesta s-a rupt anterior.

Cel care iese din peștera lui Platon se rupe de legăturile care îl țineau blocat în fața unui perete. El iese în afara peșterii, dar, atunci când se întoarce, are un ochi de mort. Platon este alt manipulator onest.

Dostoievski s-a întors din pușcărie cu un ochi de mort. *Însemnări din subterană* este un tratat de manipulare pentru că le arată oamenilor castelul, le prezintă imaginea sistemului. Dostoievski era, și el, un manipulator onest.

Evident, Hristos a fost un mare manipulator. Poate cel mai mare. Tot scenariul morții sale, care scoate la lumină sistemul (autoritatea romană și evreiască) demonstrează asta. Moartea lui pe cruce este o etalare a sistemului. Iar ideea învierii ce înseamnă altceva decât să vezi lumea liber, dezlegat de legături? Să vezi lucrurile *cu un ochi de mort*. Cel care a înviat a înviat din moarte.

Liiceanu își face intens reclamă la cartea lui despre Dumnezeu, care este o întoarcere la Kant și la "religia în limitele rațiunii pure". El este un ateu conservator. Nu un ateu progresist, în stilul lui Dawkins, ci unul conservator. Pentru Liiceanu, Isus, deși doar un om, este un personaj exemplar și un model (așa cum era și pentru Kant). Pentru Dawkins, Isus este o etapă relativ importantă spre progresul moral al omenirii, care a atins cel mai înalt nivel chiar astăzi (pentru progresiști, azi e cel mai bine și mâine va fi și mai bine, aceasta e *damblaua* lor). Dawkins dă ca exemplu de progres moral faptul că astăzi rachetele sunt trimise țintit și nu mai omoară civili decât din greșeală. El nu-și pune problema că, oricât de rău era, pe vremea lui Isus totuși nu se trăgea cu rachete. În sfârșit, Liiceanu n-ar fi de acord cu așa ceva, sau nu în totalitate. Pentru el, progresul e mai degrabă individual. El ține de efortul fiecărui om de a fi mai bun și de-a se apropia astfel de modelul uman transcendental (acesta e cuvântul folosit de Liiceanu, și e luat din *Critica rațiunii pure*).

Ce spune Liiceanu e foarte drăguț și înălțător, însă filosofic vorbind e îndoielnic. Existența unei cunoașteri transcendentale a fost pusă sub semnul întrebării încă de Schopenhauer. Ideea lui Kant privind existența unor categorii sensibile și ale intelectului, care preced cunoașterea prin simțuri, e o idee bună. Nu vedem lumea așa cum e, ci conform structurilor noastre mentale. Însă dacă aceste structuri sunt transcendentale, sunt pure, cum le zice Kant, e greu de demonstrat. Mai degrabă nu există nici un transcendental, ci totul e determinat istoric și biologic. Neexistând așa ceva, nu există nici un model uman ideal, transcendental, ci morala ține, ca să zic așa, de istorie.

De altfel, aceasta e și critica pe care Nietzsche, alt urmaș al lui Kant, o aduce, încă din secolul al XIX-lea, moralei kantiene. În *Genealogia moralei*, *Dincolo de bine și de rău* și în mai toate cărțile sale, Nietzsche, care era ateu, dar nici pe departe progresist și cu atât mai puțin conservator, desființează morala kantiană, pe care o identifică cu creștinismul. De la înălțimea vederii lui Nietzsche, ori Isus, ori Kant, tot aia e. Nietzsche deconstruiește, de fapt, orice morală, scoțând în evidență ascunzișurile lor puturoase, interesele de putere care acționează ca niște supoziții ascunse (supozițiile sunt de obicei ascunse, dar asta nu înseamnă că sunt transcendentale), natura lor ideologică (pentru Nietzsche, iarăși, morală este egal cu ideologie, deși el nu folosește acest termen). E-adevărat, el propune o morală a stăpânilor în opoziție cu morala creștină, pe care o evaluează ca morală a sclavilor. Însă ce înțelege Nietzsche prin morala stăpânilor și prin supraom, cel care adoptă o asemenea morală, e mai greu de spus. Probabil că morala lui Nietzsche este una dincolo de orice morală, este capacitatea de a suporta nihilismul cel mai radical. După cum se vede, ceea ce spune Nietzsche seamănă mai mult cu ceea ce am putea numi o criză morală, o criză cauzată nu de situația deplorabilă în care ajunsese omenirea în epoca sa (după Dawkins, pe-atunci era destul de bine, chiar dacă nu la fel de bine ca azi), ci de imposibilitatea de a întemeia o morală, orice morală, după moartea lui Dumnezeu. După cum se știe, Nietzsche a strigat cel mai tare că Dumnezeu a murit.

Morală a stăpânilor singuratici și biruitori, maeștri ai artei nihiliste nu știu câtă am avut. Mai degrabă, de atunci am avut publicitate și pop culture și televiziune. Am avut o morală pentru societatea de consum, care, după Dawkins, e un progres moral. Am avut de fapt mai multe morale, dar nici una foarte convingătoare. Acesta e motivul pentru care, de la Nietzsche și până azi, criza morală s-a adâncit și nihilismul s-a extins, între altele și datorită industriei de consum și publicității. Despre asta scrie, în romanele sale, care fac un contrapunct cu operele lui Liiceanu, scriitorul francez Michel Houellebecq. Liiceanu și-a făcut reclamă alături de reclama la *Aneantizare*, romanul lui Houellebecq. Amândoi stau cu un deget la gură și meditează adânc. Însă în timp ce Liiceanu fuge în brațele lui Kant așa cum stă copilașul Isus în brațele fecioarei Maria, Houellebecq descrie marasmul metafizic și moral în care a ajuns omenirea după moartea lui Dumnezeu. Dacă Liiceanu zice: "Dumnezeu n-a murit, să ne întoarcem la Kant, îl vom găsi pe Dumnezeu în transcendental", Houellebecq zice: "Prea târziu, așa ceva nu mai e posibil, asupra acestui aspect ne-a informat deja Nietzsche".

În *Boala de moarte*, Kierkegaard descrie drumul individului de la starea totală de inconștiență față de propria sa disperare până la dorința disperată, pe deplin conștientă de a fi el însuși. Prezentarea este elocventă, dar include ceva de felul unui argument circular. Căci disperarea, care este a sufletului, are sens numai dacă sufletul există, adică dacă sufletul este etern. Kierkegaard spune că sufletul este ceva etern. Acesta este capătul demonstrației sale, însă demonstrația ca atare nu are nici un sens dacă nu presupunem, de fapt, că sufletul este ceva etern sau are, în el, ceva etern.

Același tip de circularitate îl putem găsi la autori de stânga, pentru care drumul de la liberalism la socialism trece prin liberalism național. A deveni socialist presupune deci parcurgerea unui drum, însă scopul este conținut în premise. Nu ar avea rost să devenim socialiști, dacă n-am ști deja că a fi socialist este scopul umanist prin excelență.

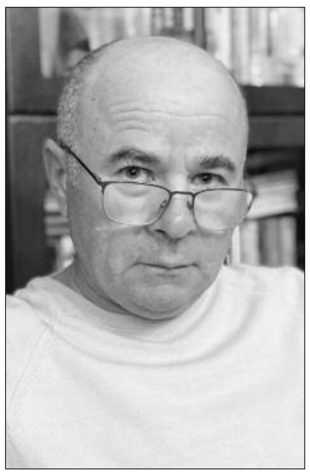
Acestea sunt, oarecum, și limitele analizei care parcurge drumul de la extrema interioritate privată la extrema sociabilitate, de la individul singur aflat în fața lui Dumnezeu la individul care nu este niciodată mai mult decât o parte a societății. Însă, dacă excludem aceste extreme, fără a înceta să încercăm a ne apropia de ele, putem ajunge în situația în care nu putem decide nici asupra statutului disperării (de fapt, al credinței pe care disperarea o solicită), nici asupra statutului luptei socialiste. Ambele implică o hotărâre, dar această hotărâre nu face parte din raționament. În lumina hotărârii, totul devine limpede, însă dacă decizia nu a fost luată, dacă individul rămâne în dubitația privind sufletul său (este el etern și aparținând lui Dumnezeu sau muritor și aparținând societății?), nici un astfel de drum, fie el religios, fie socialist nu duce la țintă.

Mulți vor spune că îndoiala nu e bună sau că e o dovadă de lașitate. S-ar putea să fie însă și o dovadă de onestitate și de gândire rațională.

Leonid Dragomir

Cartea de filosofie

De la filosofie la credință și înapoi

Filosofia pe scurt, de Nicolae Turcan (Ed. Eikon, București, 2021), este o istorie a filosofiei de la presocratici până la postmodernism, în două volume, realizată pornind de la un curs ținut studenților de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj, unde autorul predă disciplinele Apologetică și Filosofie. Proiectul, deopotrivă ambițios prin cuprindere și modest prin intenția declarat introductivă, depășește formula unui curs universitar, adresându-se unui public mult mai larg. Nu e puțin lucru nici pentru cei mai înaintați în filosofie să aibă posibilitatea unei vederi de ansamblu asupra a mai bine de două milenii și jumătate de gândire filosofică într-un număr restrâns de pagini. Selecția autorului este mărturisit subiectivă, fiind privilegiați filosofii care au susținut implicit sau explicit un dialog cu religia și teologia creștină. Unora dintre filosofii prezenți Nicolae Turcan le-a consacrat studii speciale, reluate sub formă de rezumat aici. De o atenție mare, neîntâlnită în lucrările de istorie a filosofiei de pe la noi, se bucură fenomenologia și mai ales gânditorii francezi care au produs așa-numita „turnură teologică a fenomenologiei": Michel Henry, Jean-Luc Marion, Jean-Ives Lacoste, fără a fi uitați nici întemeietorii acestui curent filosofic, Husserl și Heidegger. Un alt element de originalitate este prezența unui capitol despre filosofia patristică. În schimb lipsește filosofia analitică anglo-saxonă, fiind însă prezent Cioran – despre care autorul a scris o teză de doctorat – ale cărui raporturi cu Dumnezeu sunt private destul de nuanțat. Spre deosebire, Nietzsche este citit prin grila lui Bertrand Russel, ceea ce diminuează mult din forța geniului gânditorului german. Consider că lupta cu Dumnezeu dusă de-a lungul întregii creații nietzscheene este mult mai revelatoare pentru figura autorului lui *Așa grăit-a Zarathustra* decât lectura umanitarist-atee a filosofului englez. Dar și revelatoare pentru tema relațiilor dintre rațiune și credință care străbate mai în adâncime sau mai la suprafață întreaga carte, chiar când e vorba de primii filosofi ce au trăit cu mult înainte de Hristos. Granițele dintre filosofie și religie sau, la gânditorii creștini, teologie sunt uneori distincte, alteori se întrepătrund, dar tensiunea dintre cele două domenii nu lipsește niciodată, iar Nicolae Turcan o surprinde cu atât mai bine cu cât nu pornește de la premise nereligioase, așa-zis „obiective". Chiar și ateii sunt măsurați prin prisma raportării la Dumnezeu în negație (vezi cazurile lui Cioran, Nietzsche sau Vattimo). Se remarcă ușor predilecția lui Nicolae Turcan pentru gânditori cu vocație mistică, păgâni sau creștini, și pentru cei cu miză existențială. Nu numai în această carte el demonstrează că o bună stăpânire a mijloacelor logice nu exclude posibilitatea contemplației mistice (Wittgenstein este în acest sens exemplar).

Se remarcă ușor predilecția lui Nicolae Turcan pentru gânditori cu vocație mistică, păgâni sau creștini, și pentru cei cu miză existențială.

Expunerea diverselor concepții filosofice în liniile esențiale, adevărate secțiuni transversale prin operele marilor filosofi, se dorește și reușește pe cât posibil să fie obiectivă, uneori critică, de multe ori admirativă. Totuși, impresia mea este că și această istorie a filosofiei slujește tot unui scop apologetic. Problema perenă a filosofiei a fost, lasă să se înțeleagă Nicolae Turcan, cea a relației omului cu Dumnezeu, pusă în termeni diferiți în funcție de epocă și care și-a primit răspunsul definitiv prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu. Privită astfel, iar un teolog nu poate privi decât așa, filosofia pare să își piardă din autonomie, însă misterul credinței câștigă în adâncime și inteligibilitate deopotrivă pe fondul mirării filosofice în fața minunii exprimate de verbul *a fi*.

Dan Vasile Marchiș

Trăirile mele cu tine
se strecoară ca noaptea-n zi,
Nimic nu îmi lasă palpabil
doar mirajul iubirii
robit...

(G.D.)

MESAJ

Te accept, draga mea, cu toate că
ești ca zăpada care
deși e atât de rece și neschimbătoare
prin compoziție și culoare
e unica ce n-a înșelat așteptările....
Prin tradiția ta fără asemănare,
pe timp de iarnă
m-ai dezmierdat
cu un vocabular
alcătuit din cuvinte de zăpadă
Iar vara m-ai ademenit
cu zăpadă artificială din cuvinte...

MEDITAȚIE EXTREMĂ

În vreme ce scriam convins că
doar scrierea mea continuă
este virgula credibilă
între prieteni și dușmani
muza m-a abordat ca niciodată
într-un mod straniu:
”Ce vei răspunde lui Dumnezeu dacă
te va întreba de prietenie sau de ură?”
Am spus așa:
”Dumnezeu nu pune niciodată întrebări poeților
atâta timp cât tu ești intermediar
între El și poeți,
însă eu te întreb dacă vii la mine de la Tatăl Ceresc
mă poți influența să scriu doar lucruri bune,
iar dacă vii de la diavol,
ce pot scrie
decât lucruri nedorite...!”

În fond și la urma urmei
am observat că
muza tace pentru prima dată în fața mea
și am întrebat-o:
”De această dată de unde ai venit la mine
ca să știu ce să scriu?
Muza n-a spus nimic preț de câteva clipe...

Aceasta a fost prima mea pauză în poezie...

Gelu Dragoș

Amânare

E timpul să ne întâlnim
tulburător să te mai caut
unde vâslașii dorm în flăcări
și se trezesc, în cânt de flaut.

Te-aş chema

invitaţi-mă la dans goală, îşi spuse într-o zi femeia
căutând în dicţionar ce înseamnă cuvântul şaradă
între două dansuri e loc şi pentru vals şi fericire
ar trebui să învăţ viaţa şi fără tine îşi mai spuse
deoarece în vremile astea trebuie să fiu regina
galei
să ai amintirea unei femei ca prinţesa Diana
acum de când am devenit doi străini dezlegaţi de
biserică
nu mă pot desprinde deodată de amintirile
noastre
fiindcă între două tăceri şi ziduri construite de tine
inima mea le-a pătruns cu iluzia iubirii eterne
acum la capăt de drum te-aş chema din nou cu
mine
în ţara cuvintelor dulci a dorului şi amorului

Din dragoste

Când sângele nostru
Va fi înflorit
Pe buze străine
Lasă-mă să cad
Lângă nopţile lungi
Ca să te pot trezi
Cu o bătaie de inimă.

Trăiri

Trăirile mele cu tine
se strecoară ca noaptea-n zi,
Nimic nu îmi lasă palpabil
doar mirajul iubirii
robit...

Dorinţă

în vremea aceea anotimpurile
îmi colindau pe la geam
cete – cete
precum feciorii satelor
mi-aş fi dorit să le invit pe toate
înăuntru
să le adun ca pe nişte snopi
de grâu
să le păstrez până la adânci bătrâneţi
nimeni însă nu mi-a întins
o mână de ajutor
atunci mi-am dat seama
cât de mult ai însemnat
în viaţa mea
nu doar în clipele fericite
ci şi la greu
de ce m-ai lăsat singur
de ce
am urlat noapte de noapte
şi încă mai sper
în reîntoarcerea ta...

Ottilia Ardeleanu

rătăcita întrebare

de-atunci tot în criză stați
sau vă mutați dintr-o criză în alta
mai tatonați o afacere o scădere în prosperitate
mai schimbați buzunarul gol cu cel rupt
mototoliți proiectele pe doi-trei ani
cu câte-un citat despre viață scris în colț
vă mai faceți vânt cu evantaiul iluziei de scăpare
pe țeava de eșapament a singurului mobil
pe post de ascunzătoare
inamicul cine-l vede e un prăpădit
te pomenenești cu el nod în gât
tușești expectorezi toate necazurile
pe pereți apar picturi rupestre
ce e istoria te poți întoarce în trei timpi și
două mișcări în epoca de piatră
la câte păcate planează
nu există nici stânci de rotit pichamărul
instrument modern care
depășește orice muzică de bandă
nu mai ai nevoie de nimic la ce bună o hartă
sau un gps ca să parcurgi
drumul nervilor de mătase
de la bucătărie la baie și-napoi
în dormitorul ticsit de cărți
aproape că suferă și ele de aerul închis în plămâni
să nu cumva să deranjezi motanul din tors
nu atinge praful de peste tot
la o adică el poate mărturisi în favoarea nebuniei
te poate susține cu câteva amintiri
ca să mai treacă timpul
seara stai pe întuneric
economisește măcar energia electrică dacă
pe a ta o risipești de la ușă la fereastră
nu-i așa că niciodată luna nu a fost mai frumoasă
până acum doi ani aproape că nici nu știai că
ea e mereu acolo la cules de stele
dă-l încolo de telefon poate să cânte
aceeași melodie
nu mai ai chef de apeluri ce să vorbești
să ții numărul morților
al nevaccinaților al paturilor doldora
ca pomii fructiferi din livada bunicilor
trece îți spui în timp ce sorbi apa sălcie a prezentului
bun depozit renal
suntem bolnavi de singurătate de indiferență
de râs de capra vecinului
distanțarea nu-ți mai permite să privești peste gard
fiindcă orice gard escaladat poate transmite un virus
de prietenie
grav se răspândește rapid nu vei mai avea aer
te vei înfunda vei strănuta cu vorbe ieșite din tipar
spaimele spaimelor tale se vor înspăimânta de viitor
privește soarele și-a pus și el o mască de nori groși
nici Dumnezeu nu mai stă la vedere
este riscant pentru cei care încă sunt
recalcitranți la cea de pe urmă doză de iubire
câteva avioane bubuie pe cer
mă tem de piatră la ploi rapide venite
de nicăieri gândul unui război
peste mormintele eroilor

scriu

scriu pentru zilele care au rămas
pentru prieteni și pentru prietenii care
mi-au întors spatele
am acceptat și asta decât nimic
și am scris
pentru cei citiți ca la slujbă
pe numele lor am scris
i-am adus în față
fața curată a lumii
și nu m-au mai cunoscut
am scris despre
cum e să fii deschis dar
să nu știi cine dă buzna să-ți spargă inima
această ușă din carne de om
mai puțin rezistentă la nepăsare
la interese la boala orgoliului
întreținută cu oxigen
am scris în somn în vis în coasta bărbatului
iubit cu măsură întreagă
cu toate cuvintele posibile
pe toată mișcarea de rotație a pământului
în jurul soarelui și în pătrarele lunii
cu ziua de lucru plătită prost
cu nervii încordați și
lehamitea scandalurilor politice
am scris cu înjurătura unui meci pierdut mereu
cu mâna fetei morgana pentru o iluzie în plus
că viața ar fi ultima frontieră de care voi trece cu fruntea senină
am scris până m-au durut buricele degetelor
și tot nu m-am învățat minte

poesis

Vlad Alui Gheorghe

Generația ’80, caracteristici și portrete în *Carnete maro* de Aurel Dumitrașcu

(fragment)

Jurnalul lui Aurel Dumitrașcu poate fi considerat jurnalul unei generații, mai ales în partea ei de formare, de coagulare, deoarece aproape toți componenții acestei generații se regăsesc, numiți sau chiar portretizați, în paginile din *Carnete maro*. Sunt surprinse episoade de manifestare publică sau particulare, relații între membrii generației literare, impresii mai mult sau mai puțin subiective. Cu o parte dintre tinerii scriitori care se afirmau intră în dialog epistolar, cu alții are întâlniri memorabile, cu alții intră în polemici fertile, suportul discuțiilor fiind deopotrivă poezia și caracterul, morala în artă, dar și în viața de zi cu zi. Aurel Dumitrașcu are o anumită inflexibilitate în ceea ce privește morala, consideră poezia, literatura în general, o predestinare și de aceea își ia foarte în serios condiția sa de artist.

Are sentimentul „de generație”, îi caută și îi cultivă pe mulți dintre cei care, la începutul anilor ’80, erau abia la debut, la primele cărți, mai mult sau mai puțin comentate. Este conștient de o nouă sensibilitate care se manifesta la nivelul literaturii române, deși are o atitudine plină de admirație față de scriitorii din generațiile precedente. Vede și riscurile care pândesc noua generație, detectează impostura și căile prin care aceasta se insinuează în literatură.

Într-o scrisoare către Adrian Marino, din 4 octombrie 1987, reprodusă în *Carnete maro*, după ce îi spune, sentențios, că pentru el bucuria este un sentiment „superficial, marginalizant” și că vocația lui „este impasul”, vorbește despre generația poetică nouă, din care face parte. Aceasta are „un discurs personalizat”, are un „eu” care „coagulează toate potecile textului”, există „o recuperare în manieră romantică a temelor majore ale poeziei”, iar lumea „este înfulecată de o acută conștiință a importanței locutorului”. Constată, însă, că fiecare scriitor tânăr „își ține propriul speech” și nimeni „nu mai are timp să-l asculte cu atenție pe celălalt.”

Și totuși, câțiva termeni sunt foarte prezenți în paginile jurnalului lui Aurel Dumitrașcu, între aceștia *prietenie* și *solidaritate*. Este solidar cu scriitorii care au probleme, indiferent de generație. Când Dan Petrescu, în februarie 1988, în urma unui eseu critic la adresa „realităților românești”, apărut în cotidianul „Libération” este pus sub urmărire, Dumitrașcu scrie în jurnal: „A fi solidar cu oamenii ca Dan Petrescu e o chestiune de caracter. Pentru că ceea ce se-ntâmplă la toate nivelurile vieții de la noi a întrecut orice închipuire și orice limite ale suportabilității”. Portretele scriitorilor din Generația ’80, făcute „la cald” în paginile din jurnal, rezistă, în mare parte. Nu întotdeauna ceea ce spune este măgulitor despre cei descriși, în alte situații, de la o etapă la alta, portretul evoluează, se modifică. Sunt caracterizați congenerii prin ceea ce spun, prin ceea ce scriu, prin gesturi mai mult sau mai puțin semnificative. Cu Mircea Cărtărescu nu are o relație aparte, consolidată, deși au câteva întâlniri ocazionale. În 9 ianuarie 1983 îl caută la telefon și constată „doza de bucureștenism”, dar asta nu îl împiedică să spună că „te bucuri să îl auzi”. În 28 aprilie 1984, Dumitrașcu îi scrie lui George Stanca, amendându-l pentru „o replică arogantă și idioată”, când la o vizită la domiciliul acestuia, a spus că „nu admit ca în casa mea să se vorbească de Mircea Cărtărescu! Halal!”. La o discuție cu Mircea Cărtărescu (ianuarie 1985), acesta spune că nu-i place Cioran. Impresia lui Dumitrașcu este că Mircea Cărtărescu „nu are apetență pentru filozofie”, o spune ca să șocheze sau pentru că, pur și simplu, „nu l-a citit”. Tot atunci, Cărtărescu îi spune că scrie un roman SF, lucru care nu îl impresionează pe Dumitrașcu, care nu iubea genul. Altă dată, după o convorbire la telefon (25 iulie 1985), Mircea Cărtărescu îl invită „la o bere”, își dau întâlnire la Universitate, seara, dar acesta nu vine, prilej de concluzie în jurnal: „Măgarul!”. După ce i-a apărut lui Mircea Cărtărescu volumul *Totul*, în anul 1985, Dumitrașcu consemnează în jurnal: „Manolescu exagerează din inerție numind-o *excepțională* în *România literară*”. Florin Iaru este „cel mai gasconard, mai volubil dintre cei tineri”, promovând „o continuă bravadă”. În același timp, Iaru este „excesiv de exclusivist” în ceea ce privește scriitorii tineri, vorbind numai despre cei de la „Cenaclul de luni”, dar este de salutat „nevoia de moralitate” pe care o revendică în literatură. Iaru este „negativist și bășcălios, neserios și preocupat, dar poet!”. La Colocviile de poezie de la Târgu Neamț, din octombrie 1986, Dumitrașcu reține „certurile lui Iaru cu Ulici, în special”, care „deveniseră aproape ridicole”, prilej cu care „Ulici l-a făcut și *bou* (deh!), acuzându-l de incultură și... lipsă de patriotism”. Florin Iaru se oferă să supravegheze, din solidaritate, corectura la *Biblioteca din nord*, cea de a doua carte a lui Aurel Dumitrașcu, iar în martie 1986 îi spune la telefon că „toată lumea așteaptă cartea ta”, lucru care lui Dumitrașcu i se pare „un drăguțism”. George Stanca „este cam obsedat de succes”, povestește continuu „cancanuri din lumea literară și politică, despre francmasoni și barbiști, despre E. Barbu plus securiștii lui, despre președinte și scriitori proști”. Întâlnindu-se într-o „tabără de creație” la Soveja, în 1984, constată la George Stanca „teatralitate, parșivenie, humor spumos, sete de a fi în față”. Este dezamăgit de George Stanca, când acesta îl „trage pe un hol” și îi vorbește „de schimbări importante, de când Nicu Ceaușescu e prim-secretar al C.C. al UTC”, îndemnându-l să scrie „o tabletă despre președinte.” Refuzul este fără echivoc: „Ei sunt versați, terfeliți, murdăriți, sinceri-falși, dar tu ești altceva și vrei să rămâi tu însuți”.

Liviu Ioan Stoiciu este „un blestemat ca și tine” și „ceva adânc și numai al vostru vă adună și vă înfrățește mereu”. În fapt, ce îi solidarizează este indignarea profundă. Când la o ediție a Colocviilor de poezie de la Târgu Neamț a fost cerut faptul ca textele care se vor citi să fie avizate de „Comitetul Județean de Partid”, Stoiciu a fost iritat și a plecat. Lucian Vasiliu este un om la care Dumitrașcu ține foarte mult, și de care se simte foarte atașat pentru că s-au „asemuit prin zbateri, scris, iluzii”. În altă parte este numit „minunatul” care îi trimite „scrisori, mereu ceremonios de frățești, liniștitoare, atât de necesare”. Când Lucian Vasiliu se pronunță, într-o scrisoare către Liviu Ioan Stoiciu, că în vremurile acelea era bine să fii rezervat și să „ții capul la cutie, apărându-ți doar propria piele”, fără să te implici în atitudine publică, Dumitrașcu consideră atitudinea „dizgrațioasă”.

La Liviu Antonesei, cu care are o corespondență susținută, consideră că eroismul profilat în multe situații nu este de esență, ci mai mult un teribilism. Îi apreciază inteligența constatând că „orice inteligență are ceva intolerant în manifestările-i”. Când în anul 1989 Liviu Antonesei este supravegheat de Securitate, pentru că „a contestat realegerea lui Ceaușescu la congresul din toamnă”, Dumitrașcu îl caută la telefon, numai că este întreruptă convorbirea brutal.

O parte dintre poetele din generație se bucură de aprecieri foarte atente din partea lui Aurel Dumitrașcu. Magda Cârneci este „atât de frumoasă” încât, mult mai târziu, în munți, unde s-a dus să scrie, este „bulversat în mod repetat de imaginea Magdei”, de „distincția chipului ei!”. Apoi poetizează pe seama frumuseții Magdei Cârneci care „este una de regină”, comparabilă cu „un fel de cer care șterge cicatricile care te macină”. La prima întâlnire cu Mariana Marin, în aprilie 1983, spune că aceasta afișa o superioritate de neînțeles care nu i se potrivea, dar, mai târziu în jurnal, Dumitrașcu constată că Mariana Marin are „o frumoasă dezordine în viața ei”. De la George Stanca află că Radu Călin Cristea, fostul soț al Marianei Marin, nu l-ar suporta fiindcă i se pare că ar fi avut o aventură cu Mariana Marin după ce aceștia s-au despărțit, drept pentru care scrie „un pamflet” împotriva cărții de debut în revista „Familia”. Aurel Dumitrașcu, după un schimb de scrisori cu Marta Petreu, constată că aceasta este „cea mai nefericită scriitoare din literatura română”, este „disperată și bizară”, iar „inteligența-i dă peste margini”. După o convorbire telefonică cu Marta Petreu, din iulie 1985, notează că a rămas tulburat de vocea ei „profundă, de-a dreptul seducătoare”. Se întâlnesc la București, câteva zile mai târziu. Constată că de la faptul că absolvise facultatea de filozofie „i se trage o anumită recuzită silogistică de care nu se poate depărta atunci când vorbește”, este „fragilă și întortocheată”.

Pe Gabriel Chifu îl întâlnește într-o tabără de creație la Soveja, în septembrie 1984, prilej cu care consemnează că este un bărbat frumos și un poet bun. Apoi, primind de la Chifu volumul *Lamura*, găsește că e o carte foarte bună, în ciuda ”misticismului” ei. Mircea Nedelciu este „spiritual, simpatic”, Mircea Dinescu este „fanfaron”, iar Doina Uricariu este „o femeie mereu simpatică”. Nichita Danilov este „mut și fain”, dar prea umblă „cu multe nulități după el”, iar Petru Cimpoeșu este „excelentul prozator”. Ion Zubașcu este „simpatic, maramureșean, cu multe idei pământești, rupt puțin de tot ce e nou într-un anume sens”. La Dumitru Chioaru, repartizat cu catedra la Piatra Neamț, după terminarea facultății la Cluj-Napoca, îi place că este cult, citit, dar prea puțin adaptat în Moldova, visând întoarcerea la Sibiu. Prima întâlnire cu Eugen Suciu, pe 26 iulie 1983, la un meci de fotbal la București, pe un teren de la Lacul Tei, unde a mers la invitația lui Radu Călin Cristea, se lasă cu comentarii nefavorabile. Deși spune că poezia din volumul *Bucuria anonimatului*, cu care debutase Suciu, nu e rea, comportamentul pe terenul de fotbal al poetului lasă de dorit, pentru că acesta înjura pe toată lumea. Radu Călin Cristea întărește această impresie și subliniază că Eugen Suciu este tot timpul așa. Peste câțiva ani, după mărturiile din jurnal, Eugen Suciu este catalogat drept un poet de excepție și „un boier de caracter”. Ioan Buduca este „pe cât de inteligent, pe atât de frivol”, Gheorghe Iova „nu are umor, dar provoacă”, Radu G. Țeposu este simpatic și reține de la el o replică: „Textualismul e ca și cum ai face declarații de dragoste unui buletin de identitate”. Îl apreciază mult pe Aurelian Titu Dumitrescu, pentru apropierea de Nichita Stănescu, deși poezia sa i se pare neconvingătoare. Reține un fapt spus de Aurelian Titu Dumitrescu despre Mircea Sântimbreanu, directorul Editurii „Albatros”, care ar fi cerut jumătate din banii cuveniți pentru *Antimetafizica*, volumul de dialoguri cu Nichita Stănescu. Dumitrescu mai spune că ar fi aprobat „formal” târgul, dar Sântimbreanu „nu vede nicio țigară măcar pentru că a zis așa ceva, nu un pachet de Kent, nicio țigară...”. Sunt și scriitori foarte activi în acea perioadă, care sunt bine ”diagnosticați” de Aurel Dumitrașcu și care între timp au dispărut. Scriitorii optzeciști din Neamț, din grupul din care face parte și Aurel Dumitrașcu, sunt bine reprezentați în jurnal, în diferite ipostaze, cu mai multă sau mai puțină obiectivitate, dar sigur cu o mai mare familiaritate. Este vorba de Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu, Nicolae Sava, Radu Florescu, Vasile Baghiu.

Jurnalul produce un efect autoscopic prin scrierea sa cu perseverență, lumea care se derulează este, de fapt, o proiecție a unui sine care caută motive de dialog. Că, până la urmă, abundența de nume, de situații, de stări sunt parte din nevoia de dialog a unui scriitor care s-a născut „din spuma cuvântului”. Aurel Dumitrașcu este un scriitor care caută dialogul, îi provoacă pe cei din jur să se exprime, prin jurnal pare să se identifice cu toată lumea pe care o creionează.

Are sentimentul „de generație”, îi caută și îi cultivă pe mulți dintre cei care, la începutul anilor ’80, erau abia la debut, la primele cărți, mai mult sau mai puțin comentate.

Din poezia lumii

Lêdo IVO (1924 – 2012)

În traducerea lui LEO BUTNARU

Poet, romancier, traducător și eseist brazilian. Unul dintre exponenții influenți ai „Generației 1945”, asociată mișcării moderniste în literatura țării sale. S-a născut la Maceió, oraș în care își face studiile primare și secundare. În 1940 se stabilește la Recife, unde își perfectează formația culturală, participând la Primul Congres de Poezie. În 1943, se înscrie la Facultate de Drept a Universității din Rio de Janeiro, de aici încolo colaborând la suplimente literare și activând în presă ca jurnalist profesionist. Debutează cu volumul de poeme „Imaginații” (1944), în anul următor publicând „Ode și elegii”, carte considerată turnantă în poezia braziliană și apreciată cu Premiul Academiei, instituție al cărei membru devine în anul 1986. A tradus din operele lui Maupassant, Rimbaud, Dostoievski etc. Din bibliografia sa mai reținem: „Eveniment Sonet” (1948), „Odă ecuatorială” (1951), „Un brazilian la Paris și Regele Europei” (1955), „Gara Centrală” (1964), „Soldatul privat” (1980), „Marele ocean” (1987), „Poezii complete” (2004).

Marele cântec

Nu mai am cântece de dragoste.
Am aruncat totul pe fereastră.
Sunt doar în compania limbajului
și lumea devine clară.

De la mare am reținut cel mai bun val
ce e mai puțin mobil decât dragostea.
Iar din viață am păstrat durerea
tuturor suferinzilor.

Sunt omul care-a pierdut totul
însă a creat realitatea,
focul de imagini, depozitul
lucrurilor ce nu explodează niciodată.

Vreau esențialul a toate:
apeductul oricărui oraș,
autostrada de pe litoral,
reîntoarcerea unui cuvânt.

Departe de ceruri, chiar de cele joase,
cam la marginile pământului,
unde mă aflu. Cântecul meu
se confruntă cu iarna, asta-i realitatea.

Inima mea bate pentru voi ritmul
celui mai mare cântec de dragoste.
Bate pentru toată omenirea,
nu sunt cu totul singur.

Acum pot comunica, știind
că lumea e foarte mare.
Cuvintele mă iau mână, însoțindu-mă
prin geografii absolute.

Noapte de duminică

Petrecerea s-a terminat.
Rămâne, în tăcere,
freamătul pădurii.

Lac locuit

În apa tremurândă
se înfioară palida
anemonă.

Poarta

Poarta e deschisă ziua întreagă
iar pe noapte chiar eu o voi închide.
Nu mă aștept la vreun musafir nocturn
cu excepția hoțului ce sare zidul viselor.
Noaptea e atât de tihnită încât mă face să ascult
nașterea izvoarelor în păduri.
Patul meu alb precum Calea Lactee
în noaptea neagră e scurt pentru mine.
Eu ocup întreg spațiul din lume. Mâna mea
din neatenție doboară o stea, alungă un liliac.
Bătăile inimii mele intrigă bufnițele care
în ramurile cedrilor, dezleagă enigme
de zi și de noapte, născute de ape.
În visul meu de piatră stau pe loc și călătoresc.
Eu sunt vântul care atinge anghinare
și ruginește nitul și zăbala hamului agățat în grajd.
Eu sunt furnica ce e ghidată de constelații
respirând mirosurile pământului și oceanului.
Un om care visează este tot ceea ce nu este:
marea pe care vapoarele au deformat-o,
șuieratul negru al trenului între focuri,
pata ce întunecă butoiul de kerosen.
Și dacă înainte de culcare închid poarta
în vis ea se deschide. Și cine nu venise ziua
călcând pe frunze uscate de eucalipt
vine noaptea, știind drumul, ca morții
care nu au venit încă, dar știu unde sunt
– acoperit cu giulgiu, ca toți cei care visează
și se agită în întuneric, țipând cuvintele care
au scăpat din dicționar, ducându-se să respire
aerul de noapte ce miroase a iasomie
și gunoiul de grajd fermentat dulceag.
Vizitatorii nedoriți trec prin porți zăvorâte
iar prin persiene ce filtrează trecerea brizei
ce mă învăluie.
O, mister al lumii, niciun zăvor nu închide poarta nopții.
În amurg zadarnic mă gândeam să dorm de unul singur
protejat de sârma ghimpată ce îmi înconjoară siliștea
și de câinii mei ce visează cu ochii deschiși.
Noaptea, o adiere simplă distruge pereții oamenilor.
Deși poarta mea e zăvorâtă
știu că cineva a deschis-o, în tăcerea nopții
urmărindu-mi somnul agitat în întuneric.

* * *

Lasă-mă să trec – asta cer
în fața ușii sau în fața drumului.
Și nimeni să nu mă urmeze în trecere.
Nu am însoțitori în călătorie
Și nici nu doresc să fie cineva împreună cu mine.
Pentru a trece, insist să fiu singur,
Însoțit numai și numai de mine însumi.
Dar dacă, totuși, îmi vor interzice să trec
ei, diferiții de sinele meu, nedoriții,
totuși voi trece.
Voi inventa ușa și calea
și voi trece de unul singur.

Lăstar din Maceió

Briza mării roade case și oameni.
De la naștere până la moarte, cei care locuiesc aici
sunt mereu acoperiți de văl subțire
de ceață și fum. Dinții mării
zi și noapte îi mușcă pe cei ce nu caută
să se ascundă în burdihanele corăbiilor
lăsându-se supți de soarele nisipos.
Pătrunzând printre stânci, aerul mării
ciufulește blănița șoarecilor risipitori
care, în canalizare, aud vărsatul întunecos
al oceanului scurs în buzunare desișurilor de mangrove
și visează la hambarele calei de marfă.
M-am născut aici, unde lumina farului
orbește noaptea bărbaților și stinge ochii bufnițelor.
Briza linge podețele putrede,
intră prin obloanele caselor sufocate
și urcă pe dunele mortuare
unde buzele morților sorb din mare.
Chiar și cei care se iubesc în acest tărâm al urii
sunt mereu separați de briza
ce seamănă insomnie printre chilopode
și falsifică actele de închiriere a navelor.
Acesta mi-e locul, înrădăcinat în sângele meu
ca noroiul în adâncul lacului nopții.
Indiferent cât de departe aș pleca, voi fi mereu aici,
voi fi această briză și lumina farului,
iar moartea mea trăiește în roșeața bibanului deja încolțit.

Liliecii

Liliecii se ascund între cornișele
din vamă. Dar unde se ascund oamenii
care totuși zboară viața-ntreagă-n întuneric,
izbindu-se de zidurile albe ale dragostei?

Casa tatălui nostru era plină de lilieci
agățați, ca niște lămpi, de vechii căpriori
ce susțineau acoperișul amenințat de ploi.
„Acești copii ne sug sângele”, ofta tatăl.

Omul ce va arunca primul o piatră în acest mamifer
care, ca și el, se hrănește cu sângele altor vietăți
(fratele meu! fratele meu!) și, în comun, pretind
sudoarea semenului chiar și în întuneric?

În aureola unui sân tânăr ca noaptea
omul e ascuns; pe perna ta, în lumina farului
omul își păstrează monedele de aur ale iubirii.
Iar liliacul, adormit ca un pendul, doar păzește ziua obijduită.

Când a murit, tatăl nostru ne-a părăsit (pe mine și pe cei opt frați)
lăsându-ne casa în care, nopțile, ploua prin țiglele sparte.
Am ipotecat ce am avut, și păstrăm liliecii.
Iar ei se luptă între pereții casei vechi: orbi ca și noi.

Casa tatălui nostru era plină de lilieci agățați, ca niște lămpi, de vechii căpriori ce susțineau acoperișul amenințat de ploi. „Acești copii ne sug sângele”, ofta tatăl.

Omul ce va arunca primul o piatră în acest mamifer care, ca și el, se hrănește cu sângele altor vietăți (fratele meu! fratele meu!) și, în comun, pretind sudoarea semenului chiar și în întuneric?

Prima lecție

În școala primară
Ivo a văzut strugurii
și a învățat să citească.

Iar când deveni băiat
Ivo a văzut-o pe Eva
și a învățat să iubească.

Ajungând bărbat în toată firea
Ivo văzu lumea
mâncarea și băutura voastră.

Într-o zi pe un zid
Ivo a scris
lecția plebei.

Balada sălașului

Eu n-am venit să te iubesc
ci pentru a afla
ce simte corpul tău
și nu-mi e dat să văd.

La școală mi s-a spus
atâtea lucruri despre tine!
În acest sălaș din deșert
orice poate începe.

Într-o zi voi fi poet
și voi cânta momentul
când m-ai chemat strigând

pe mine, primul tău iubit.

Oh! lasă-mă să intru-n Dragoste
cu ochii larg deschiși...

traduceri

Isidor Chicet

În amintirea unui mare prozator, care a plecat din Argeş la Bucureşti, unde în ultimii ani ai vieţii a fost şeful secţiei de proză la revista „Luceafărul". A murit îngheţat, în apropiere de Casa Scânteii, în noaptea crâncenă de 30 spre 31 ianuarie 1987. Se numea Nicolae Velea…

CU CAPUL ÎN NORI

»Singura modalitate de a scăpa de obsesie este să o înlocuieşti cu alta..."(Freud)

Când salcâmul din capul satului îi apăru brusc în faţa ochilor, se opri contrariat în mijlocul drumului, ameţit de beţia întoarcerii. Abia când trecu de salcâm, se întrebă de ce o fi îmbătrânit fără să lase puiandri. Ai să te faci hoaşcă bătrână, gândi el privind copacul care înfrunta cerul, de care, era sigur, întotdeauna se legase şi existenţa lui. Nerăbdarea revederii birui emoţia, amintindu-i că de fapt se întoarce dintr-o deportare, de la Canal... Îşi dădu seama că acel refugiu în viitor, la care se gândise atât de mult nu e decât un simplu vis, căci din această clipă Canalul devenea crezul lui pe viaţă. Şi asta nu pentru că aşa îl vor judeca oamenii, ci pentru că se întoarce de ACOLO... Acolo de unde se întorcea fusese o aşteptare lungă şi posomorâtă, a cărei primă consecinţă este şi va rămâne golul din memorie. Iar adevărul strălucea pe garduri şi dincolo de garduri. Oamenii erau legaţi, fără deosebire, de casa şi curtea lor, cu un fir invizibil. Nu credea în existenţa firului, dar asta nu-l împiedica să-şi amintească de poarta lui.

Trosc! Nu umbla cu capul în nori şi mergi pe trotuar. La urma urmei, de când plecase el, de ce n-ar fi făcut şi ei un pârlit de trotuar. Trosc! Anafura mă-sii, sunt împiedicat de tot. Pe piatra vopsită cu alb scria „Dispensarul medical comuna Cepari". Privirea îi fugi de la picior la piatră şi de la piatră la clădirea împrejmuită cu castani din stânga lui. Ia te uită, asta n-o mai ştiam. Când am plecat eu nu exista aşa ceva. Şi cum de nu mi-am dat seama că de acum încolo trebuie să privesc totul de sus în jos, şi nu de jos în sus, cum fac eu acum? Pentru că n-am de ce să fiu un şobolan care să trăiască din amintiri de la o zi la alta. Şi atunci? Atunci de ce m-am întors? Îşi ascultă zgomotul paşilor. Paşi lipăiţi, şovăitori, cu care ieşea din singurătate. Îşi văzu casa ridicată din chirpici, văruită cu alb şi albastru şi acoperiş din şindrilă mâncată de ploi. Abia în clipa aceea simţi singurătatea întreagă, masivă şi grea, scurgându-i-se prin vene în pământul ce mirosea a flori putrede de salcâm şi a răşină.

Sigur. Nu i se păruse. Stătea cineva pe acoperiş, în dreptul unei lucarne de la pod. Un bărbat. Ce dracu' e cu acela pe casa mea? Mări pasul.

Simţea treptat cum îi mor visurile în găoacea lor putredă. Nu aveau copii. Dar, în casă, plângea un copil. Tare, aproape că urla. Privi peste gard. Cum dracu' să mă înşel? Împinse poarta şi intră. Câinele începu să-l latre. Se uită fioros la el şi câinele tăcu. Îl mai cunoştea, oare, pe slăbănogul din faţa lui?

Cel de pe casă, proptit în scara din lemn, îl scrută cu coada ochiului. Se măsurau în tăcere. Cel de pe casă părea tânăr. Îl întrebă pe cel de jos:

- Ce se aude cu ţigla?

- E... e gata!

- Văd că te cunoaşte javra!

Rânji.

- O fi simţit şi el că am pureci...

Tânărul de pe casă zâmbi. Îi părea simpatic cel de jos.

- Vrei o ţigară?

Îi aruncă una. Cel de jos o prinse şi se aşeză pe un lemn căzut la pământ.

- Te-ai însurat cu femeia asta?

- Încă nu, dar nu mai am mult. De ce?

- Am întrebat şi eu aşa...

Linişte.

- Ce faceţi cu ţigla?

- Acopăr grajdul.

Omul de jos privi grajdul nou din stânga casei, din chirpici netencuiţi şi mormăi un „aha" de parcă s-ar fi dumirit.

- Casa ce are de munceşti la ea?

- A slăbit un bulumac de la pod şi-i mai bat nişte leaţuri.

Dacă acela de pe casă ar mai fi spus că el a făcut-o, ar fi zbierat: „Prostule, e casa mea!" Copilul nu mai plângea. Ieşi femeia din casă, cu o strachină în mână. Îi aruncă o privire fugară şi se îndreptă spre cuşca câinelui. Sigur, cunoştea de undeva ochii aceia mari şi negri. Se opri şi îşi aminti. Strachina îi căzu din mână. Speriată, se întoarse spre omul care stătea pe lemn. Câinele începu să leorbăie zeama de pe jos.

- Ce mai faci, Ileană?

Femeia nu răspunse. Îi venea parcă să strige: „Iartă-mă, dar n-am mai putut să te aştept!" Tânărul de pe casă simţi ceva.

- Nu el e cel cu ţigla?

Femeia înţelese că ea, numai ea poate decide. Răspunse foarte sigură:

- Ba da! El este! Când aduci ţigla aceea, omule?

- Mâine! Am aranjat cu un căruţaş, mormăi întristat. Apoi, vă las. Mai am şi alte treburi pe ziua de azi...

Dădu să plece. De fapt, mai aştepta ceva.

- Rămâi să mănânci cu noi, spuse femeia, încercând să facă ceva.

- Mă aşteaptă şi pe mine femeia, minţi el fără să clipească.

Mai privi o dată casa şi grajdul, cu o veselie prefăcută şi acum chiar plecă. Femeia rămase cu ochii în urma lui. Doar ea putea să înţeleagă. Tânărul de pe casă, în nici un caz. Ştia că cel care plecase era bărbatul ei adevărat, pe care nu şi l-ar fi închipuit niciodată trecând prin poartă ca un orb, fără să întindă mâinile. Dorise amintirea. Numai că amintirea nu fusese amintire, căci se aflase în faţa ei.

- Ce ai? întrebă tânărul de pe casă.

- Nimic. Coboară să mănânci.

Tânărul de pe casă se gândea: „Oare de unde l-o fi cunoscut câinele?" Dădu din umeri şi coborî.

(din volumul de proză scurtă „Migraţii", în curs de apariţie)

Ioan Marchiş

Îngerul din Ştiubei

Chiar acum stă lângă mine un înger!

Potrivit de înalt, subţire, uşor aplecat de spate, având carnea aproape transparentă.

Are ochii albastru de cobalt şi aripile albastru ceruleum. Hainele lui sunt lipite de carnea lui translucidă. De fapt, hainele lui sunt pielea lui şi prin ele circulă sevă de crin.

Materia imaginarului a creat acest înger.

Acum s-a făcut om viu şi umblă după mine: pe stradă, în dormitor, la serviciu, peste tot.

Îl simţi şi îl vezi parţial dar îţi scapă mereu imaginea lui întreagă, concretă, materială. Îl întrezăreşti după cum bate lumina şi după cum îl poate vedea ochiul tău.

Îngerul meu nu vorbeşte. Atunci când îl priveşti sau îi vorbeşti, ochii lui te fac să înţelegi ce spune. Faţa lui este tristă şi zâmbitoare în acelaşi timp. E o faţă de copil de zeu sau de extraterestru, necoaptă, nevindecată de lumea asta. Uneori privind spre cer, ochii lui se fac atât de albaştri încât îi colorează tot corpul ca o boare, ca o acuarelă. Mai ales dimineaţa, la răsărit, culoarea ochilor lui contaminează cerul înecându-l cu cerneala lor azurie. Mâinile lui sunt uneori verzi, translucide, iar când se mişcă lasă dâre fine prin aer, un fel de siaj grafic ameţitor.

Nu e nici bucuros, nici supărat. E legat de mine prin cine ştie ce farmece sau necunoscute energii care nu seamănă deloc cu motivele care-i leagă pe oameni.

E foarte atrăgător fără să fie foarte frumos. E altfel decât frumuseţea şi bunătatea. Distant şi aproape; aproape şi departe...

Uneori văd prin el ca printr-o fereastră. Un alt cer e în spatele lui, dincolo de el. Îmi scot capul pe fereastră în lumea de dincolo de noi care are o lumină ce vine de peste tot şi e ca o privire şi o mângâiere blândă. Dincolo de fereastră nu e timp, ci doar o încremenire de iubire perpetuă. Un vis încremenit într-o uriaşă floare de măr.

Acolo, de unde vine îngerul, oamenii îngeri iubesc o singură dată. Înfloresc precum crinii. Corpul şi sufletul se fac atât de frumoase încât se pot asemăna cu lumina. Înfloresc pentru o singură clipă de iubire, de dragoste carnală, apoi se ofilesc şi mor. Însă intensitatea acelei clipe face cât toată energia universului. Este un fulger ce absoarbe cerul întreg, iar cei care s-au unit sunt în acel moment centrul tuturor lumilor şi al timpurilor. Sacralitatea acestui moment transfigurează creaţia şi învinge moartea.

L-am văzut noaptea cu mine culcat lângă visul meu. Când stă lângă mine mă simt plutind într-o livadă de pomi înfloriţi. Atracţia lui mă face uneori să mă ruşinez de mine. Când zâmbeşte, în camera mea se face vară dintr-o dată şi totul e verde şi mătăsos. Mă cuprinde de după umeri şi mă face să uit, să mă scufund la rădăcina timpului.

Cei care-l pot vedea, cred că e ucenicul meu. Pare că e un abur mineralizat. Ochii lui spun că mă va însoţi, chiar şi când trupul meu va fi ţărână. Ar putea atunci să-mi împrumute trupul lui de abur, de sticlă fluidă, vâscoasă. Trupul lui tânăr şi bătrân în acelaşi timp. Un fel de Akhenaton, un fel de zeu. Cei care îmi văd îngerul îl cred o invenţie digitală, un fel de hologramă. Nimeni nu crede că e un înger real, creat de imaginaţia mea reală, născut din ea, materializat. O fiinţă al cărui suflet sunt, aşa cum el este sufletul meu.

Prima dată l-am văzut prin anii '85, în atelierul din Centrul Vechi al oraşului. Plutea peste podelele atelierului într-o lumină difuză în care razele de lumină făceau vizibil praful ce se ridica de pe podelele roase şi silueta unui adolescent îmbrăcat cu haine elegante cu papion, moda anilor '20, o siluetă fragilă plutind incert şi dizolvându-se în aer. Atunci nu i-am dat importanţă, gândindu-mă că poate a fost un vis în stare de trezie, însă Corina care venea aproape zilnic la ore de desen, l-a zărit şi ea şi chiar l-a desenat. Am întrebat ce-i cu îngerul acela de pe planşetă şi mi-a spus cu teamă că a văzut un copil plutind în atelier.

I-am simţit apoi mai mulţi ani prezenţa în atelier. Când am modelat chipul lui Pintea l-am auzit foşnind în snopul de in uscat ce stătea într-un ştiubei de albine pe cuptorul de ceramică în colţul atelierului. Acolo se ascundea: în ştiubeiul cu in.

Din acel ştiubei de scânduri vechi, făcut de bunicul din Laz, am făcut mai târziu o lucrare de sculptură, un fel de "ready made". Am bătut pe ştiubei, în cuie vechi, un Crist de tablă pictată, ruginită, adus de cineva de la o cruce care se dărâmase şi fusese înlocuită. Apoi, neliniştile cu îngerul care locuia acolo, m-au făcut să dăruiesc ştiubeiul transformat în lucrare postmodernistă Mănăstirii Rohia unde se află şi acum, expus în Biblioteca de acolo.

Vine de pe planeta imaginarului, e un extramental, extrasenzorial, ceva în afara obişnuitului, terestrului. Apoi a crescut şi el. Acum e mare, fără vârstă şi umblă cu mine, mă însoţeşte, mă urmăreşte, mă apără, mă domină!

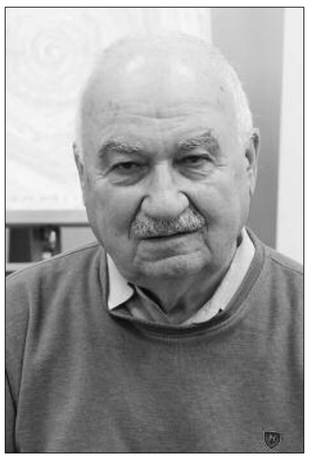
Este seducător, misterios, are un miros nemaisimţit, ceva între tămâie şi iasomie, între busuioc şi ceară, între scoarţă de nuc şi petale de trandafir, adică are toate mirosurile grădinii mele din Ocoliş. Îşi schimbă mirosul, forma, culoarea şi lumina după starea mea şi după toanele lui.

Acum sunt convins că e real, că "realul" e fiinţa lui şi nu altceva. Ceara şi roua de pe obrazul lui mă face fericit. Uneori locuieşte în flori, acum, cred, în bonsaiul de pe pervaz. Cu el mă simt vinovat că îmbătrânesc. Toată slăbiciunea din mine s-a întrupat în aşa frumuseţe: ceva între iubire pentru opusul tău şi iubire pentru tine sau pentru ce-i mai abstract în om.

Şi multe altele aş vrea să vă mai povestesc însă chiar acum îmi face semn cu privirea lui siderală, să adorm în umbra capului meu şi să tac, căci un sunet nemaipomenit de armonios începe să se audă tot mai tare, coborând din cer.

L-am văzut noaptea cu mine culcat lângă visul meu. Când stă lângă mine mă simt plutind într-o livadă de pomi înfloriţi. Atracţia lui mă face uneori să mă ruşinez de mine. Când zâmbeşte, în camera mea se face vară dintr-o dată şi totul e verde şi mătăsos. Mă cuprinde de după umeri şi mă face să uit, să mă scufund la rădăcina timpului.

Ioan Lascu

Albert Camus (...) a vrut să se înroleze voluntar, cu arma în mână, dar a fost refuzat și dat inapt din pricina tuberculozei de care suferise în adolescență. A fost angajat în schimb să lucreze la publicația clandestină *Combat*, care a continuat să apară în libertate până în 1948, cu Camus ca redactor-șef.

ROMANUL EXISTENȚIALIST

RAPORTUL BIOGRAFIE-OPERĂ LA ALBERT CAMUS

O abordare posibilă a operei lui Albert Camus se înscrie în studierea raportului dintre biografie și opera literară. Este mai mult o abordare extrinsecă, dar, în cercetările întreprinse, am propus și alta, mai eficientă, exclusiv intratextuală în sine, deci o abordare intrinsecă, prin stabilirea raportului dintre opera literară și jurnalism și efectuarea unei lecturi critice prin grila textelor și a gândirii jurnalistului Albert Camus. La capătul acestui demers am putut releva și legătura dintre beletristică și publicistică, înfăptuită și grație dezideratului permanent al unității. Dacă la Jean-Paul Sartre relația filosofie-literatură transpare prin tratarea prozastică a unor idei și concepte, la Albert Camus această relație se concretizează grație gândirii unitare, în speță prin circulația conceptelor în întreaga sa operă – beletristică, eseu și jurnalism. Desigur, ținând cont de diferențele de stil, limbaj și structură specifice fiecărui gen. Această mișcare vie de idei-concepte, de fapte și de evenimente este nemijlocit legată de actualitate, de experiența personală, căreia Albert Camus i-a acordat un credit aproape nelimitat; el a afirmat, și nu o dată, că nu poate vorbi decât de ceea ce cunoaște prin trăire (*vécu*). Raporturile vizibile și cvasi-permanente cu realitatea în mișcare, fluidă, numită *actualitate*, erau complexe, de natură politică, socială, ideologică, intelectuală, filosofică. De aceea, dincolo de prejudecăți și aparențe, romanul existențialist nu este simplist ori monoton, ci implicat și complex – implicare și complexitate tematică și conceptuală, implicare prin atitudine și complexitate prin concepție și gândire.

Pe drept cuvânt, Irina Mavrodin a adus în atenție romanul existențialist ca fiind un *roman problematic și de angajament.* Dacă ne-am întoarce la mai vechile clasificări, am putea spune că romanul și literatura existențialistă în genere se situează în afara concepției „artă pentru artă" și aproape total în interiorul concepției antagonice adică „artă cu tendință". Speculându-se relația gândire (filosofie)-literatură (ficțiune) s-a mers până la încadrarea, parțial exagerată, aceea de *literatură existențialistă tezistă*. Adevărat este însă că există o reciprocitate de sensuri între textele filosofice și scrierile literare. Albert Camus s-a simțit „artist", un artist reflexiv a cărui unică datorie era aceea de *a crea și a tăcea* (*créer et se taire*). El s-a delimitat ostentativ de filosofie ca sistem, în particular de existențialism ca gândire filosofică. Cândva am sintetizat remarcând că „...Albert Camus a respins mereu calitatea de filosof ce i se atribuia uneori, arătându-și neîncrederea față de orice sistem și chiar declinându-și apartenența la existențialism. Pe drept cuvânt el se declara surprins atunci când era plasat alături de Sartre. În conformitate cu propriile mențiuni din *Caiete* (*Carnets*), Albert Camus a știut să sesizeze deosebirea dintre *filosofia evidenței*, care este una stânjenitoare, se situează împotriva spiritului și urmărește să se impună prin ea însăși, și *filosofia preferențială*, întemeiată pe necesitatea de armonie. La fel există o *literatură a evidenței corespunzătoare absurdului*. Este fericit doar gânditorul care se orientează către o gândire preferențială."

Romanul existențialist, specie în care din rutină și comoditate sunt încadrate și romanele camusiene în număr de trei – *Străinul*, 1941, *Ciuma*, 1947, și *Căderea*, 1956 – se subsumează unei categorii mai largi și mai variate. În cazul lui Albert Camus este mai adecvată formula găsită de Irina Mavrodin – roman problematic (mai ales *Străinul* și parțial *Căderea*) și de angajament (mai ales *Ciuma*). *Primul om* nu intră în discuție, fiind o scriere autobiografică neterminată. După istoricul literar Michel Raimond, „Romanul existențialist, de la Sartre la Simone de Beauvoir, de la Colette Audry la Raymond Guerrin, este romanul excedării (*accablement*) și al prostrației" (*Romanul după Revoluție*, 1967, 1971, Colin édition, p. 227). La Albert Camus miza principală a reflecției este „acordul dintre gândire și act", dintre actul rațional și actul experimental, putem spune. Romancierul caută să afle sensul existenței – ce rost are să trăiești, viața merită sau nu să fie trăită? În legătură cu această dilemă el pune problema sinuciderii. Actul sinuciderii revine libertății

fiecăruia dar, în subsidiar, apare o a doua problemă: sinuciderea are sau nu vreun sens? După Albert Camus singura chestiune cu adevărat serioasă a filosofiei, sinuciderea, este inaceptabilă, pentru că este un act absurd care duce la moarte, la o încheiere absurdă și la tragism. Atunci gânditorul caută altă soluție care să permită ieșirea din impas, din această formă de nihilism – autonegarea vieții individului. Este o situație absurdă din care inițial părea că evadarea nu este posibilă: avem de a face cu cazul lui Meursault, personajul central din *Străinul*: deși el nu ajunge la o sinucidere fizică, prin neacceptarea condițiilor absurde impuse de sistem, ajunge la o *sinucidere logică* – nu vrea să-și recunoască vina și refuză penitența. În scrierea romanului s-a plecat de la un caz real care a făcut vâlvă la Alger în anii '30: autorul – tânăr ziarist pe atunci, l-a văzut pe cel acuzat de crimă, a asistat la proces și la condamnarea lui, s-a străduit să întrevadă o comutare a pedepsei, ceea ce justiția nu a făcut. Meursault este un erou absurd care suportă un act judecătoresc de două ori absurd – condamnarea la moarte. După Albert Camus dubla absurditate vine mai întâi din faptul că moartea este absurdă prin ea însăși și, în al doilea rând, pentru că sentința pedepsei capitale este dată de niște oameni care decid să ia viața unui semen. De altminteri, Camus a reflectat asupra acestui act într-o dezbatere intitulată *La peine capitale* (*Pedeapsa capitală*, 1957) scrisă în colaborare cu Arthur Koestler.

Procesul și condamnarea lui Meursault întruchipează o situație absurdă la care autorul a fost martor. Moartea unui individ solitar, izolat și blamat de societate, îi oferă substanța unui prim roman. De altfel, și numele personajului sugerează solitudinea fatidică, absurdă de la un capăt la altul: Meursault aduce cu *meur(t) seul* = (cel care) *moare singur*! Gânditor umanist perseverent, consecvent cu sine, Albert Camus nu încetează să caute ceea ce el a numit *ieșirea din nihilism.* Demersurile induse și susținute de al doilea act absurd trăit de el și de comunități întregi: Al Doilea Război Mondial și ocupația nazistă, sunt reacția în fața unei situații-limită de impunere și (re)presiune a nihilismului. Am putut constata că „Experiența absurdă aruncă individul în viață", în tumultul apăsărilor ei. Eroii din *Ciuma* sunt „aruncați" în viața lor devenită absurdă prin invazia șobolanilor și izbucnirea epidemiei. La început, îngroziți de survenirea absurdului, ei se reculeg, apoi devin conștienți de forța colectivă, se unesc și trec la acțiune, învingând în cele din urmă flagelul prin solidaritate. Tot astfel, Albert Camus și comunitățile de francezi au rămas mai întâi interziși de invazia nazistă și de ocuparea Franței, și-au venit în fire după nici doi ani, au organizat Rezistența și au reușit după alți doi ani să elibereze Parisul, apoi, cu ajutor din afară, întregul teritoriu aflat sub ocupație. Albert Camus s-a prezentat, și el, la apel, a vrut să se înroleze voluntar, cu arma în mână, dar a fost refuzat și dat inapt din pricina tuberculozei de care suferise în adolescență. A fost angajat în schimb să lucreze la publicația clandestină *Combat*, care a continuat să apară în libertate până în 1948, cu Camus ca redactor-șef. Marea majoritate a editorialelor reunite în *Actuelles I și II* au fost publicate în *Combat*. Ca atitudine și experiență de viață, în 1951 a apărut eseul critic la adresa totalitarismului, *Omul revoltat*, care a tulburat destul apele pe scena politico-literară franceză. *Absurdul de natură istorică* a fost așadar constant atacat în perioada 1942-1952 de către romancier, eseist și ziarist, la tinerețe și la maturitate. Toate aceste ipostaze se raportează la calitatea de artist-cetățean la care Albert Camus a ținut atât de mult. Raportul biografie-operă nu este unul fățiș, care să cadă în autobiografie, ci unul existențial de adâncime, unde se regăsesc gândirea, atitudinile, consecvența, altruismul și strădania către obiectivitate, lepădarea de sine. Un raport aproape direct cu viața trăită este sesizabil în eseurile de tinerețe – în *Fața și reversul* și *Nunta*, parțial în *Vara*. Este acolo nostalgia spațiului-matrice din nordul Algeriei, jubilația soarelui și a mării, care i-a(u) luminat viața.

Altminteri Albert Camus apare drept un „exilat în existență", obsedat să găsească „adevăratul răspuns". „Adevăratul răspuns este acela care ne spune că nimic nu va fi eludat". În fiecare clipă trebuie afirmați cei doi nedespărțiți termeni ai confruntării, aflați într-o conflictualitate neîntreruptă: asumarea unei lumi care determină absurdul prin iraționalitate, pe de o parte, și asumarea *conștiinței rezonante*, pe de altă parte. Concluzia: trebuie aleasă „conștiința lucidă a unei lumi considerate incomprehensibile"*. Este o soluție eroică de unde emană tragismul, dar și măreția ideilor, a eroilor existențialiști. Tocmai de aici vine și forța lor de fascinație.

* Citatele sunt extrase din volumele mele, I. L., *Albert Camus și exigența unității* (2002) și *Existențialismul francez, gândire și literatură* (2005).

studii

Florentin Sorescu

Fetiţa care fura zâmbete

Într-o zi, în timp ce mergea spre şcoală, o fetiţă şi-a dat seama de un lucru pe care nu îl observase până atunci: toţi copiii, dar absolut toţi, zâmbeau.

Când se întoarse acasă o întrebă pe mama ei:

- Mami, de ce toţi copiii zâmbesc, iar eu nu pot să fac acest lucru? Aş vrea şi eu să zâmbesc aşa cum fac ceilalţi copii.

Atunci mama ei o măsură din cap până în picioare, îşi scoase toate bigudiurile din păr şi îi spuse:

- Pentru că n-ai învăţat să zâmbeşti. Tu te-ai născut puţin mai timidă.

- Şi de ce, continuă fetiţa pe acelaşi ton, de ce sunt atât de timidă? Nu pot deloc să mă apropii de ceilalţi copii. Îmi este puţin frică.

- Nu ştiu nici eu ce să-ţi răspund! îi spuse mama ei în timp ce începu să-şi pună bigudiurile la loc în păr. Aşa eşti tu: puţin mai diferită.

-Poate pentru că tatăl meu a devenit o stea bătrână? strigă atunci fetiţa cu lacrimi în ochi. De ce a plecat de lângă mine când eram atât de mică?

-Tatăl tău n-a vrut să plece de lângă tine, i-a spus atunci mama ei mângâind-o uşor pe păr. Tatăl tău s-a urcat pe trotinetă ca să facă un număr de acrobaţie suspendată şi a rămas prins sus, în cer. Ce să fac eu dacă n-a mai ştiut să se dea înapoi jos de pe sârmă?

- Mereu îmi spui asta, îi răspunse fetiţa, dar eu nu te mai cred! Dacă m-ar fi iubit cu adevărat sigur nu s-ar mai fi suit pe trotinetă ca să devină o stea bătrână.

Apoi îi păru rău că a vorbit aşa. Se ridică pe vârful picioarelor să-şi sărute mama, după care se duse în camera ei. Acolo se aşeză la fereastră şi privi multă vreme la stelele care licăreau pe cer. Era o noapte senină, luna îi acoperea jumătate din fereastră.

Chiar în acel moment trecea prin dreptul ei un om aducând cu un clown.

- Dumneavoastră, zise atunci fetiţa deschizând repede fereastra, dumneavoastră cum de puteţi merge la o aşa mare înălţime? Noi stăm la etajul patru şi n-am mai văzut până acum pe nimeni trecând pe la fereastra mea. Şi chiar ar trebui să vă cereţi scuze pentru că m-aţi fi putut speria.

- Ba tu, răspunse domnul aducând a clown, tu ar trebui să-ţi ceri scuze, întrucât chiar m-ai speriat. Uf, cât pe ce să cad şi atunci să vezi julitură! M-am săturat de atâtea ferestre trântite în nas.

- Iertaţi-mă, îi răspunse atunci fetiţa invitându-l politicos în camera ei. Nu ştiam că sunteţi atât de sperios. Eu îmi imaginam că oamenii care merg la înălţime sunt foarte curajoşi.

- Asta să o crezi tu! îi răspunse el. Ca să mergi la înălţime trebuie să fii cu capul în nori, iar oamenii cu capul în nori sunt foarte sperioşi pentru că nu-şi prea dau seama de ce se petrece în jurul lor. Pentru ei tot ce se întâmplă este absolut surprinzător şi de aceea zici că sunt picaţi din lună.

- Păi chiar păreţi picat din lună! Sunteţi sigur că nu de acolo veniţi?

- Nu sunt de nimic sigur, ca să fiu cinstit. De fapt, chiar sunt puţin stângaci. De aceea îmi şi place să mă plimb prin văzduh, aici nu te deranjează nimeni.

- Dar ce aţi păţit la ochi? întrebă fetiţa mirată. V-aţi lovit?

- A, nimic deosebit, îi răspunse el. Am o bubă. A trecut trenul peste mine când eram mic.

- Vai, domnule! Îmi pare rău să aud. V-a durut rău?

- Pe mine? Nicidecum! Dar trenul a început să ţipe şi să plângă. Cică l-am buşit rău. Ba chiar şi-a pierdut şi câteva vagoane.

- Şi mami meu îmi spune să fiu mai atentă la maşini! Că, dacă o să dea peste mine, le îndoiesc tabla şi se strică.

- Păi ar fi bine să o asculţi! După ce a dat peste mine, trenul ăla nu a mai fost bun de nimic. Şi nu era orice fel de tren, ci trenuleţ de copii. Din acela de care vezi la mare şi încă unul foarte de treabă. Îţi dai seama câţi copii au rămas neplimbaţi din cauza mea?

- Domnule, aproape că mă faceţi să râd, dar eu nu ştiu nici măcar să zâmbesc!

- Aoleu! Tu vorbeşti serios sau mă minciuneşti?

- Nu vă minciunesc niciun pic, domnule! Eu nu ştiu să mint. Poate doar pe mami uneori.

- Dar să furi ştii?

- Asta ar fi culmea! Nu ştiu nici să fur.

- Atunci trebuie să înveţi! O meserie nu se învaţă, ci se fură. Şi cu zâmbetele trebuie să fie la fel.

- La asta chiar că nu m-am gândit, spuse fetiţa. Şi de unde, mă rog, să le fur?

- Cum de unde? Desigur, de la ceilalţi copii. Mai ales de la cei care râd prea mult. Dar mai întâi şi mai întâi ai putea începe cu mine. Uite, îţi place zâmbetul ăsta?

- Aşa şi-aşa! Altul nu mai aveţi?

- Sau aşa!

- Îm! Pare un pic mai reuşit, dar nici acesta nu e cine ştie ce.

- Păi arată-mi tu unul mai reuşit, dacă te pricepi aşa de bine! spuse el făcând o figură îmbufnată.

- Dar tare supărăcios mai sunteţi! răspunse atunci fetiţa. Ăsta chiar v-a ieşit foarte bine.

- Stai să încerc un altul. Ăsta e mai reuşit?

- Aşa pare!

- Ia arată-mi-l şi mie!

- Uite-aşa aţi zâmbit.

- Mamă, ce zâmbet acru! Astăzi nu sunt deloc în formă.

- Ba da, chiar a fost unul reuşit!

- Mai arată-mi-l o dată!

- Uite-aşa aţi făcut!

- Hai că nu-i aşa de rău cum credeam! Dar ăsta cum ţi se pare?

- Ăsta n-a fost deloc un zâmbet. Deloc-deloc n-a fost!

- Fugi, domne, de-aici, cum să nu fie? Ia uită-te mai atent!

- Păi v-aţi strâmbat la mine! Asta aţi făcut.

- Nu te cred! Arată-mi tu cum am făcut.

- Sanchi, dumneavoastră vreţi să mă păcăliţi! Uite-aşa aţi făcut!

- Vai, ce urât din partea ta! De ce ai scos limba la mine?

- Dumneavoastră aţi scos-o, nu eu!

- Ha! Şi tu vrei să te cred! Dar acum ce-am făcut?

- Acum aţi făcut o figură tristă!

- Pentru că sunt un timid, de aceea! Iar oamenii timizi sunt foarte singurei.

- Şi eu, domnule! Şi eu sunt timidă. Şi n-am niciun prieten.

- Mamă, ce mincinoasă eşti!

- Dar nu mint deloc! Chiar nu am niciun prieten!

- Şi eu ce sunt?

- Dumneavoastră sunteţi imaginaţia mea. Nici măcar nu existaţi.

- Acum chiar m-ai făcut să râd! Păi, dacă eram imaginaţia ta, cum de m-ai invitat să intru pe fereastră? Ai fi privit în continuare pe geam la stele şi la lună.

- Poate doar am visat. Nu se poate ca cineva să se plimbe prin văzduh şi să-ţi intre aşa, tam-nisam, pe fereastră. De fapt, ce căutaţi dumneavoastră în camera mea?

- Ce caut? Cum ce caut???!!! Asta chiar este prea de tot.... Să fur un zâmbet. Dar uite că pân' la urmă eu am fost cel furat.

*

- Vrei tu să fii prietenuca mea? o întrebă într-o seară omul care aducea cu un clown şi care prinsese obiceiul să treacă destul de des pe la ea.

- Aş vrea, îi spuse fetiţa, dar cum am putea să fim noi prieteni? Căci eu sunt mică iar tu, mare. Adică eu sunt copil, iar tu adult, dacă vrei să înţelegi.

- Şi eu sunt tot copil, dacă vrei să înţelegi! Încearcă să nu te iei după aparenţe. De fapt, dacă stau să mă gândesc mai bine, dintre noi doi tu eşti adultul.

- Asta s-o crezi tu! îi răspunse zâmbind fetiţa. Tu nici măcar nu ai încăpea în banca mea de la şcoală.

- Poate nu aş intra în banca ta de la şcoală, dar sigur aş încăpea în buzunarul tău de la piept.

- Şi ce aş putea face eu pentru tine? întrebă mirată fetiţa. Nici măcar nu pot să te apăr de ceilalţi copii pentru că sunt foarte timidă, iar tu eşti foarte sperios.

- Ai putea avea grijă de mine şi îndeosebi să fii atentă întrucât uneori cam am tendinţa să mă rătăcesc. În plus nici eu nu prea am prieteni şi, dacă mă gândesc mai bine, chiar deloc. În schimb, te-aş putea face să râzi, ăsta e singurul lucru la care mă pricep.

- Dar dacă mă prinde mami cu tine în cameră? Asta nu cred că o să-i placă prea mult! Ea sigur, sigur nu o să creadă că eşti copil.

- Am să fug repede în văzduh şi mă fac nevăzut! Iar dacă totuşi nu apuc să fug, îi voi spune că am nimerit aici din greşeală. Asta sigur o să înţeleagă.

- Vezi să nu nimereşti din greşeală chiar în camera ei, c-ai să vezi tu ce-o să mai înţeleagă!

- Aoleu! Şi ce-o să mă fac atunci?

- Prietenucul meu, tu eşti obişnuit cu văzduhul! Nu cred c-o să fie ceva dacă mami te ajută să zbori pe fereastră. Dar acum lasă-mă să învăţ puţin, că mâine o să mă asculte la oră şi deloc-deloc nu-mi place istoria.

- Istoria? Cum să nu-ţi placă istoria?Asta e chiar culmea!

- Pentru că e de-a dreptul plictisitoare! Uită-te şi tu, suntem la paleolitic şi zău dacă se prinde ceva de capul meu.

- Prietenuco, ai mare noroc! Chiar de acolo vin eu.

Focul

La început oamenii au fost un soi de maimuţici care stăteau zgribulite în nişte locuinţe reci şi întunecate numite peşteri. Asta dădea mult de furcă tatălui maimuţică întrucât mama maimuţică îl tot înghiontea, îl certa şi-l afurisea.

- Dar înţelege odată că este îngrozitor de frig, fă şi tu ceva că uite la maimuţoii ăştia ai noştri mici cum tremură şi se bagă între noi când dormim.

- Dar ce pot să fac eu, femeie? îi răspundea el morocănos întorcându-se pe cealaltă parte. Asta e blana pe cate ne-a dat-o Dumnezeu, cu asta trebuie să ne descurcăm. Dacă aş putea să-ţi dau pielea de pe mine, ţi-aş da-o, numai să scap de gura ta.

- Dar înţelege odată, dragul meu, îi răspundea ea lipindu-se în cele din urmă drăgăstos de el şi înghiontindu-l uşor, că trebuie făcut ceva! Pune-ţi şi tu mintea aia la contribuţie, că nu degeaba ai capul atât de mare. Uite, tu tot timpul te duci la vânătoare cu neisprăviţii ăia ai tăi, de ce nu am folosi şi blana prăzilor pe care le vânaţi?

- Pentru că nu este bună de mâncat! îi răspunse el găsind în sinea sa că soţioara lui este bună şi frumoasă, dar n-o prea duce capul.

- Dar cine ţi-a zis ţie că trebuie să o mâncăm? Blana o vom lua ca să o punem pe noi. Uite, aseară mi-am dat seama că, atunci când mă lipesc de blana ta, mi se face cald. Cred că de aceea se bagă şi puiuţii noştri între noi. Numai că puţi îngrozitor, şi cu mirosul ăsta ar trebui să faci ceva!

- Asta e bună, i-a răspuns el, ce ai tu cu mirosul meu? Normal că miros aşa, doar sunt transpirat de la atâta muncă.

Atunci maimuţica l-a strâns şăgalnic la piept şi i-a spus soţului ei maimuţoi,

- Ia adulmecă-mă tu puţin, a ce miros?

Şi el a adulmecat-o puţin la început, apoi din ce în ce mai mult şi i-a zis:

- Dar tu miroşi groaznic de frumos, ce ai făcut?

- M-am spălat în râu, iar apoi m-am dat cu nectar de flori la subţioară. Iar asta se cheamă parfum. Trebuie să ştii că pe atunci maimuţicile nu aveau un vocabular prea dezvoltat, ele vorbeau mai mult prin semne şi de aceea au început să-şi folosească lăbuţele din ce în ce mai des, căci femeile-maimuţici erau din cale-afară de guralive. Şi, tot folosindu-şi lăbuţele ca să se exprime şi să apuce lucrurile pe care le doreau, lăbuţele lor s-au transformat în mâini. Numai că doamnele-maimuţici atât de multe îşi doreau încât gesturile nu au mai fost îndeajuns şi aşa au început să inventeze cuvinte.

- Tu trebuie să îmi aduci focul! i-a zis mama maimuţică soţului ei într-o zi când se făcuse îngrozitor de frig. Aseară când a fost furtuna aceea mare şi stejarul de peste râu a fost trăsnit şi s-a aprins, m-am apropiat încetişor de el şi am simţit dogoarea focului. Cu cât te apropii mai mult de el, cu atât ţi se face mai cald.

- Doamne, femeie, dar tu eşti nebună, puteai să te arzi! Legile noastre lăsate din moşi-strămoşi spun ca în niciun caz să nu ne apropiem de foc, de ce le-ai încălcat?

- Pentru că mie îmi place să privesc focul! Şi nu mi-e frică deloc de el! Mi se pare că flăcările au în ele ceva magic.

- Ai început să te joci cu focul! i-a spus el atunci, iar asta a fost, poate, prima expresie inventată de un bărbat. Apoi se gândi în gândul lui cum ar putea să vâneze focul, să-i jupoaie blana şi să i-o aducă în dar la soaţa sa.

- Doamne, dar prost mai eşti! zise maimuţica râzând când auzi ce vrea să facă. Doar de-aia te-am luat eu de bărbat... Pe foc nu trebuie să-l ucizi ca să-i iei blana, ci să-l îmblânzeşti aşa cum te-am îmblânzit eu pe tine. Altfel niciodată n-o să rămână cu noi în peşteră. Va fi al tău doar atunci când îl vei putea ţine în palme.

Şi eu sunt tot copil, dacă vrei să înţelegi! Încearcă să nu te iei după aparenţe. De fapt, dacă stau să mă gândesc mai bine, dintre noi doi tu eşti adultul.

proză

Cosmin Victor Lotreanu

Portrete citadine

Barcolana

Trieste m-a surprins în atâtea rânduri încât nici după mai mulți ani petrecuți aici nu sunt sigur cine este Sfântul protector al acestui port: *San Giusto,* care din catedrala cu același nume domină colinele carstice ale orașului? *San Leopold* al Vienei, cunoscută fiind influența și, deseori, nostalgia istorică a triestinilor după cel ce a fost odinioară cel mai mare port al Imperiului Habsburgic la Marea Adriatică? Sau poate *San Marco*, cel care se confundă cu Serenissima Veneția, prezentă la rândul său la tot pasul la întâlnirea cu istoria. În câteva cuvinte: îngemănare de lumi și culturi din cele mai diverse. Totuși, orașul nu este niciodată mai efervescent decât în a doua duminică a lunii octombrie, atunci când prin tradiție se desfășoară *Barcolana*, regata velierelor venite din toate colțurile lumii. Precedată de *Barcolina*, competiția maritimă a celor mici pentru că, nu-i așa, navigația, acest vis împlinit al omului, dar și fascinația pentru Mare, trebuie transmise pe mai departe, regata sus-menționată, ajunsă la ediția numărul 54, ne dezvăluie un oraș la zenit.

„apa, luată de vânt de pe crestele valurilor...”

Freamătul valurilor, desfășurarea catargelor în bătaia vântului, traseul și prezența trenului istoric Veneția - Trieste al anilor 1960 denumit *Arlecchino* (nu putea lipsi tocmai *commedia del'arte*!), startul celor peste două mii de ambarcațiuni de la linia Barcola-Miramare și sosirea în fața simbolului citadin Piazza Unità d'Italia, toate acestea constituie crâmpeie din frumusețea *lumii*:

simfonie de culori, simțirea respirației Mării și a ceea ce Radu Tudoran numea atât de frumos „apa, luată de vânt de pe crestele valurilor...”.

„Spune-mi, rămâi toată vara aici?”

Prezent și pierdut cumva în forfota mulțimii de pe cheiuri, mă alătur bucuriei unei comunități însă cumva găsesc puterea de a reflecta, câteva secunde, la avatarurile istoriei și totodată la amintirile adolescenței. Acestea se reîntorc și îmi invadează sufletul, prinos al unor imagini și sentimente înduioșătoare ce îmi aparțin numai mie. Avataruri ale istoriei atunci când mă gândesc, la ceas de sărbătoare, la cuvintele de odinioară ale lui Winston Churchill: „De la Stettin de pe Baltica până la Trieste în Adriatica o Cortină de Fier s-a lăsat asupra continentului”. Dragi cititori, Cortina s-a ridicat. Să nu o mai lăsăm niciodată să coboare, spectacolul este prea frumos....

Amintiri din adolescență atunci când, cu ochii minții, scot din raft cartea „Un port la răsărit” a lui Radu Tudoran și citesc din nou despre Mare, despre „tristețea sfâșietoare a atâtor așteptări”, despre întrebarea pe care până astăzi nu am uitat-o: „Spune-mi, rămâi toată vara aici?”. Amintiri din copilărie însă atunci când realizez, precum florentinul Lorenzo de Medici, că *timpul revine* și când, singur în mulțime însă nu mai puțin molipsit de entuziasmul din jur, strig către concurenții din zare ce însă nu mă aud, sau poate că da: „Toate pânzele sus!” Sunt din nou copil, membru al echipajului goeletei „Speranța” și caut ceva anume: Pe Anton Lupan? Pe Pierre Vaillant? Un țărm de Mare? Sau poate, adolescent dintotdeauna, o caut pe Ea și o întreb din nou știind că anumite veri nu se încheie niciodată: „Spune-mi, rămâi toată vara aici?”

Alexandru Mărchidan

Educație moral-spirituală prin literatură?!

Este o temă foarte veche, în jurul căreia s-au format diverse tabere, formate din susținători fervenți, critici hotărâți și cei situați între acești poli. Titlul nu are în vedere o literatură moralistă, pentru că aceasta își ratează cel mai probabil de la început obiectivul din cauza stridențelor; avem însă în vedere literatura care se dorește continuarea modului de viață autentic moral, axat pe dorința sinceră de autocunoaștere în vederea unui parcurs luminos, chiar dacă acesta nu explude automat căderea, trecerea prin zone tenebroase. Ne gândim la literatura inspirată deseori din viețile sfinților și eroilor, acolo unde viața bate filmul, iar biografia pare să ajungă la granița fabulosului, unde firul narativ se împletește cu firul normativ, făcând dintr-o poveste de viață un reper moral.

De unde interesul acum pentru acest subiect? Se poate răspunde în mai multe feluri. Pentru că ceea ce ține de comportamentul corect ne privește dintotdeauna pe toți, sau așa ar trebui să fie. Apoi, dacă ne referim la situația prezentă: pentru că există concurență serioasă din partea unei literaturi care nu doar că nu contribuie la înnobilarea tinerilor (ținta predilectă), ci chiar pătrunde pe tărâmul practicilor sataniste. Este vorba despre un curent în rapidă expansiune, cu mare priză la elevi, susținut de numeroasele și foarte mediatizatele producții cinematografice: literatura despre magie, fantome, vampiri, zombi, prin care copiii sunt inițiați în lumea ocultismului sub masca divertismentului, a culturii. Iată, deja de ani buni, și pe plaiurile mioritice se „sărbătorește” cu voioșie stahanovistă Halloween-ul; cu vreo trei săptămâni înainte începe o mare agitație prin grădinițe, iar la eveniment sunt implicați toți membrii familiei – cei mari să facă rost de costume, cei mici să le poarte. Problema nu mai este că au apărut aici ca forme fără fond, problema este că entuziasmul preluării duce la crearea unui fond pentru aceste forme. Odată incluse în educația copiilor, ele devin repere ale copilăriei, ale vârstei de formare.

Ce se poate face în contextul dat? Ar trebui căutate sau create alternativele sănătoase, nu literatura moralistă, ci acea literatură de calitate ce poate oferi cu suficient talent accesul la cealaltă față a realității, în care bucuria de a trăi este compatibilă cu lupta pentru a fi mai bun, în care jertfirea unor comodități pentru binele semenilor este o condiție a păcii lăuntrice, a bucuriei depline și este o marcă a demnității umane. În care mila nu mai este considerată a fi sinonimă cu disprețul, după cum ne este prezentată în scenariile hollywoodiene, unde câte un personaj rostește scrâșnind din dinți: „Mi-e milă de tine!”. Desigur, denaturarea este strategia constantă a nefârtatelui, începând cu virtuțile creștine cardinale: credința devine încredere în sine și în cel mai bun caz în oameni sau în „univers”, nădejdea devine speranță că sau în... ceva, dragostea devine erotism, iubire de sine și de arginți în diverse forme.

Cărțile „de specialitate” pe teme de moralitate sunt evident în afara interesului celor mulți, fiind prea anoste pentru cititorii de zodiace și horoscop, ca și pentru cei interesați de dramele amoroase ori banalele scandaluri din lumea vedetelor. Însă chiar și beletristica are, din câte se pare, tot mai slabe șanse de a ajunge sub privirea omului de rând. Totuși, să nu dispere autorii, încă se mai găsesc persoane care vor să citească o carte bună, călăuzitoare precum un far. (Cu siguranță, foarte mulți sunt însetați după așa ceva, numai că se uită în direcția greșită).

Dintre cărțile bune ce împletesc strălucit firul narativ și cel normativ, amintesc două, traduse în acest an. Prima este *Cavalerul de duminică* (Editura *Predania*), aparținând scriitoarei franceze Olga de Pitray, ultimul copil al celebrei Contese de Ségur. Traducătorul este profesorul Manuel Valeriu, cel care semnează și prefața, din care extragem câteva fraze: „Pledoaria pentru înălțarea spiritului, pentru iertare, recunoștință, îngăduință, filantropie, pentru descifrarea sensului vieții printr-o cheie creștină, apare la tot pasul. Parabolele neo-testamentare sunt parte integrantă a culturii autoarei, iar meritul ei este că le presară de-a lungul acțiunii într-un mod implicit, rămânând să le descopere cititorii acestei cărți vii, emoționante, înălțătoare și deosebit de actuale. (...) În veacul hipermaterialist al egoismului atotstăpânitor, apelul la umanitate nu este deloc desuet, ci dimpotrivă, îndeamnă la desfacerea carapacei omului contemporan, plină de solzii indiferenței și reificării”.

Cealaltă carte se intitulează *Claudius* (Editura *Sophia*), având ca autoare pe Aliki Kafetzopoulou. Traducerea din limba greacă este realizată de protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă. Această carte are meritul de a-l face pe cititor martor al unor evenimente din secolul III, zugrăvind cu mult talent o realitate îndepărtată temporal. Autoarea reface culorile ce aduc la viață lumea în care aceleași forțe ale binelui se luptă cu înverșunatele și aparent mai puternicele forțe opuse, într-o arenă cu un decor diferit de cel al zilelor noastre, însă ce devine ușor accesibil, pentru că nu exteriorul ne copleșește în primul rând, cât perenitatea luptei. Vom cita un alineat de pe ultima copertă: „Urmărind îndeaproape realitatea istorică, autoarea ne face părtași căutărilor unui tânăr a cărui viață ne demonstrează încă o dată că numai prin dobândirea lui Hristos și mai ales a credinței în El, ce învinge orice obstacol și stavilă, cerul se pogoară pe pământ spre a ne umple de o fericire și măreție copleșitoare...”.

Încă din subtitluri, cititorul este anunțat că va intra pe tărâmul moral prin poarta literaturii: *Cavalerul de duminică* are subtitlul „O poveste despre curaj și demnitate”; iar *Claudius* este „O poveste despre un tânăr neînfricat și despre credința lui”. O mai bună potrivire nu ar fi ieșit nici dacă autoarele, editorii și traducătorii s-ar fi înțeles între ei!

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Clima se schimbă, capitalismul - nu ?

În ultimii ani, mulți oameni de știință au căzut de acord că schimbările climatice sunt reale. Temperaturile medii anuale cresc, Arctica se topește, terenuri altădată fertile se deșertifică. În zonele de climă altădată temperate, perioadele de secetă sunt mai lungi, alternând cu furtuni violente. Nu știm cu exactitate dacă asta se întâmplă doar din vina oamenilor sau există și alte cauze, legate îndeosebi de ciclurile prin care trece Soarele. În definitiv, Pământul a cunoscut ere geologice mult mai calde, ca și glaciațiuni, fără activitate antropică. Totuși, omul arde combustibili fosili, eliberând în atmosferă gaze de seră din miliarde de coșuri, duze și țevi de eșapament. Totuși, omul taie pădurile și practică o agricultură intensivă. Totuși, omul poluează aerul, apa și pământul, cu impact asupra biosferei. O să spuneți că asta e calea, de 14 mii de ani, de când am renunțat să fim vânători-culegători și am descoperit agricultura. O să spuneți că așa procedăm de 400 de ani, exploatând resursele naturale prin diverse tehnologii. De acord, dar nu cumva suntem prea lacomi? Nu cumva limitele creșterii noastre sunt aproape? Nu cumva putem să acceptăm mai degrabă sfârșitul lumii decât sfârșitul capitalismului? Ceva trebuie să se schimbe.

“Climat fiction”, trei exemple

În 2006, cunoscutul scriitor american Cormac McCarthy publica un roman post-apocaliptic, intitulat **“Drumul”** (traducere românească la Editura *Humanitas Fiction*, 2009). Era a zecea sa carte, care venea după succese literare mainstream, precum **“Meridianul sângelui”** sau **“Nu există țară pentru bătrâni”**, și exploata același filon al violenței și disperării, plasat acum în viitor. Romanul urmărește un tată singur, care călătorește cu tânărul său fiu printr-o Americă devastată, în care biosfera și civilizația au dispărut în urma incendiilor catastrofice. Încercând să supraviețuiască, cei doi coboară spre sud, de-a lungul autostrăzilor interstatale, trăgând după ei un cărucior hodorogit de supermarket, în care adună resturi și bulendre. Vor muri de foame, de boală sau vor fi mâncați de canibali? Și ce mai rămâne din morala noastră, atunci când se dezlănțuie războiul tuturor împotriva tuturor? Dur și sfâșietor, “Drumul” este un coșmar care a primit Premiul Pulitzer.

Cam același lucru găsim și în **“Pilda semănătorului”** (traducere românească la Editura *Hacate*, 2015), o poveste feministă semnată de americanca Octavia E. Butler, nominalizată în 1995 pentru Premiul Nebula. Acțiunea are loc prin 2030, după ce societatea americană s-a prăbușit parțial din cauza schimbărilor climatice și a războiului civil dintre săraci și bogați. Eroina este o adolescentă hiper-empatică și săracă, trăind într-o comunitate închisă, pe lângă Los Angeles-ul fortificat al celor bogați. Într-o noapte presărată cu incendii și moarte, Laurem Olamina își va pierde familia și casa și va înfrunta haosul din afara zidurilor, purtând în suflet nucleul unei noi religii și speranța călătoriei în spațiu.

În fine, să mai notăm remarcabilul roman de debut **“Fata modificată”** (traducere românească la Editura *Nemira*, 2013), aparținând lui Paolo Bacigalupi, alt scriitor american de science-fiction. Cartea înfățișează o lume asiatică bizară, în care combustibilii fosili s-au epuizat, iar multinaționalele alimentare au monopol pe semințe modificate genetic, singurele surse de hrană după ce o ciumă creată în laborator a devastat biodiversitatea naturală. Calculatoarele au pedale, ca vechile mașini de cusut, stocarea energiei se face în arcuri de mare capacitate, învârtite de elefanți și sclavi, iar bogații își cumpără fete sintetice. Volumul a câștigat premiile Hugo, Nebula și John W. Campbell în 2010.

Un mare romancier politic

Cea mai articulată critică la adresa nepăsării noastre climatice vine de la un nume pe care l-am mai întâlnit pe aici - acela al scriitorului american Kim Stanley Robinson. Originar din Illinois, Robinson s-a născut în 1952, fiind un baby boomer tipic. Părinții săi s-au mutat apoi în California de Sud, astfel încât copilăria micului Kim s-a petrecut într-un mediu dezinhibat și avangardist, aproape SF. În 1974, Robinson a obținut o licență în literatură la Universitatea din San Diego, urmată de masteratul în engleză. În 1982, și-a susținut teza de doctorat, având ca temă romanele lui Philip K. Dick, sub îndrumarea lui Fredric Jameson, cunoscutul critic marxist al post-modernismului, apropiindu-se din ce în ce de pozițiile ideologice ale stângii americane. “Sunt un membru cotizant al Socialiștilor Democrați din America”, declara Robinson într-un interviu. “Libertarianismul nu a avut niciodată un sens pentru mine”. Din anii ’80, îndrăgostit de munte și de complexitatea relațiilor interumane, KSR s-a dedicat cu totul scrisului, temele predilecte fiind natura și cultura, sustenabilitatea ecologică, justiția economică și socială. Acțiunea romanelor lui Robinson este, de cele mai multe ori, plasată în viitorul apropiat, înfățișând eforturile unor oameni de știință care se luptă pentru alternative la capitalismul de tip “laissez-faire”. În fața provocărilor externe (fie că e vorba de colonizarea altor planete, supraviețuirea civilizației în condiții climatice extreme sau dinamica micro-grupurilor pe o navă generațională), scriitorul propune constant soluția cooperării. Și nu intră în pană de idei - rațional și realist, KSR a fost denumit de presă “un mare romancier politic”, opera sa fiind “probabil cea mai reușită încercare de a prezenta marelui public o viziune anticapitalistă, de la scrierile Ursulei K. Le Guin încoace”.

Dintre romanele lui Robinson, traduse în românește, se detașează cele din Trilogia Marte (**“Marte Roșu”** - Premiul Nebula 1993, **“Marte Verde”** - Premiul Hugo 1994 și **“Marte Albastru”** - Premiul Hugo 1997), o odisee privind colonizarea, terraformarea și rezultatele pe termen lung ale intervenției pământene pe Planeta Roșie. Alungați de pe Terra de suprapopulare și dezastru ecologic, o sută de oameni de știință ruși și americani, Părinții Fondatori ai societății marțiene, încep treptat să aibă agende diferite privind noua lor casă. Terraformarea lui Marte îi divide în partide politice - adepți și opozanți. Mai mult, alții susțin că Planeta Roșie n-ar trebui să se supună tradițiilor, limitărilor sau autorității Pământului. În timp ce Terra cade tot mai mult sub influența corporațiilor multinaționale, interesate să exploateze resursele marțiene, coloniștii explorează forme economice egalitare, precum cooperativele Mondragon, respingând capitalismul de creștere. Descris de multe ori drept anti-capitalist, Robinson este aici, mai degrabă, un intelectual interesat de post-capitalism - “marțienii” își votează o constituție social-democrată. Și cum ar putea fi altfel, când avem de-a face cu oameni de știință, obișnuiți cu lucrul în echipă și cu circulația ideilor, fără monopol? În fața acestei utopii, Pământul reacționează în forță. Dar viitorul i-a scăpat din mână.

“Ministerul pentru viitor”

În 2020, KSR a publicat un roman ambițios, axat pe schimbările climatice, o temă pe care o mai abordase în anii ’80, imaginându-și diverse variante de viitor relativ îndepărtat. De această dată, **“Ministerul pentru viitor”** ne poartă în orizontul anilor 2050, concentrându-se o posibilă tranziție post-capitalistă. Totul pleacă de la un fenomen catastrofic, un val de căldură umedă care lovește Uttar Pradesh, o provincie din India. 38 de grade Celsius, 35% umiditate, pene de curent - iată climatul mortal, în care corpul nu se mai poate răcori prin transpirație. Rezultatul? Douăzeci de milioane de morți într-o săptămână. Ceea ce duce la prăbușirea sistemului tradițional de partide și la ridicarea unei forțe politice noi, care naționalizează companiile de energie și închide toate centralele pe cărbune, grăbind tranziția la energia solară. Se trece la răcirea de urgență a atmosferei, prin pulverizarea din avioane a dioxidului de sulf, în ciuda protestelor internaționale. Făcând apel la resursele și abilitățile locale, India devine o federație economică și socială, experimentând forme alternative ale capitalismului - cooperative, reformă funciară, agricultură locală, fără degajări de carbon. În Occident se înființează o organizație internațională, numită Ministerul pentru viitor, cu misiunea de a acționa ca un avocat pentru generațiile viitoare. Este un fel de rezervor de idei, care prezintă marilor poluatori scenarii economice alternative - industria petrochimică va fi chemată să pompeze apa de sub ghețarii Antarcticii, pentru a-i stabiliza și a împiedica nivelul oceanului planetar să urce vertiginos, marile bănci centrale sunt încurajate să emită o monedă comună, care să finanțeze proiectele de fixare a carbonului. Și, peste toate, un grup anonim de supraviețuitori ai catastrofei indiene, Copiii lui Kali, apelează la acte de terorism, prăbușind în aceeași zi zeci de avioane de pasageri, scufundând cargouri de marfă, infestând cu virusul vacii nebune mii de ferme. Globalizarea primește primii pumni în plex.

Din alte experiențe climatice traumatizante, precum perioade de secetă care fac să se oprească alimentarea cu apă a unor orașe sau ploi devastatoare care îngroapă în mâl o metropolă ca Los Angeles-ul, oamenii învăță că e nevoie de solidaritate pentru a supraviețui. Solidaritate și colaborare, nu competiție. Țesătura fină a civilizației presupune păstrarea firelor și rețelelor dintre noi. Elitele care se întâlnesc anual la Davos sunt luate prizoniere și expuse unei propagande video care le arată consecințele fatale ale lăcomiei lor (fără mari efecte!). Valuri de căldură umedă lovesc sudul SUA, cu consecințe dramatice - chiar dacă numărul morților nu e atât de mare ca în India. California trece la reproiectare ecologică, îmbinând zonele agricole cu arii sălbatice. Irigații, rezervoare subterane stocând ploile torențiale, nave cu pânze și dirijabile, biciclete și trenuri. Parisul este ocupat de un milion de protestatari, inspirați de Comuna din Paris. Și așa mai departe... Imaginația lui Kim Stanley Robinson funcționează la turaj maxim, oferind cititorilor nu numai acțiune, ci și multe pagini eseistice, de critică socială, de teorie economică și financiară. Perspectivele sunt diverse și neașteptate, scriitorul invitând la cuvânt interlocutori neobișnuiți - piața, fotonul sau soarele. Veți afla ce este Indicele Fericirii Umane, câtă energie ne-ar ajunge la fiecare și de ce plâng bogații! Totul, subsumat credinței nestrămutate în victoria înțelepciunii în fața lăcomiei, în potențialul de adaptare al omului și în puterea științei. Dincolo de ideile sale de stânga, “Ministerul pentru viitor” este cartea unui adevărat umanist.

...omul poluează aerul, apa și pământul, cu impact asupra biosferei. O să spuneți că asta e calea, de 14 mii de ani, de când am renunțat să fim vânători-culegători și am descoperit agricultura. O să spuneți că așa procedăm de 400 de ani, exploatând resursele naturale prin diverse tehnologii. De acord, dar nu cumva suntem prea lacomi? Nu cumva limitele creșterii noastre sunt aproape?

litere

Ninel Ganea

Am înțeles târziu că normalitatea cu care fusesem obișnuit se construise în timp, ceea ce nu însemna că era un „construct social” și că este pe cale de dispariție.

Inerția creștinismului

Tindem să uităm sau suntem forțați să trecem cu vederea roadele creștinismului. Și nu mă refer la realizările culturale, ci la îmbunătățirile vieții de zi cu zi, chiar dacă nu într-un sens strict material.

Zilele trecute, în timp ce mă plimbam printr-un cartier muncitoresc, cum sunt mai toate cartierele orașului, mi-a sărit în ochi o mamă nu foarte bătrână, care își ținea de braț fiul. Avea aproximativ aceeași înălțime ca mama sa, deși nu îți puteai da seama prea bine de vârstă, pentru că băiatul suferea de sindromul Down. Amândoi erau îmbrăcați cuminte și nu se remarcau decât prin atenția cu care copilul stătea lipit de mama ușor ostenită. Cei doi au trecut pe lângă o florărie tocmai în momentul în care o cunoscută de-a lor ieșea de acolo cu un buchet în mână. Femeia aceasta, la prima tinerețe, îmbrăcată dezinvolt, cu papuci în picioare și părul decolorat, era evident de-a locului, din cartier. După felul în care se mișca îți puteai da seama că nu stătea prea departe iar strada și magazinele sunt o prelungire a apartamentului și blocului în care trăiește. Nu avea mai nimic remarcabil, fiind genul de femeie pe care ai fi putut-o întâlni la fel de bine la un ștrand, la bâlciurile populare organizate de primării sau la marile praznice. Cu alte cuvinte, părea ca peștele în apă pe stradă, printre oameni mulți.

Când tânăra femeie i-a văzut pe cei doi, l-a salutat foarte călduros pe băiat. După care i-a dat repede buchetul de flori, destinat evident altcuiva, ca să i-l dea mamei sale. „Dă-i și un pupic lu’ mama”. Băiatul, foarte bucuros și el de întâlnire, s-a conformat cuminte, iar mama, vizibil mișcată, a primit buchetul neprevăzut și sărutarea. Apoi au mai schimbat, probabil, niște vorbe, dar eu trebuia să îmi văd de ale mele, iar ceea ce mi-a atras atenția tocmai se sfârșise.

Cu ocazia asta mi-am adus aminte de copilăria mea în care destui copii cu probleme erau într-un fel „adoptați” natural de tot cartierul. Lumea îi proteja, fiecare cum putea, băieții încercau să se poarte mai frumos când treceau astfel de familii pe stradă, li se lua apărarea ferm în fața agresorilor verbali, acasă copiilor li se explica de ce trebuie să aibă grijă față de x sau y etc. Existau și inevitabilele răutăți specifice vârstelor imberbe, însă predomina sentimentul de apartenență.

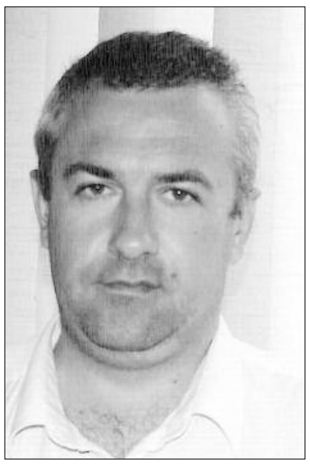
Sentimentul acesta nu apăruse de niciunde, chiar dacă pe atunci nu îmi puteam da seama de asta și mi se părea că lucrurile nu au cum să fie altfel.

Am înțeles târziu că normalitatea cu care fusesem obișnuit se construise în timp, ceea ce nu însemna că era un „construct social” și că este pe cale de dispariție. De fapt, abia când am început să sesizez absența tot mai multor gesturi și atitudini normale nu cu mult timp înainte am realizat că inerția creștinismului este pe final, iar noile valuri nu vor mai avea nici timp, nici înțelegere și nici vreo dispoziție pentru gesturile și reflexele care îndulcesc viața.

Cazul copiilor cu sindromul Down este poate unul dintre cele mai izbitoare pentru că, în decurs de nici 25 de ani, am trecut de la protejarea acestor sărmani la pledoarii mai mult sau mai puțin sofisticate pentru uciderea lor. Astăzi, când detectarea bolii se poate face prematur, responsabilitatea (în trecut i se spunea „crucea”) creșterii unui astfel de copil este văzută ca un gest de iresponsabilitate și iraționalitate. Iar cei care decid să nu își omoare copiii sau copilul sunt blamați și condamnați fără drept de apel la tribunalul progresului uman. Schimbarea de optică nu s-a produs dintr-odată și era oarecum inevitabilă din momentul în care evoluționismul a început să se impună ca metafizică a modernității. Asta explică și de ce evoluționiștii mai consistenți sunt în primele linii ale mișcării eugenice și argumentează fără trac în reviste respectabile pentru uciderea copiilor cu sindromul Down.

Drumul de la eugeniștii care scriu în jurnale academice „peer-reviewed” până la femeile simple de pe stradă, care oferă flori mamelor cu copii bolnavi nu este atât de lung pe cât ar părea la prima vedere. Și sunt toate șansele ca astfel de femei și gesturi să dispară, dacă nu au dispărut cumva, iar scena văzută de mine să facă parte dintr-o zonă crepusculară creștină.

Florin Chivoci

După ce energiile românilor, resorbite de violența furibundă a acestei pârjoliri se vor fi refăcut, mitul revoluționar va putea începe...

O jertfă a decembrismului

22 decembrie 1989 - o dată din calendar cu implicații istorico-politice deosebite. Ne aflăm, în dimineața zilei, în ajunul evenimentelor care vor consemna sfârșitul unei epoci, suprimând starea agonică a unei Românii terorizate de clanul ceaușist. O eră al cărei sens a eșuat definitiv în absurd, întemeiată pe o ideologie a urii și a disprețului față de ființa umană. La București, masele de demonstranți se adună în piața de lângă centrul puterii despotice, dictatorul fuge de furia mulțimii, regimul său se prăbușește, marcând începutul Revoluției. Trecutul imediat e jalnic, prezentul e dificil, viitorul e incert. Baia de foc declanșată spre seara aceleiași zile, în confruntările armate cu forțe invizibile care ar dori să restaureze fosta orânduire pârjolește Biblioteca Centrală Universitară și Muzeul Național de Artă, adăpostit de fostul Palat Regal. Revoluția a început (pentru că trebuia să aibă o semnificație și nu există început fără semnificație) *și* cu arderea unei biblioteci importante, împreună cu distrugerea unor capodopere ale picturii universale.

În ciuda răsturnării politice evidente, forțele oculte cărora li se pune rapid eticheta de „teroriști” rămân dominate de obsesia ucigașă a fostei puteri muribunde, dându-i lovitura de grație noii societăți și provocându-i niște răni de nevindecat. Pretutindeni domnesc tensiunea și lupta, într-o atmosferă dezorientată, confuză, convulsivă. Odată cu înlăturarea sa, nimicnicia vechiului regim mai răbufnește cu o ultimă sforțare, toropitoare și funebră. Hidra anarhiei și a fanatismului izbește înfuriată, în agonia morții, iar brațele sale netăiate caută să lovească cu ultimele forțe. În toată această cavalcadă stârnită de instincte obscure, nicio urmă de foc țintită înspre balconul palatului de unde tocmai a fost alungat tiranul, ci doar spre cele două edificii, întocmai ca și cum ar mai fi nevoie de încă o jertfă; de o *altfel* de jertfă, pe lângă mulțimea de morți și de răniți. Biblioteca unei lumi slujește să dea semnificație când ignoranții și încăpățânații fac o revoluție. Rostul existenței unei biblioteci se sprijină pe ideea de memorial și de știință. Acest depozit al cunoașterii e *ars*: nu (mai) are alt rost. Dar *cunoașterea*, vorba poetului Paul Claudel, este o *co-naissance*, o implicare, o revelație. O nouă lume este pe cale să se ivească, odată cu această nimicire, iar distrugerile vor fi condiția necesară pentru ca revolta să triumfe! Viața care va urma se va naște și din cenușa împrăștiată de „diabolica” incendiere care suprimă existența acestor lăcașuri. Lumina pe care spiritul revoluționar vrea s-o aducă se ridică încetul cu încetul din adâncul tenebrelor, din întunericul bântuit aproape materialmente de fantomele din care irumpe Răul. După ce energiile românilor, resorbite de violența furibundă a acestei pârjoliri se vor fi refăcut, mitul revoluționar va putea începe...

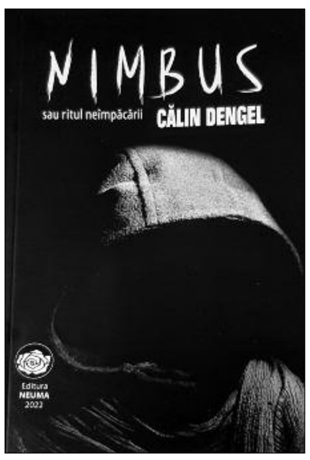
Cultura a fost pusă la zid încă din prima zi a schimbării care s-a vrut socotită întrutotul drept o Revoluție. S-a spus încă din acele zile fierbinți despre cei care au mitraliat ferestrele muzeului ori au incendiat cu intenție așezământul cu cărți că n-aveau nimic în comun cu frumosul, cu arta, cu cultura în general. Că nu erau decât niște minți diabolice, la fel de criminale ca și regimul pe care l-au slujit și pe care erau gata să-l servească în continuare. Ființe primitive, unilaterale, neevoluate intelectual, niște personaje spectrale, de lume cavernoasă. Momentul istoric 1989 ne va rămâne în amintire și prin această confruntare absurdă a faptului artistic cu Istoria, în stilul unui romantism nebulos, cu un ritm alegru, cu scene tulburătoare. Și cum fenomenul creator nu putea să fie indiferent față de realitatea socială, nici istoria nu s-a putut izola de lumea imaginarului. Legitimitatea actului revoluționar s-a fondat, printre altele, și prin metafora care marchează caracterul atenuat, pâslos al răsturnării dictaturii.

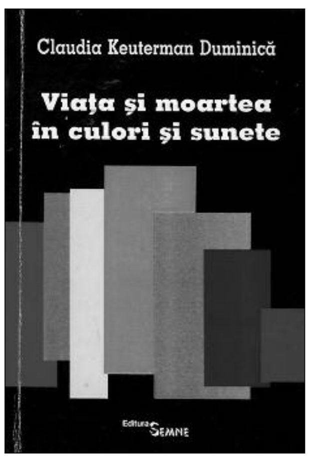
...Și așa fost, printre altele, sângerosul decembrie românesc de acum peste trei decenii. Cu două veacuri mai înainte, Revoluția franceză se dezlănțuia odată cu dărâmarea unei lugubre închisori pariziene, de către gloatele dezlănțuite. Linia despărțitoare din istoria noastră politică s-a tras simultan cu distrugerea a două monumente de mare însemnătate. Anacronismul fenomenului revoluționar românesc, ca dramă a noastră.

eseu

Cărți primite la redacție

Daniel Mariș

POEME PEREGRINE, ÎN VARIANTA ROMÂNO-SPANIOLĂ

O antologie de poezie contemporană românească, *Poeme Peregrine - Poemas Peregrinos,* ediție bilingvă română-spaniolă, apărută în acest an la Editura Kult, vine în întâmpinarea unui demers major, promovarea literaturii noastre în spațiul european și nu numai având în vedere vastul teritoriu al limbii spaniole în lume. Inițiatoarea acestei antologii este Carmen Bulzan, poetă, eseistă, traducătoare din/în spaniolă și portugheză, profesor universitar și doctor în sociologie. De altfel, laborioasa sa activitate literară a fost încununată de numeroase premii obținute în România, Spania, Austria și Brazilia, fiind și membră a Uniunii Scriitorilor din România și Uniunii Scriitorilor din Rio de Janeiro. Lista poeților antalogați, fiecare cu câte zece poeme, este una destul de echilibrată, reușind să ofere o panoramă dinamică și un balans nuanțat între producțiile poetice ale unor autori cunoscuți și cele ale unor mai tineri confrați, poate destul de rezervați la apropierea de anumite canoane în sensul unei diferențieri, a identificării propriilor arealuri culturale și a căutărilor autonome. Veronica Balaj este o prozatoare și o poetă cu multe volume publicate, premiate la importante festivaluri internaționale ce are ”un mod de-a scrie direct și exuberant. Ea îl prinde pe cititor, fără prea multe preliminarii, într-un vârtej de trăiri, cum rar se mai întâlnește în poezia de azi” (Alex. Ștefănescu). Prezentat de Gheorghe Grigurcu, mereu inspiratul Spiridon Popescu ”pornește temerar, din straturile originale ale poeziei: sentimentul năvalnic, cruditatea existențială, expresia fără ocol. Ferindu-se, din instinct, de excesul de artificiu, el scrie stihuri de-o naturalețe tăioasă, așa cum ar șuiera, or ar chinui, ori ar plânge.”. Nu puteau lipsi din creațiile sale antologate poate cel mai celebru poem al său, ”Doamne, dacă-mi ești prieten” și acel straniu dar minunat portret al poetului: ” Poetul este singurul pieton care nu poate fi obligat să țină cont de culorile semaforului. El poate traversa când îl taie capul, pe orice culoare. Agenții de circulație au primit ordin să nu-l fluiere, iar mașinile au fost dotate cu niște aparate speciale, programate să le frâneze brusc atunci cînd se apropie la o distanță amenințătoare de el. Dacă vreun agent mai orgolios se încăpățânează și vrea să-l trateze ca pe toți ceilalți, intervine imediat opinia publică: ”Lasă-l , domnule,ce-ai cu el? Nu vezi că-i poet?” De aceea, poetul este insul cel mai punctual: ajunge întodeauna la întâlnirea cu moartea, fără să aibă întârziere nici măcar un minut.” Din altă emisferă poetică își are originea lirica lui Robert Șerban. Forța poeziei sale ”provine dintr-un amestec de ironie-sentimentală și memoria necruțătoare, explorate cu luciditatea eului pentru care trecutul nu mai există, iar viitorul contează”, scrie Mircea Mihăieș. Spicuim un scurt poem:” o femeie adună frunzele căzute/ în curtea dintre blocuri/ cu o mătură de nuiele/știu asta fără să văd nimic/ - stau întins pe pat cu ochii închiși-/ aud însă foșnetul ritmat al măturii/ și sunt sigur că e o femeie/ și nu altceva/ fiindcă doar ele jelesc întotdeauna/ într-un fel sau altul/ morții”. Numele poetului Leo Butnaru nu cred că mai are nevoie de nici o prezentare. Poate doar de câteva versuri: ”Pentru a vă imagina cum arată/ o inimă în suferință...- e toată/ dungată/ de linii-linioare ce aduc a zgârâieturi/ de parcă cineva/ a tot aprins/ a tot aprins chibrituri de ea...”. O poetă de o sensibilitate aparte, Maria Grădinaru când ”spune povestea ființei care se risipește în iubirea, lumina, umbrele și tăcerea de pe cele două fețe ale oglinzii-spaeculum - și, deopotrivă, a (re)formării acesteia, reconstituind ceea ce se vede într-un puzzle din ”raiul” pierdut în cotidianul amorf”, scrie criticul Ioan Holban. Și un scurt poem: ” la malul mării/ un copil/udă cu stropitoarea/ o pană înfiptă în nisip/ și asta e tot ce trebuie să știi/ despre zbor”. Relația dintre ființă ca element cosmic și lumea care participă prin împrejurarea definită în istorie, a nașterii și a trăirii constituie premisa demersului liric al lui Nicolae Jinga, considera Alexandru Paleologu. Deținător a unor premii importante, poetul aduce un suflu ce se integrează parcă, aprioric, fără putință de tăgadă în ordinea dezirabilă a lumii: ” E bine când sângele are/ puterea de-a nu se trufi,/ gândind la bătrâna cântare/ că toate țărână vor fi/ Vântoasă-i chemarea luminii,/ cețos nenorocul în doi,/ pe crestele munților pinii/ țin predici zăpezii de-apoi”. Despre Viorel Dinescu, inegalabilul Fănuș Neagu scria că ”locul lui ca poet este pe zidul vechi, cât mai aproape de lună și de stele, acolo unde capătă contur iluzia, visul se închipuie învingător și nopțile sunt pline de râul fulgerelor norocoase”. Un poet cerebral, așadar,cu o îndelungată carieră literară, bine înscris pe acel traseu al esențelor aflate în stare de imponderabilitate: „Totul doare în lungul acestor nervuri albe, totul e îngropat / Într-o lașă tăcere de linii/ Numai ultima ta privire aruncată peste umăr,/ Pe cheiul întesat de baloturi, plin de ostași în permisie,/ Aș vrea să-ți răsune ca o grenadă ce-ți explodează în mână”. O demonstrație a expansiunii și răzvrătirii candorilor originare, a rostirii pure ca o modalitate de a genera filonul sensibilității încărcate de patimă ne propune și poetul Ion Deaconescu: ”Nu-ți fie teamă, ascultă-mi vorbele,/ Nu pe scări de mătase/ Îți coboară în suflet fericirea,/ Ci săpând adânc trepte și cărări/ Peste râurile vechi mustind încă/ A sânge de înger învins,/ Ochiul se-neacă în gol/ Și privește îndărătul său/ Ca și când necunoscutul s-ar vrea descoperit/ De mângâierea privirii împlinite”. Nici Constantin Barbu nu este un nume necunoscut, activitatea sa de eseist și poet fiind recunoscută și elogiată atât în țară cât și în străinătate. Lirica sa poartă semnele desprinderii de înaltul și adâncul mitului, în căutarea continuă a esenței prin care ființa se poate cu adevărat transfigura: ”sfîrșit e timpul/ cînd oasele albe-au albit încă o dată/ poate să ai un cântec/ cînd se lovesc stelele noastre/ abia astfel ne vom întîlni/ totul e o răbdare/ răbdarea ne va salva/ reîntîlnirea/ așa este: orice sfîrșit al lumilor/ va fi a noastră reîntîlnire/ da: ar fi singura versiune” Alte excelente prezențe în această antologie sunt Clara Georgeta Tîrcă, Vasile Suciu, Nicolae Neagu, Ioan St. Lazăr, Sever Negrescu-Negrești, Dumitru Găleșanu, Mihai Firică, Alexandru Drăghici, Cătălin Bordeianu și Simion Bogdănescu. Importantă și interesantă, deci, această pledoarie pentru poezie adresată atât cititorilor de limba română cât și celor de limba spaniolă a poetei și traducătoarei Carmen Bulzan, cea care a parcurs cu rigoare toate momentele alchimice ale acestui volum, nesfiindu-se să recunoască laconică faptul că ”viața noastră este și detaliu,/ poate, mai ales, detaliu”.

C. Voinescu

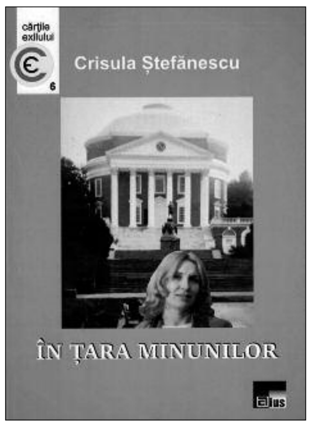
ÎN ȚARA MINUNILOR – un jurnal american de Crisula Ștefănescu

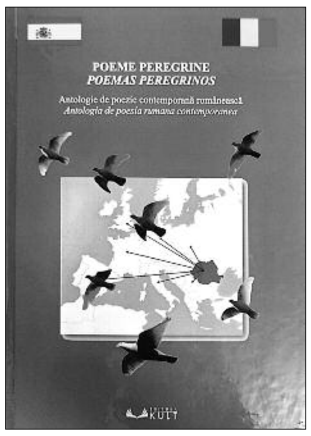
Într-un ritm alert, vioi, cu un stil direct, spontan, fără zorzoane ornamentale, dar expresiv prin concizie, Crisula Ștefănescu transpune în portativ literar însemnările jurnalului său american din 1986, când Radio *Europa Liberă,* unde lucra, i-a acordat o bursă de studii politice și de aprofundare a limbii engleze, la University of Virginia, din Charlottesville.

Structura de rezistență a atractivei construcții literare o constituie solida cultură a autoarei, interesul său sporit de a cunoaște, raportările pe care le face la Europa și la România, capacitatea de a procesa obiectiv și inteligent valul de informații, detaliile picante ale șederii în America și nu în ultimul rând ironia și autoironia de tonalități calde, subtile și învăluitoare. Îi studiază pe Marx, Brecht și Merton, oscilând cu aceeași teamă între „faptul că n-am să pot să-i înțeleg sau că am să-i înțeleg”, drept care își amintește de întrebările formulate într-un banc: „Ce e un comunist? Cineva care citește operele lui Marx și Lenin. Ce e un anticomunist? Cineva care înțelege operele lui Marx și Lenin.”

Nimic din ceea ce vede și asimilează nu rămâne necomentat în jurnal, semn al înțelegerii obiective a realității, a filtrării acesteia prin lentile proprii.

Studiul intensiv, presupunând participare la cursuri, seminare și la discuțiile libere de la Cafeteria, dar și neîntrerupte lecturi bibliografice urgente, alternează cu vizionarea unor filme, ale căror subiecte și distribuții sunt comentate cu vervă, cu vizite la muzee și biblioteci, la librării, cu expoziții și vizite în familiile colegelor sale americane. Nimic din ceea ce vede și asimilează nu rămâne necomentat în jurnal, semn al înțelegerii obiective a realității, a filtrării acesteia prin lentile proprii. Totul este luat ca atare din mediul american al vremii și pus și într-o balanță ale cărei talere dovedesc discernământ critic, prelucrare obiectivă a esențelor și așezarea lor în șirul de cunoștințe anterioare, întru plina de folos întregire a propriului statut intelectual. La un seminar se discută despre Gorbaciov și cele două sarcini prioritare (atenție! n.n.) ale sale: „...pe de o parte să consolideze IMPERIUL sovietic, sarcină foarte dificilă, dat fiind fermentul de reformă din celelalte țări comuniste, și, pe de altă parte, încercarea de EXPANSIUNE, foarte riscantă, din aceleași motive (subl. noastră).”

O galerie diversă de personaje prind contur literar în acest jurnal, pornind de la profesori, studenți, prieteni, colegi și colege și terminând cu pitoreasca figură a polonezului Piotr, un ghinionist predestinat, ale cărui încurcături existențiale, fructificate în registru umoristic, dau farmec și culoare relatărilor autoarei.

Ceea ce citim în recenta apariție editorială, la AIUS Craiova, sub titlul „În țara minunilor” este literatură memorialistică de bună calitate, probând virtuțile unei remarcabile scriitoare (poetă, prozatoare, eseistă, critic) lângă celelalte preocupări ale sale, cum ar fi ediția critică despre Alexandru Busuioceanu, apărută în 2010, la Editura *Brumar,* ca să ne rezumăm la atât.

Angela-Melania Cristea

toate astea costă nu e simplu să ajungi la Pompei

dar nu îmi este teamă de sărăcie de război de podiumurile de modă

Hai să defilăm ca la Prada sunt încă războaie

când

cu un Ak47 ţinteşti precis

/ai fost lunetist într-o altă viaţă

Războiul-fantomă

dintre toate războaiele al nostru este cel mai cumplit
are cai pursânge şi lebede negre
războiul nostru nu are generali miopi
nu ştie cum sunt zilele unei femei intelectuale
nici copiii gălăgioşi care butonează Iphone-uri
geamătul nopţilor japoneze culoarea lor estompată
ne aduc în zona de confort
atunci aveam 10 iubiţi numele lor unice şi maniera în care eclipsau
mă făceau mai atrăgătoare (poate tu nu ai sex-appeal)
ţin minte balustrada infectă de care te sprijineai
şi orele cu secunde eviscerate

toate acestea vin dintr-un infinit de ignore
lumile de astăzi se prostituează
au gust metalic de rugină ce s-a depus
pe interiorul nerevigorant
cum poţi tu crede că ajungi la Kiev în 2 zile
când eroii-fantomă ţintesc precis
iar cerul se întunecă de stele căzătoare
(ne îndrăgostisem pe contrasens)

hai fii cel care împarte muniţie
însă nu îşi poate scrie nopţile şi zilele pe epidermă
oarecum neutru într-un război în care rubla scade vertiginos
iar eu îl iubesc demonic pe Puşkin şi orice AK74
îmi vine de minune
dar sângele meu ţipă după pace Nadejda îţi este sete?
(nu-i aşa că noi slavii nu ne ucidem fraţii pentru
est pentru vest ca orice RoboCop)

Ultima ofertă

sunt de o mie de ani poezie şi trec
precum orbii peste oraşe
cu aripile crescute în omoplaţi gata să decodez
universul
(nu îmi trimite sms-uri sublime nu am vocaţia
împăcărilor)
te poţi dezice de lumile mele imperfecte
iar eu voi asezona sentimentele cu o partidă de golf
va fi ca şi cum numai noi începem războiul
arta de a colora soldaţi de carton vine din sinele meu
care precum argonauţii caută meteoriţii cuvintelor
tu ţi-ai scrântit piciorul şi nu poţi purta vina imaginară
nu mai poţi să fii trecut viitor @mail eronat
parcă ieri şedeai în folderul cu numere impare
/ rochia mea fucsia se lipise de trup/
câte întoarceri câte restarturi până la apărătorii patriei
eu şi tu suntem aceleaşi figurine de recuzită
în acest turn babel numit umanism

ultima ofertă este să nu ne îndrăgostim
dragostea ca şi războiul este un fel de kamikaze
noi vom scăpa vii dintre verbe şi imperii
dintre colonii şi parapante
anul nostru este unul de graţie
anul samsarilor de cuvinte

Tancuri şi electroliţi

rampa aceea de pe care săream amândoi/înainte şi înapoi/
rampa aceea se micşorase devenise minusculă
şi o purtam în poşetă
tu îmi cunoşteai toate stările toate deziluziile
bucuriile crunte
în casa noastră se coceau porumbi şi vinul sta la rece
ne ospătam cu apusul cu linia rectangulară
ce ne trecea prin inimile dilatate

eşti încă aici înfipt în trupul meu alcalin
şi când trebuie să plec în călătoriile mele nesfârşite
îţi strecor vulpea lui akira între ceaşafuri
poate îţi este cald sau poate îţi este sete
lângă geamătul caişilor înfloriţi
aş vrea să te hrănesc cu degetele mele de prozatoare
să îţi scurg orice surâs pe pantofii mei din piele

toate astea costă nu e simplu să ajungi la Pompei
dar nu îmi este teamă de sărăcie de război de podiumurile de modă
Hai să defilăm ca la Prada sunt încă războaie
când
cu un Ak47 ţinteşti precis
/ai fost lunetist într-o altă viaţă/
la vamă trec neobservată ca şi cum aş fi
un troller
imposibil de pus pe bandă
(ţi-am spus că te iubesc în toate vieţile posibile)
lumina lunii alunecă în pantofii mei decupaţi

Magda Hărăbor

Fereastra

Te uiţi pe fereastră
dând la o parte perdeaua subţire
îi simţi alunecarea printre degete ca pe o licărire
şi lumea de afară nu ştie de tine
nu te priveşte
ţi-ai încheiat azi rolul de paiaţă
mâine altul urmează
cantonată în ea realitatea trasează linii despărţitoare
ai senzaţia că eşti trădată
de cel mai bun prieten
întinzi o mână după tine
nu vrei să recunoşti că eşti singură
cu o lumină frântă-n patru pe pereţi
ochiul de-afară nu trece prin sticla mată
şi aşa se consumă timpul cu meditaţii /reflecţii şterse
nu ştii ce drame, ce bucurii te întâmpină când ieşi din odaie
pe fereastra deschisă
perdeaua îşi fâlfâie mătasea sub adierea vântului de-amiază...
perdeaua fină stinge ecoul paşilor nevăzuţi.

contrast

aritmetica nu e iubire
e o străinătate pe care nu o doresc
mă împiedică să mă îndrăgostesc
să simt poezia, versul care stă în vârful inimii
ca o pecete a adevărului

complicate socoteli...

versul e veriga ce mă leagă de tine

voi pleca în lume să-mi dezleg întrebările

„aritmetica e iubire "
mi-ai spus într-un moment de fericire
cu falsitatea dată la o parte.
n-am înţeles

de-atunci adun şi scad pulsul sentimentelor
într-o uitare de sine

ascult
marea...
ritmul ei ezitant
îmi aduce aminte de tine.

optimism

perdant contur
pulsatil decorul
în care îmi port mânia
printre tarabe obosite
dau contur ideii de mai bine
de prosperitate
într-o luptă cu mine
îmi caut refugiul
cât mai departe de iureşul străzii
în lumi paralele
ca nişte cutii de chibrituri
vals vienez al beţelor aprinse
ambalaj arzător al iluziilor
strălucire pală
efemeride
e nevoie de un logo
de un episod savuros al epicii secunde
luni vom fi împreună.

într-o colivie

închizi sărutul
tăiş de sabie prin înveliş de dor

trupul noroios cu victorii pasagere râde
i s-a furat liniştea
în timpan zgomote deşarte

îl învinge într-o zi iubirea
tinereţea
de-atâta veac se umple inima
când te aştepţi mai puţin
pietre topite-n lună
veghează.

să nu dai foc obiectelor dragi
tăişul sabiei le mângâie.

Gheorghe Cârstoiu

Autenticitate

Ajunsesem să cred că sunt norocos,
mă născusem la jumătatea unui veac
şi trecusem binişor în următorul
chiar dacă nu eram sigur
că vom îmbătrâni împreună,
convieţuiam totuşi într-o lume ce-şi
propusese să nu uite nimic despre
veacul trecut înmormântat de mine
cu toate păcatele sale ştiute şi neştiute,
dar guri slobode în loc să-mi ureze
ani buni luminoşi în veacul nou
comentau războiul de lângă noi, existent,
posibil extins, echivocuri - vremuri
nesigure ale veacului decadent
pe care, spre norocu-i, nu-mi mai rămâne timp
să-l conduc pe ultimul drum.

Meditaţie intimă

cuvintele încep din suflet şi urcă
în creier unde se leagă unele de altele
alcătuind propoziţii finale
cu posibilităţi vocale.
când nu mai au loc ies afară,
aşa, cum una dintre ele,
cu subiect şi predicat,
s-a strecurat, a gângurat
„viaţa este frumoasă când dormi
în aşternut alb, cald, şi musai
să vezi cai verzi pe pereţi"
iar pentru cei mulţi orbeţi
timpul trece, viaţa-i scurtă.

Noaptea de nelinişte

Începuse noaptea înfricoşării,
se auzeau rădăcinile plângând înfundat,
sfinţii părăseau icoane şi se puneau zăgazuri
în apele tulburi ale neantului,
blocându-mi paşii nefăcuţi
să nu ajung inutil
în statul suveran c-un obiectiv
o nouă clasă fără motiv,
şi voi politicieni pedanţi
martori în noaptea aruncării pietrei!

Răspuns

M-am născut în stres,
totuşi, sunt viu, exist,
mai târziu am înţeles
moartea cu ea coexist.
Mă ţineam de viaţă
când tot sărac, când rege
pe un tron în ceaţă
care sta să se dezagrege.
În final cum rămâne?
...s-a hotărât:
moartea ajunsă anume
alege un cal cel mai urât
până să ajungă la mine.

Carpe diem

mâinile zilei trezite în zori
întâmpină soarele la răsărit.
rămăsese o fereastră cu flori,
deschisă de un vânt îndrăcit,
prin care ies şi ajung la zenit
unde pe cine crezi c-am întâlnit?

poesis

POEZIA CA UN STEAG ALB

Ce tipar de sensibilitate se ridică în timpul din urmă sub ochii noștri, deși ochii noștri refuză să-l vadă sau nu pot încă s-o facă? Ce anume nu mai rezonează cu cine suntem? Ce se adună în dreptul identității noastre în creștere, în formare, ca fătul în mamă, ca pământul în apă?

Poezia Mariei Alexandra Iliescu alunecă peste acest tipar, se cuibărește preț de câteva emoții în el, se trezește apoi brusc din reverie și începe să alerge iar, în căutarea sensului devenirii.

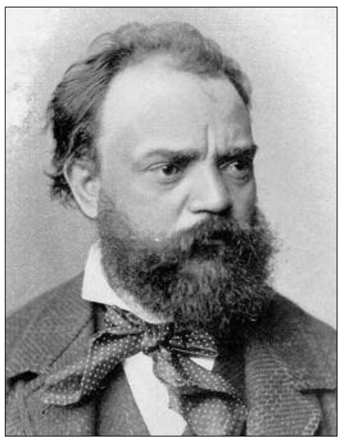
Autoarea este o femeie tânără, cultivată, frumoasă, generoasă. Are, potrivit preceptelor acestei societăți, toate datele pentru a fi prima, pentru a străluci, pentru a câștiga lejer competițiile în care s-ar angaja. Are, mai cu seamă, timpul de partea ei. Dar autoarea nu-și mai dorește aproape nimic din toate acestea. Tot ce-și dorește este să stabilească o relație de prietenie cu timpul. Motivul timpului este, așadar, mingea de foc pe care și-o trece dintr-o mână în cealaltă. Copilul din ea se întoarce, rugător, către lumea veche, este tributar acelui tipar de sensibilitate, are regrete, suferă după fiecare pierdere, pentru că realizează că moartea formelor este definitivă. Aici, în acest punct, Maria Alexandra Iliescu îmbrățișează strâns sensibilitatea lumii părinților și bunicilor ei, o lume atașată de o circumscriere, o lume care își ajunge, până la urmă, sieși.

Poeta trăiește, însă, în secolul 21, într-o țară extrem de răbdătoare, de îndurătoare, o țară pregătită mai degrabă pentru moarte decât pentru viață. Tocmai de aceea simte nevoia să dea un nume, ca numele de botez, fiecărei forme de trecut de care se desparte. Botezul, în tiparul acesta nou de sensibilitate, precede cu doar o secundă cosmică pogorârea în mormântul tuturor formelor. Nu mai ai timp să te atașezi și descoperi, după câteva tentative de acest fel, că altul este sensul devenirii: *”Ar trebui să purtăm un steag alb la intrarea în viață,/ N-ar mai trage timpul de noi când abia învățăm să copilărim,/ Să spunem pe nume mâinilor ce ne prind, ne ridică, ne țin în brațe,/ Când azi devine mâine, mâine devine târziu, târziul devine un steag alb.../ Ar trebui să purtăm un steag alb la ieșirea din viață./ Nu ne-ar mai căuta nimeni în imaginile din oglinzi, din pereți, din pământ./ Întoarcerile duc întotdeauna spre cer, acolo am înălța steagul alb”.*

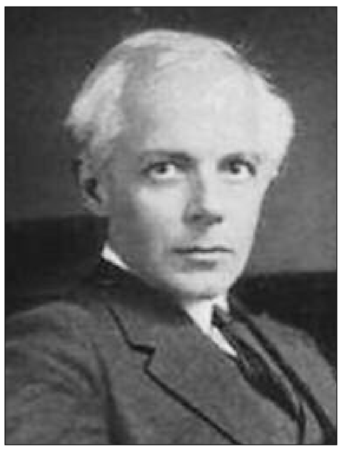
Relația de prietenie cu timpul, pe care și-o dorește Maria Alexandra Iliescu, începe să fie o extensie a vieții și a înțelegerii ei de până acum: *”... Ar fi mai ușor să credem sângerările timpului în rănile noastre,/ Am încercui în noi opusul, nu ne-ar mai fi străin omul de sub pleoape/ Care știe, înaintea dimineții, unde ne găsește Sudul/ Și, înaintea nopții, unde ne așteaptă Nordul./ Cum ar fi, căutându-ne, să lăsăm spațiul din noi nelocuit, neîndoit,/ Busolă pentru acel om ce ne vom numi dincolo de viață?”*

Maria Alexandra Iliescu este, în opinia mea, modelul reflexivului de pe buza lumilor. Al celui care a înțeles cât de valoroase sunt întrebările, mai valoroase și mai optimiste, mult mai optimiste decât orice răspuns, fiindcă întrebarea este sinonimă cu viața, cu ritmul, cu circuitul luminii în ființa omenească.

DENISA POPESCU

Antonín Dvořák și Béla Bartók – personalități rapsodice apreciate în America

Muzicieni excepționali originari din jumătatea răsăriteană a Europei, Dvořák și Bartók au sesizat faptul că fundamentul perenității artei autentice este creația arhaică. Prin urmare, cei doi inspirați pianiști au cules cântece populare pe care le-au exprimat în termenii muzicii culte, încântând melomanii.

Personalitate complexă și observator meticulos al sensului existențial, Antonín Dvořák a valorificat artistic dansurile tradiționale din Boemia, precum *polca*, *dumka* și *furiant*. Așa au apărut cele *Trei Rapsodii Slave* op. 45. Modelul de succes al școlii naționale cehe a atras atenția decidenților din lumea muzicală, Dvořák fiind invitat să conducă nou-înființatul conservator new-york-ez. Acolo, sub influența sonorităților *negro spirituals* și *ragtime*, Dvořák a intuit faptul că, în marea națiune americană, cântecele oamenilor de culoare pot contribui la întemeierea unei școli muzicale robuste, nutrind solul pe care va crește *Rhapsody in Blue*.

Geniul lui Antonín Dvořák strălucește și în piesa *Humoresque* care, ajunsă în mod incidental la urechile lui George Gershwin, în interpretarea unui violonist stradal, l-a mesmerizat pe tânărul compozitor american. Mai merită menționat faptul că *Humoresca* lui Dvořák, pe care am interpretat-o în liceu, este considerată a fi într-un *Top 3* al miniaturilor pentru pian, alături de *Nocturna nr. 2* de Chopin și *Für Elise* de Beethoven. Pe tema *Humoresque*, pianistul Art Tatum realizează, în urmă cu șapte decenii, o flamboaiantă versiune de jazz.

Etnic maghiar originar din Banat, Béla Bartók, a distilat artistic la cel mai înalt nivel dansuri tradiționale maghiare, românești, balcanice, magrebiene. Astfel au luat naștere *Rapsodiile pentru vioară Sz. 87 și Sz. 90*, ca și *Rapsodiile pentru pian Sz. 26 și Sz. 27*.

Empatia compozitorului pentru spiritualitatea noastră a fost atât de intensă, încât acesta îi citea pe clasicii literaturii naționale și descindea prin sate, culegând melodii direct de la țărani, urmând ca apoi să își aștearnă impresiile la mașina de scris cu diacritice românești.

În anul 1924, Bartók a concertat la București împreună cu George Enescu, fermecând sala prin dansurile populare românești. *Buciumeana*, de exemplu, este o piesă de o rară sensibilitate cu rădăcini în melosul popular, care face parte și din repertoriul meu.

Vraja muzicii ambilor compozitori izvorăște din simbioza limbajului muzical european cu liniile melodice, formulele ritmice sau armoniile modale de sorginte folclorică.

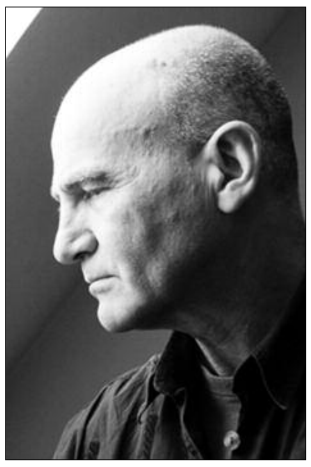
Metodologic, creațiile celor doi muzicieni utilizează izvoarele țărănești, pe care le orchestrează conform regulilor simfonismului, dar fără ca materialul sonor rezultat să intre în conflict cu originalul vernacular.

Așadar, Antonín Dvořák și Béla Bartók, prin talent și muncă asiduă, au hibridizat melosul popular cu muzica cultă. Transferul esențelor muzicale est-europene în *hub*-ul cultural new-york-ez a permis sublimei muzici de sorginte folclorică să cucerească întreg mapamondul.

ANDREI TASE

Alexandru Jurcan

Noroi și cearceafuri însângerate

Am citit de câteva ori romanul *Pe frontul de vest nimic nou* (1929) de Erich Maria Remarque. Primul Război Mondial, în ritm de reportaj galopant. Nu există nicio diferență între francezi și germani, războiul e oricum absurd. Pericolele nu vin doar de la dușmani, ci și de la boli, șobolani, foame. Cărțile lui Remarque au fost arse de naziști în 1933. După ce i-a fost retrasă naționalitatea germană (1938), scriitorul s-a retras la New York și în Elveția. Știm câte ceva și despre legătura sa sentimentală cu Marlene Dietrich (care a scris o carte despre Remarque).

Nici nu mai țin bine minte câte ecranizări s-au făcut după carte... (Lewis Milestone în 1930, Delbert Mann în 1979...). Acum, recent, în 2022, surpriza cea mare: doar pe *Netflix*, cea mai ambițioasă ecranizare a romanului, realizată de Edward Berger. Nu ezitați, profitați de marea ocazie, chiar dacă veți fi deprimați zile în șir. E crud filmul, dar e adevărat și transmite același avertisment... de secole. Din nefericire, chiar și acum războiul e la doi pași. Poate că regizorul a dorit să potențeze mesajele pacifiste, să ilustreze apocalipsa posibilă și iminentă, să incrimineze orice război posibil.

Protagonistul e Paul Baumer, trimis pe front de patriotarzii vremii, alături de colegii săi entuziaști. Euforia înrolării se prăbușește treptat, odată cu intrarea în infern. Frontul e o „colivie” cu foc concentric, foc de baraj, mine, gaze, tancuri, mitraliere, grenade de mână; vedem „trăind oameni fără țeastă, soldați cu amândouă picioarele retezate, fără gură, fără fălci, fără obraz” (traducere Eman. Cerbu, Ed. Signata, Timișoara, 1992). Joacă în film Felix Kammerer (Paul), Albrecht Schuch (Katczinsky), Edin Hasanovici (Tjaden). Tranșee, ploaie , război. Filmări prin masca de gaz. Travellinguri rapide, imagini panoramice, adevărate tablouri vivante, fum roșu, fum albastru, noroi albăstriu și câte o pată de sânge care strigă a revoltă. Cadavre, tranșee, sârmă ghimpată, fețe carbonizate, ochi speriați, trunchiuri schilodite de copaci, cai prăbușiți în agonie, mâini ciuntite, tancuri trecând peste trupuri îngrozite. Partea poetică ține de indiferența naturii față de demența umană. Râul curge impasibil, pădurile tac înțelepte. O natură maiestuoasă, neutră, superioară, perenă. O frică viscerală macină chipul lui Paul (excelente nuanțele actorului Felix Kammerer, de la naivitate juvenilă la maturizare forțată).

Acum, recent, în 2022, surpriza cea mare: doar pe Netflix, cea mai ambițioasă ecranizare a romanului, realizată de Edward Berger. Nu ezitați, profitați de marea ocazie, chiar dacă veți fi deprimați zile în șir.

Există și câteva „pauze” narative, pentru a ne trage sufletul. O gâscă furată, o cină veselă, o eșarfă erotică, un fluture în ceainicul gol... Plus scenele cu potentații vremii, cu mesele lor bogate, cu capricii și, mai ales, cu orgolii. Războiul sau armistițiul depinde de un gest, de o toană, în interioare opulente. În orice caz, tu, ca spectator, ești ACOLO, nu ai niciun moment în care să ai senzația de ficțiune, astfel că meritul regizorului Edward Berger e imens, plonjând relevant în acest roman emblematic. Nu poți uita incendierea oamenilor, trupurile contorsionate, infirmeria cu iz de abator, gestul disperat al lui Tjaden (Edin Hasanovici , un actor volubil, pitoresc, colorat), simplitatea umană a lui Kat (un Albrecht Schuch de zile mari, între duritate, duioșie, toleranță, resemnare), dar nici muzica filmului, ca un zgomot de cazan morbid, transformat în ritm premonitoriu.

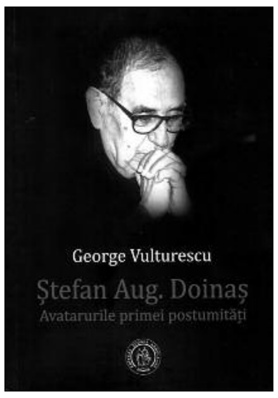
Nu pot uita scena cu mărșăluirea șobolanilor, de parcă s-a spart o conductă imensă, dar, mai ales, scena-cheie-simbol-mesaj cu Paul care omoară un francez... Poți ucide cu ușurință? Vezi, Paul, în ce hal te-a adus războiul? Rațiunea te-a părăsit. De câte ori l-ai înjunghiat pe bietul francez, pe movila de noroi? Fața ta e plină de pământ, doar ochii mai vorbesc straniu. Deodată realizezi nebunia și vii spre biata victimă muribundă și îi dai apă, îi ștergi obrazul, spre ispășire. Are în buzunar documente... numele... poza cu fetițele sale... Nu mai spun nimic, musai să vedeți filmul spre luare aminte. Cine uită, riscă să retrăiască ororile.

arte

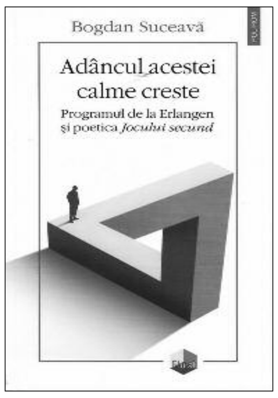

cronici

MOMENTE ȘI SCHIȚE DIN VIAȚA LITERARĂ

Când proza foarte scurtă ascunde un roman

Ultima carte publicată de **Alexandru Jurcan** este „Cineva ascute un cuțit", Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022. Cu umor amar, autorul aduce mulțumiri unei așa-zise „asociații de voluntari" din comuna Ciucea pentru contribuția (probabil, financiară) adusă la publicarea celei de-a 23-a cărți a sa. Un volum ce adună proze foarte scurte, 84 la număr, întinse pe vreo sută de pagini, dacă scădem și sugestivele ilustrații, realizate de Nicu Nistor. Alexandru Jurcan știe să nu plictisească pe potențialul cititor, unul tare grăbit, al zilelor noastre. E interesat de acțiune, nu de finețuri psihologice, creează situații insolite care te țin în priză, flash-uri cinematografice, tablouri teatrale (se vede experiența de cronicar de film și teatru). A fost asociat, pe bună dreptate, cu O' Henry și Dino Buzzati. „Inventează" personaje vii din doar câteva tușe. Contează verbul „a face", nu cele de „a fi" sau „a avea". Nu are timp de răspunsuri, abia de-și (ne) pune întrebări.

Și totuși, puse cap la cap, aceste proze scurte par desprinse dintr-un roman al prezentului. Ni se vorbește despre pandemie, de războiul din Ucraina. În „Cineva ascunde un cuțit", personajul-narator își pune o întrebare dramatică: „Are rost să mai scriem poeme și romane?" Are, chiar și dacă pe Pământ ar exista un singur cititor. Sau doi, autorul punându-se la socoteală automat. Tocmai de aceea, „dacă un singur cititor ar rămâne pe baricadele lecturii, atunci nu merită să scrii?" Merită, important e să privești în jur, realitatea îți oferă o mie de subiecte, de la cel mai banal, al cuiva care ascute un cuțit pe scara blocului tău, până la un cadou scăpat pe asfalt și sfărâmat în mii de bucățele. Totul te inspiră, dacă știi că „realitatea trebuie pieptănată, ordonată, zguduită".

Pe tot ce pune mâna (gândul) Alexandru Jurcan se transformă în proză, în poezie, în cronică, depinde cum pică lumina. „Cineva ascute un cuțit" nu este o carte de „proze foarte scurte", cum și-l intitulează, pentru a ne fenta, Jurcan, ci un roman existențial, ok, microroman, cu un singur personaj principal: autorul omniscient. „Cu un cuțit imens", Jurcan taie felii de viață, scriind cu nerv și cu propriul sânge. Nu mai e treaba sa dacă nu-l citim. „Maurul" și-a făcut datoria, aceea de a ne incita! Și a reușit!

Moața și nostalgia originilor

Erudiție, talent, stil, distincție, vocația sintezei, militantism, răzvrătire continuă, iată câteva din lucrurile ce o caracterizează pe **Mariana Șenilă-Vasiliu**. A publicat puține volume. S-a impus, de-a lungul anilor, prin studii profunde asupra ethosului românesc, începând cu volumul „Drumuri, cărări, poteci" (1991), continuând cu monografia despre Brâncuși din 2008 („Brâncuși altcum"), cu antologia „Umbre albe ale tablourilor" (2015) și culminând, iată, cu actuala carte, „Martor din Paradisul pierdut" (2022).

Născută la 11 iunie 1944, la Câmpeni, județul Alba, Mariana Șenilă-Vasiliu a cunoscut în profunzime, din familie, această zonă legendară a Munților Apuseni. S-a stabilit la Pitești, cu greu, dar nu a reușit să se integreze niciodată aici cu adevărat.

„Martor din Paradisul pierdut" este o carte despre trecut și prezent. Și viitor. Nu putem merge înainte dacă nu ne cunoaștem, cu adevărat, trecutul. Și dacă nu avem o brumă de patriotism. Un patriotism care Marianei Șenilă-Vasiliu nu îi lipsește. Aflându-se, în 1988, la Paris, în contact cu marea cultură a lumii, dar și cu ispita de a rămâne, acolo, totuși, autoarea, cu adânci rădăcini în Munții Apuseni, înțelege *ceva*. Că trebuie să se întoarcă: „Acel ceva care mă copleșea se numea dorul de acasă, dorul de țară, dorul de pământul românesc." E una dintre cele mai frumoase declarații de dragoste față de locul originar. Pe care îl descrie cu o afecțiune nebănuită.

Când crezi că ai în față un fragment autobiografic, cu valențe sentimentale, descoperi, în rândul următor, ample referințe istorice, de religie și de mitologie, din partea celor mai autorizate surse. Nimic nu e lăsat neanalizat, explicitat până la ultimele consecințe. Bine asimilată, bibliografia face parte integrantă din „povestea" pe care Mariana Șenilă-Vasiliu o brodează. O poveste cât se poate de relevantă și credibilă. Despre istoria Munților Apuseni s-au scris multe lucrări, dar nicio „monografie sentimentală și totală". Prin acest volum, se întoarce *acasă*, făcând o piruetă, cu grație, de neasimilare, afirmându-și independența: „eu sunt din Munții Apuseni!" O moață autentică.

Nemaipomenita poveste a revistei „Convorbiri literare"

În epoca modernă, doar o revistă literară este cea care poate întreține o viață literară vie, permițând dialogul între scriitori, inițiind curente noi literare, publicând creații originale, coagulând diverse forțe, generații și ideologii literare, contribuind la lansarea și consacrarea unor scriitori. Istoria literară română este încă datoare față de cele 2680 de publicații culturale editate în perioada 1790-2000, judecând dimpreună cu I. Hangiu, întrucât un număr infim au beneficiat, până anul acesta (2022), de monografii critice adecvate. Și nu vorbim de reviste efemere, de ,,foițe" obscure, ci dintre cele mai importante. Spre exemplu, revista „Literatorul" a lui Alexandru Macedonski nu și-a găsit încă istoricul literar ori bibliograful interesat. Nici „Bilete de papagal", a lui Tudor Arghezi. Nici „Viața românească". Nici... Dar cine să mai petreacă, precum mărturisește I. Hangiu că a lucrat la dicționarul său apărut în trei ediții, ,,aproape cinci decenii de cercetări în biblioteci, arhive și colecții particulare"?

Din fericire, există și excepții. O excelentă monografie e dedicată celei mai bune reviste interbelice românești, și anume „Revista Fundațiilor Regale", în 1983, de Mioara Apolzan. Revista „Gândirea" este prezentată, în patru volume, din perspective diferite, de către Dumitru Micu, Emil Pintea și Mircea A. Diaconu. Analize sectoriale pertinente, pe epoci, regiuni sau curente, au realizat, spre exemplu, cercetători de mare amplitudine sau mai puțin cunoscuți, cum ar fi: Mircea V. Pienescu, Nae Antonescu, Z. Ornea, Emil Manu, Dumitru Micu, G.C. Nicolescu, Paul Cornea, Marin Bucur, G. Gheorghiță, Alexandru Husar, Aurelia Stoica, Tudor Cristea, Răduț Bîlbîie.

Aflăm, cu întârziere, că a apărut masivul tom „Convorbiri literare. Povestea unei reviste", de **Cassian Maria Spiridon** (Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2019). Scrisă tocmai de cel care conduce revista din 1995 încoace. Cu brio, redându-i importanța de odinioară. Povestea revistei fondate la 1 martie 1867 e un veritabil grup statuar. Nu știi ce să admiri mai întâi. Datele despre ctitori (Titu Maiorescu, Petre P. Carp, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Theodor G. Rosetti, ultimul fiind cel care a botezat-o)? Despre rolurile jucate de Eminescu, de Ion Creangă? Despre hiatusul dintre 1916-1918? Despre dispariția revistei, între 1944 și 1970? Despre ultima serie?

Cassian Maria Spiridon știe cum să „toarcă" povestea revistei, nelăsându-se copleșit de mii și mii de date, de autori, de evenimente. Modest, nu se introduce în poveste, în istoria literară. Știe că are datoria de a continua povestea, ca-ntr-o mie și una de nopți ale Șeherezadei. Dar are talentul de a te face să citești, ca pe un roman de aventuri, cartea de față. Mare dreptate are directorul Cassian Maria Spiridon când spune că prima apariție a „Convorbirilor literare", din 1867, a însemnat „actul de naștere al literaturii române moderne"!

Ștefan Aug. Doinaş la 100 de ani de la naștere

La 26 aprilie a.c., s-au împlinit 100 de ani de la nașterea marelui poet Ștefan Aug. Doinaș. Lansat de tânăr, promovat de Vladimir Streinu la „Kalende", ca membru de bază al Cercului Literar de la Sibiu, Doinaș avea să fie arestat și închis în anii '50, debutând în volum abia în 1965. S-a impus rapid, a intrat în manualele școlare, dar a continuat să fie urmărit și hărțuit de fosta Securitate (o dovedește „Cartea Albă a Securității"), pentru atitudinile sale antitotalitare. În 2013, George Neagoe, prin volumul „Asul de pică: Ștefan Aug. Doinaș", îi demolează mitul de conștiință civică, demonstrând că poetul a colaborat, vai, tocmai cu torționarii săi. Turnat și turnât, deopotrivă.

Pentru a-i reabilita memoria, gândite ca un omagiu postum, poetul **George Vulturescu** a publicat, în 2018, volumul „Ștefan Aug. Doinaș. <<Tiparele eterne>> și poetica orizontalității" (Editura „Școala Ardeleană", Cluj-Napoca) și, în 2022, la aceeași editură, cartea „Ștefan Aug. Doinaș. Avatarurile primei postumități" (la origine, teză de doctorat).

Cartea de anul acesta îl abordează pe Doinaș în ipostaze mai puțin cunoscute (ca prozator („T de la Trezor", 2000, singura de proză), ca teoretician al teatrului, dar și ca autor al piesei „Brutus și fiii săi", pentru care a primit premiul pentru dramaturgie (alături de Matei Vișniec, în 1996, al Uniunii Scriitorilor din România), și ca autor de literatură pentru copii – volumele „Povești cum altele nu-s" și „Povestea celor zece frați", subintitulate „versuri pentru copii".

Partea a doua a volumului „Ștefan Aug. Doinaș. Avatarurile primei postumități" reprezintă efortul hermeneutic al lui George Vulturescu de a identifica „numitorul comun" al comentariilor critice ale poeziei lui Doinaș dintre cele mai importante, semnate de Eugen Simion, Eugen Barbu, I. Negoițescu, Laurențiu Ulici, Al. Piru, Virgil Nemoianu, Ștefan Borbély, Marin Mincu, Dumitru Micu, Ovid S. Crohmălniceanu, Gheorghe Grigurcu, Marian Popa, Geo Vasile, Ioan Holban, Alex Ștefănescu, Nicolae Manolescu, Mircea A. Diaconu și Ion Pop. Firește, Vulturescu își prezintă punctul de vedere propriu, original, în partea a treia a cărții sale, titlul acesteia spunând totul: „Ștefan Aug. Doinaș - un <<simulator>>, disimulant?" Lăsăm cititorului plăcerea de a descoperi un *altfel* de Doinaș, nu doar pe autorul baladei „Mistrețul cu colții de argint". Pentru că asta e și problema, ne odihnim în această poezie (celebră, da), fără a-l citi în întregime.

În fine, într-o „addenda", putem (re)citi două interviuri cu marele poet apărute în „Poesis", realizate de George Vulturescu (fondator al revistei) și Mirela Retegan, alături de discursul său de la Satu Mare, la Colocviul de literatură „Poeți contemporani: Ștefan Aug. Doinaș - 75 de ani", la 24 aprilie 1997.

Pe scurt, un volum care-i face dreptate scriitorului Doinaș, fără nicio referire la tribulațiile biografice.

Programul de la Erlangen și poetica *Jocului secund*

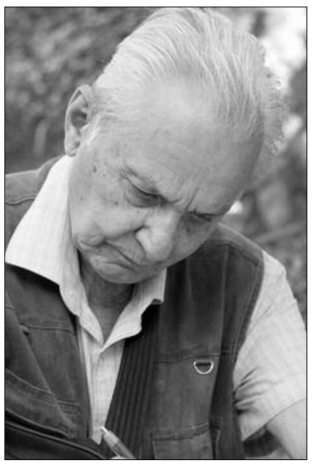
Impus ca unul dintre cei mai importanți prozatori români de astăzi, tradus în mai multe țări și limbi, **Bogdan Suceavă** a produs, în 2022, două mari și plăcute surprize. În primul rând, a publicat volumul de versuri „Peisaj de furtună la Indianapolis" (Editura „Vremea", cu o prefață de Al. Cistelecan), foarte bine primit de critica literară, în frunte cu Octavian Soviany, cel care a subliniat că „pentru Bogdan Suceavă actul poetic este unul de o gravitate extremă". Poemele au o miză existențială, sunt confesiuni cu statut de jertfă („toate cărțile care nu sunt crescute din carne vor muri/poemul crescut din carne/a rămas". Poezia nu e un capriciu pentru autorul volumelor de proză „Venea din timpul diez", „Miruna, o poveste" ori „Republica", dar, din cauza tirajelor mici, nu au fost receptate, la timp, alte volume de versuri anterioare fiind „Legende și eresuri", 1993, „Năluci și portrete", 2001, și „Bătălii și mesagii", 2005.

Dar cartea cu o miză extraordinară pentru Bogdan Suceavă, ce a apărut recent și a fost lansată în mai multe orașe din țară, este „Adâncul acestei calme creste. Programul de la Erlangen și poetica *Jocului secund*" (Editura „Polirom", 2022). Originea acestei cărți a fost o conferință susținută la Pitești în 2006, la invitația mea, fără a bănui, amândoi, că problema îl va urmări până în prezent. Bogdan Suceavă este, din 2002, profesor în Departamentul de Matematică de la California State University, Fullerton, S.U.A., fiind primul român laureat al Premiului Pólya al „Mathematical Association of America", în 2021, pentru o lucrare cu un titlu inspirat din opera lui Dan Barbilian, „Un iluminism eclectic. Aplicații ale geometriei afine".

Cartea e o abordare pluridisciplinară, în fapt, o contribuție esențială la cunoașterea legăturilor dintre poetul Ion Barbu și matematicianul Dan Barbilian. „Corpul de idei pe care e construită poetica *Jocului secund* admite multe legături cu acea parte a matematicilor frecventate de Dan Barbilian în intervalul 1928-1935. Astfel, cele două aspecte nu pot fi separate, ci trebuie gândite împreună", spune Bogdan Suceavă. Nu aprofundăm, aici, recomandând călduros cartea tuturor celor care îi iubesc pe scriitorii și matematicienii Ion Barbu/Dan Barbilian și Bogdan Suceavă!

JEAN DUMITRAȘCU

Serghie Bucur

Prințesa cu fluture albastru

Virgil Diaconu m-a onorat cu volumașul de poeme **PRINȚESĂ CU FLUTURE**, în 29 mai 2013, invitat fiind de Biblioteca Dr. C. I. Istrati a municipiului Câmpina, grație confratelui său întru metafore, poetul Florin Dochia. Asistența – de regulă consistentă și avizată, Poezia reunind adesea spiritele străvechii urbe – 520 de ani de existență atestată documentar, în 8 ianuarie 2023 – oficiază un discret elogiu adus oștenilor lui Pegas și ai lui Apollo, trăind – deodată cu autorul – emoțiile ce izvorăsc din percutantele rânduri încărcate cu sensuri, imagini și culori. Condensul filosofic rezonând din har și vocație, sublimează stări ingenui tranșante, unde și când asceza poetului cutremură paratonerul ideatic:

„Atât de singur
că am început să-l văd.
Nici muntele nu adaugă mai mult munte,
nici marea mai multă mare.
În sufletul meu se întâmplă
o lume mai mare ca lumea.

Se șterge de pe pietre fața mea!

Fără nici un nume întru lumină” (*În lumină*).

Orgă în catedrala Spiritului, Poezia prestează pe claviatura virgil-diaconiană structuri emancipatoare, în tot atâtea chei care se lasă răsucite numai pe orizontul lecturii poeziei lumii. Se înțelege, inclusiv a aceleia dintre Carpați și Mare și Dunăre, dominată de Blaga și de Eminescu.

„În ultima vreme,
floarea de liliac trece foarte rar pe la mine.

Asta nu mă împiedică să împart camera cu ea,
surâsul și brațele goale.

Pentru tine am îmblânzit balaurul,
prințesă de lapte printre cadavrele nopții!

Azi-noapte te-am visat cu un fluture albastru în palmă.

Cred că eu eram fluturele acela.

Ai grijă să nu-l strivești!
Sufletul meu albastru este în palmele tale” (*Prințesă cu fluture*).

Tentația submersiunii constituie un apanaj rarisim pentru lectorul atras de o Fata morgana în adâncimi, pe vârfuri nemărginite, unde, asemenea galaxiilor niciodată văzute, presimțim că ele există.

„Înspre tine duc mai multe cărări:
degetele lungi și de culoarea lămâii,
sânii abia treziți din somn. Și cearșafurile
pe care le-ai învolburat toată noaptea.

Eu locuiesc într-un crin și tu ești crinul acela”.

Risc să citez doar începutul acestui poem – (*Locuiesc într-un crin*) – pentru suspecta plăcere de a izbucni, asemenea exploziei înfloririi crinului real – descoperind, pe mai departe, allegro-urile în ascendenta lor epatare:

„Celulele mele te iau în brațe cu o mie de brațe.

Foamea mea este de carne tânără,
îmbrățișările mele sunt carnivore!

De când te-am luat în brațe am dat în mintea crinilor.

Doamne, mi-a căzut în brațe o rază!”

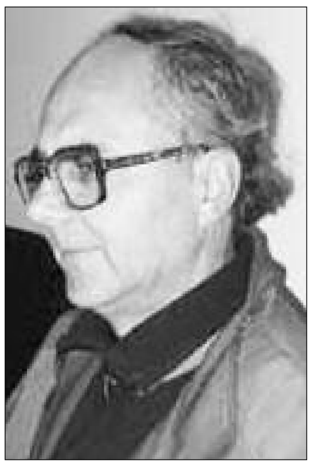
Fiindcă „răsplata”, nu-i așa?, e în raport „cu fapta”:
„Nici nu mai știu dacă voi coborî din această îmbrățișare,
din crinul care mă ține în brațe cu o mie de brațe.

Eu locuiesc într-un crin și tu ești crinul acela”.

Trofeu al existenței poetice a lui Virgil Diaconu, unul din galeria omonimă, „Prințesă cu fluture” definește „cinismul suav al anulării realului, prielnic condiției lirice” - , precum iau act de o trăsătură a valorii poematice diaconiene, enunțată de distinsul critic Gheorghe Grigurcu în articolul „Rolul imaginarului” din *România literară* nr. 25/2012, în care acesta comenta volumul „Secol” al aceluiași Virgil Diaconu, editat de Valman la Râmnicu Sărat. Pasajul începea astfel: „Poezia se hrănește cu jertfele oferite de concret și deopotrivă cu ofrandele abstracțiunilor, în mișcarea împlinirii sale specifice. Se află aici o fervoare a sacrificiului primit”. Dintr-o perspectivă proprie poetului – spirit critic – Victor Sterom, aflăm, așadar: „Conștiința reflexiv-filozofică a poetului Virgil Diaconu supraveghează întreaga elaborare poetică în strânsă legătură cu zonele de interferență sufletească; în felul acesta poemul câștigă fluență în fluxul liric și sporește armonia dinăuntrul spunerii” (revista *Poezia* nr. 1 (59) /2012).

Viorel Nica

De partea celor învinși

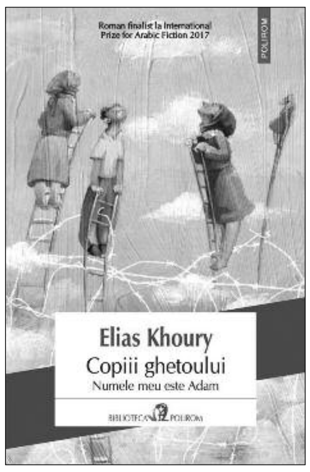

Despre autorul romanului *Copiii ghetoului* (*Awlad el-ghetto. Esmi Adam*), apărut în 2016, tradus din arabă în română de Nicolae Dobrișan, publicat de Polirom în 2018, competentul orientalist Edward Said afirmă într-o modalitate vădit simpatetică : „Elias Khoury e un artist care dă glas exilurilor cu rădăcini adânci și refugiaților fără scăpare, granițelor frânte, identităților în schimbare și durerilor care nu mai pot aștepta”. Ce i-am mai putea adăuga acestei caracterizări pertinente, transparente și nu în ultimul rând cât se poate de lămuritoare? Însemnatul fapt că menționatul scriitor (născut la Beirut în 1948) este un abil cunoscător nu numai al unor fine chestiuni literare, ci și al colțului de lume palestinian supus de către coloniștii israelieni unui proces de remodelare ghetoizantă, de o atrocitate exacerbată.

Tulburatul, sideratul narator Adam Dannum e un palestinian exilat la New York, trecut de 50 de ani, proprietarul unui restaurant, hotărât să-și încheie viața „cu o poveste”. Descoperindu-l și citindu-l cu frenezie, pe clasicul poet Waddah al-Yaman, el socotește că „măreția” acestuia „stă în aceea că a depășit larma cuvintelor și a descoperit elocvența tăcerii”, că „au fost născocite fel de fel de legende pe seama frumuseții lui”, că a devenit poet când s-a îndrăgostit de Rawd pe care ai săi voiau s-o căsătorească, forțat, cu un alt bărbat, că Waddah își pierduse mințile după moartea iubitei măritate c-un bătrân, că „iubirea conduce la moartea îndrăgostiților sau la nebunia lor” (posibil de vindecat doar prin pelerinaj și prin rugăciune), că, vrăjit de frumoasa Rawd, soția califului, poetul nebun s-a lăsat ademenit de o nouă aventură erotică mortală, că „în afară de moarte”, „nimic nu poate răpune iubirea”, că misiunea literaturii e să fie mai degrabă de partea celor învinși decât a învingătorilor (de partea cărora se află istoria oficială). Analizându-și propria viață, naratorul reflexiv constată că aidoma pomenitului, nefericitul poet, a trăit mult timp „în cufărul fricii”.

Copil fiind (după cel de-Al Doilea Război Mondial), i se cerea să poarte mereu „o șapcă de camuflaj” spre a rămâne invizibil „într-o țară (Israel) care a ocupat altă țară” impunându-i o crâncenă mentalitate colonială. Născut (în 1948) în ghetoul din Lod, fusese nevoit să-și ascundă „identitatea palestiniană”, n-avusese nici mamă, nici tată în viață, fusese crescut de tânăra, milostiva asistentă Moanal, avusese parte de protecția orbului învățător Moamun. La 15 ani „împliniți” plecase de acasă spre a lucra în garajul lui Gabrival din Haifa, a iubit-o pe Rifque, fiica proprietarului unde muncea, simțit „cuprins de o tristețe confuză”, „jalea de Haifa”, a resimțit fascinația pentru lectură ce-i stârnea plăcerea împlinirii prin ceilalți, a suportat într-o mai mare măsură complexul lui Avraam (al sacrificării fiului) decât pe cel al lui Oedip, s-a descoperit ca ”victima victimei”, nu a putut da uitării ghetoul din Lod unde muriseră mulți din cei apropiați lui, unde se comiteau atâtea abuzuri revoltătoare, unde palestinienii învinși erau sfidați, umiliți, înfometați în permanență de israelienii învingători dezumanizați, unde auzise atâtea povești de groază, cu o mulțime de versiuni contradictorii, de nu cumva halucinante, unde subzistase „sub spectrul spaimei, deznădejdii și incertitudinii”, unde oamenii se temeau că „dimineața n-o să se mai ivească soarele”, unde dansul iubirii se împletea cu cel al morții.

În anii tinereții tumultoase a învățat ebraica, s-a reinventat, și-a activat „o memorie menită uitării”, a cunoscut-o pe Daliya care, după ce l-a iubit intens, l-a abandonat pe neașteptate, a devenit „un absent prezent”, a înțeles că „omul este o ființă spirituală”, a intrat „într-o meandră neașteptată”, a studiat literatura ebraică la Universitatea din Haifa, a fost jurnalist, intelectual marginalizat, boem (în Tel Aviv), n-a încetat să-și scruteze originile tulburi, copleșite de stigmatul tragic, aflate sub semnul masacrării nemiloase (nakba), și-a găsit drumul preschimbându-se în altcineva. După exilarea-i la New York, a deschis un restaurant, a continuat să mediteze asupra celor întâmplate în ghetoul infernal, locul în care moartea își dansase, de nenumărate ori, dansul macabru, în care, nu doar o dată, plouase cu morți, pământul fusese „acoperit de sângele înnegrit” al martirilor palestinieni, în care trăia totdeauna la limită, într-o stare de „șomaj și spaimă”.

În toiul maturității fizice și intelectuale s-a străduit să repare „o memorie ce nu poate fi reparată”, a tânjit după copilăria-i ghetoizată, a dus o viață „învăluită în amărăciune și durere”, s-a simțit „singur în fața morții”, și-a întețit „suferința individuală”, și-a propus să scrie „o carte infinită” (cu un pronunțat caracter memorialistic), dedicată celor ce au murit ori au supraviețuit în ghetoul palestinian, s-a văzut alungat „din cercul celor care au dreptul la viață”, a suferit „de singurătate din pricina dorului” de sfârtecata lume originară, nu și-a putut risipi vraja nedumeririi. Scriind despre cele petrecute cândva, resimte „absurditatea tuturor lucrurilor și neputința limbii de a exprima astfel de realități” spectrale, își trezește memoria din letargie, își descoperă, „înlăuntrul lăuntrurilor”, apartenența la o comunitate victimizată, ajunge să radiografieze ”străfundurile” stirpei sale grozav de persecutate, pricepe că întreaga istorie a omenirii e clădită pe cruzime și sălbăticie, constată că viața-i s-a risipit fără rost, conștientizează faptul că scrisul e „o celebrare și o elegie” „a vieții pierdute”, se eliberează de coșmaruri atroce.

Apelând la un dispozitiv narativ osiriac, dislocat, făcând uz de evocarea tăioasă, de interogația nemenajantă, de descrierea meticuloasă, de meditația anxioasă, de dialogarea vibrantă, Elias Khoury își transformă romanul (și într-o bună parte, metaromanul) Awlad el-ghetto. Esmi Adam (*Copiii ghetoului. Numele meu e Adam*) într-un necruțător rechizitoriu al dominației israeliene dezastruoase.

cronici

Mihai Barbu

Acest reportaj încearcă să demonstreze că academicianul Grigore Moisil n-o muritu, doar un pic s-o hodinitu. Potrivit lui...

Omul nu poate găsi ceea ce caută. S-a învățat să se mulțumească cu ce poate găsi. Chiar în Maramureș...

E un lucru verificat de-a lungul mai multor vieți, de doamne și domnițe, că veștile proaste nu se îmbunătățesc odată cu vârsta. Planul nostru, al domnului Augustin* și-al subsemnatului, era să participăm și noi, ca spectatori, la festivalurile de poezie din Nord. Știam că vremurile sunt apăsătoare, că nu mai e nimic precum a fost înainte, așa că am purces la drum într-o perioadă fastă, în zilele imediat următoare celei în care ne intrau pensiile pe card. Dar, potrivit unor legi ale decepției (pe care, din lipsă de spațiu, doar le rezumăm), evenimentele anticipate nu sunt niciodată pe măsura așteptărilor. Sunt mult peste... Privind retrospectiv, ceea ce ne-a încurcat cel mai mult în periplul nostru a fost acea chestie nemțească care spune că un om este egal un cuvânt. Noi ne-am promis unul altuia că, dacă am pornit împreună, vom continua împreună. (Ați sesizat, desigur, că ideea asta e veche, încă de pe vremea celui de-al doilea sau al treilea, cine mai știe?, mandat al fostului președinte Iliescu.) Ca să pornim împreună la drum, Augustin a plecat din Curtea de Argeș spre Petroșani, a petrecut o noapte în Vale, a doua zi am schimbat mașinile și am purces spre Nord. Amândoi avem aceeași marcă de mașină, Dacia Logan, dar una e pe benzină, iar cealaltă e tot pe benzină. Dar și pe gaz... Drumul cel lung îl vom face, e de la sine înțeles, cu Logan Gaz-ul...

„Că natura omenească te duce departe în trecut, așa cum râul te duce spre izvor, albina la matcă, omida la fluture, pasărea la cuib iar copilul la părinți”. Asta i-a îngânat liric d-lui Pârlea poetul Ioan Alexandru, rezemat de colțul bisericii din Desești. Așa au convenit că Poezia este expresia realului, a lumii reale, a celor ce sunt.

Potrivit lui Cohen (nu ne-ntrebați care Cohen, e unul dintre ei) oamenii sunt împărțiți în două grupuri: cei îndreptățiți și cei nedreptățiți. Cei îndreptățiți fac împărțirea dreptății...

Cu o zi înainte de a pleca în lume, mă sună un amic care, aflat în trecere prin Petroșani, avea misiunea să mă ia cu el la Satu Mare, ca invitat la Festivalul nr. 1. Poetul craiovean a convenit cu organizatorul c-ar fi fost bine să mai ia pe cineva, întrucât drumul era foarte lung și că i-ar fi fost mai confortabil să fi avut alături un copilot. I-am zis că nu pot să-mi las amicul baltă, în Valea noastră tristă, și să merg, de unul singur, în Nord. *Nu mi-a zis de amândoi, dacă vreți să vorbiți cu organizatorul...* Ei, asta-i bună, cum să ne autoinvităm?, am zis noi, mândri din cale afară. E drept că și amicul Augustin a fost invitat de niște pictori la o tabără în Desești și care mai aveau un singur loc disponibil. Și el, în mod demn, a declinat invitația. Tot Augustin a fost invitat și la Festivalul nr. 2, dar a zis că singur nu va merge întrucât nu știe ce să facă cu șoferul său personal. A treia invitație, potrivit căreia eram invitați amândoi la un festival, a venit de la Baia Mare (mulțumim, domnule Roșianu), dar manifestarea dumnealui se ținea la o dată care se suprapunea perfect peste un eveniment din filiala noastră dragă. Așa c-am hotărât, de comun acord, să mergem prima dată la mănăstirea Chiuzbaia, unde să ne întâlnim cu starețul Varlaam și să ne limpezim gândurile.

Văzut de la Chiuzbaia, Meșterul Manole pare doar o calfă la zidari

Mănăstirea Chiuzbaia are un singur călugăr, care e chiar starețul Varlaam. Ceea ce a reușit să ridice în acea pustietate, aflată în vârful muntelui, ține de miracol. Singurul om, bun la toate, care îi e alături, e un fel de titular la Trapeza mănăstirii. El e un fost ospătar, barman și bucătar din fosta industrie a ospitalității. Omul ne-a povestit că, grație fostei sale meserii și a muncii în străinătate, cea de după ‘89, vorbește, citește și scrie în opt limbi. Și, cu toate acestea, în mod paradoxal, poliglotul vorbește doar cu sine însuși. Drama acestui om e că toată viața lui de maramureșan a fost împărțită-n două de apa Tisei și de perfidul joc politic care s-a făcut deasupra capetelor noastre. Oamenilor li s-au tăiat curțile și grădinile-n în două, neamurile au fost despărțite nu doar de apa satului, ci și de o graniță care a împărțit teritorii cu români, aflați de-o parte și de alta a râului. De Paști și de Crăciun, neamurile mai găseau înțelegere la grăniceri și aceștia îi lăsau să se apropie de malurile apei ca să-și strige, unii altora, Sărbători fericite! Când părintele Varlaam a venit de la Mănăstirea Lainici, acasă la el, în Maramureș, visul lui a fost să ridice, de unul singur, o falnică mănăstire. A urcat în munte și s-a apucat de prima clădire. O babă i-a zis că muncește degeaba pentru că acea primă ctitorie va lua foc și că scrumul se va mai alege de ea. N-a crezut-o și a continuat să-și vadă de treabă. Prin Chiuzbaia, în sat, era un orb din naștere care avea, și el, darul profeției. El le zicea oamenilor cu care intra în vorbă că mănăstirea care se ridică sus, în creierii munților, va arde și că starețul de acolo muncește degeaba. Așa a și fost. Din neglijența lui, o butelie de aragaz a luat foc, clădirea a ars din temelii, dar el nu a pățit nimic. Totul s-a prefăcut în praf și-n pulbere. A coborât în sat și a stat acolo un an de zile. A strâns leu cu leu, ajutat de prieteni de nădejde, de oameni cu mare credință în Dumnezeu, și-a urcat, din nou, la locul tragediei. Iar de atunci încoace spiritul lui de ctitor nu a mai cunoscut liniște. Mereu mai adaugă câte ceva, mereu se roagă pentru ca visul lui de o viață să prindă contur. Acum era preocupat de găsească clopotul mare și clopotele mici care să vestească, în cele patru zări, chemarea lui Dumnezeu. Încă nu are toți banii, dar are mare încredere că Maica Domnului și bunii lui prieteni nu-l vor lăsa, nici acum, de izbeliște. A doua zi dimineața, ne-am luat rămas bun de la vechiul nostru prieten și am plecat spre Desești. Doamne, ce amețeală ne-a mai cuprins pe serpentinele de pe Gutâi. Augustin a numărat 222 de schimbări de direcție, apoi i s-a făcut rău...

Ceea ce merită făcut nu merită făcut pentru bani...

În Desești am căutat faimoasa biserică care, an de an, se umple cu poeți. Întrebăm o femeie unde e biserica și ea ne îndreaptă spre Biserica ei, aflată în Mara. Nu asta o căutam, ne întoarcem în Desești și cu ochii după biserica noastră ajungem în Hărnicești. Întrebăm de biserică și suntem îndemnați să urmăm o stradă lăturalnică pe care s-o urcăm până la capăt. Ajunși acolo ne dăm seama că e biserica din Hărnicești. Înapoi la Desești. Augustin îl sună pe prietenul său, pictorul Tudor Meiloiu, care ne pune pe calea cea dreaptă. Artiștii plastici erau la masă, serviți de preotul Ioan Ardelean, care ne invită să luăm și noi loc pe cele două scaune libere. Gazdei i se pare firesc să ne pună și nouă în farfurii, la fel cum a făcut-o și cu ceilalți. Ne invită să parcăm mașina în curte, dar îl refuzăm politicos. Am coborât la mașina noastră din stradă și i-am adus, fiecare, câte trei cărți, câte una pentru fiecare fel de mâncare cu care ne-a omenit. Părintele ne-a mai oferit și *Cronica satului Desești*, o publicație aflată la nr. 16, cel din octombrie 2022, la șapte ani distanță de primul număr. *Cronica* apare sub egida Asociației culturale „Nichita Stănescu” și a Parohiei ortodoxe române Desești. Invitația de a ne alătura pictorilor era generoasă, dar noi ne cazaserăm, deja, la „Pintea Haiducu”, o pensiune dotată cu păstrăvărie.

O pasăre în mână este mai sigură decât două deasupra capului...

„Pintea Haiducu” a fost primul care ne-a ieșit în cale și n-am regretat alegerea făcută. Oferta lui era una rezonabilă, chiar și fără mic dejun inclus, dar puteai comanda, contra cost, unul „țărănesc”, unul „domnesc”, unul „asortat” și unul „a la Pintea”. Apoi puteai să te răsfeți cu ceva ușor, „de păcălit foamea”, cu mâncăruri „de-ale gâzdoii”, cu „d’ale drumețului”, cu ceva „de pus pe lângă” sau „ceva pentru prunci”, zămuri, mâncăruri „de lins pe degete”, un „ospăț haiducesc” sau „platoul casei, numai bun de pus pe masă”, sau un „platou cu brânzeturi, numai bun lângă un vin”. Recitind lista cu oferte culinare îți dai seama că Nichita Stănescu n-a trecut degeaba prin Desești. Asta s-a întâmplat în urmă de 43 de ani. Atunci, un intelectual luminat al Deseștiului, dl. Gheorghe Pârja, a avut inspirația de a invita un mare poet, într-un sat discret din Maramureș, pentru a-i arăta Nordul voievodal. *Cu inima am luat Deseștiul, ducându-l pe la noi pe acasă, pe lângă Dunăre, cum duci un zigzag geometric deasupra unei flori mirositoare, întruchipat de un fluture plin cu poetul soarelui pe aripi.* Așa se exprima Nichita Stănescu, în 1980, la Desești. Acum, *Serile de poezie „Nichita Stănescu”* se desfășoară, concomitent, cu ziua Sfintei Parascheva, când e sărbătorit și Hramul Bisericii. „Sărbătorile Deseștilor” sunt un prilej nimerit ca deseștenii să se regăsească, împreună, în lumina credinței și a puterii cuvântului. Anul acesta, la toate manifestările a participat și iubitul fiu al Deseștiului, Preasfințitul Teofil de Iberia, Arhiereu Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei. Cu această ocazie, Preasfințitul s-a preumblat, inevitabil, și pe ulițele copilăriei...

O întâlnire, neprevăzută, cu Poezia și cu Moșu Lupu

Pe Gheorghe Pârja l-am descoperit în *Cronica satului* și l-am văzut, în trecere, la Sighetul Marmației, când își invita poeții la Desești. A fost invitat, la rândul lui, să ne spună o poezie, a refuzat politicos, dar a promis că la Desești ne va spune două. De peste patru decenii, în satul Desești, pe Valea Marei, se celebrează Poezia. „Când am făcut pactul cu lumina Cuvântului, dimpreună cu Nichita Stănescu, asistați de o sală plină de creatori și ascultători de poezie, am avut ca far tocmai crezul că Poezia poate respira în orice loc unde este natură și istorie. Că natura omenească te duce departe în trecut, așa cum râul te duce spre izvor, albina la matcă, omida la fluture, pasărea la cuib, iar copilul la părinți”. Asta i-a îngânat liric d-lui Pârlea poetul Ioan Alexandru, rezemat de colțul bisericii din Desești. Așa au convenit că Poezia este expresia realului, a lumii reale, a celor ce sunt. Ioan Alexandru l-a întrebat pe Gheorghe Pârja ce l-a inspirat când a scris prima poezie, iar omul locului i-a răspuns imediat: „nucul din grădina părintească și Moșu Lupu”. Cine a fost Moșu Lupu? A fost omul care i-a oferit șansa, omului tânăr de lângă el, să învețe, în singurătate, cum poate fi bătrân. Și să despartă mărul pictat de mărul real. Exemplul cu mărul e, în Desești, cum nu se poate mai nimerit. Pentru că Deseștiul e plin de meri cu crengile aplecate până la pământ, silite de bogăția amețitoare a rodului. Sunt mere roșii cu un gust dulce acrișor pe care cerul gurii nu-l mai poate uita. Merii sunt peste tot, în grădini, pe marginea drumului, la pensiuni și de jur împrejurul bisericilor din Mara, Hărnicești și Desești, sunt atât de mulți c-au acaparat Nordul și l-au făcut prizonier. În cimitirul din Desești am văzut cel mai frumos mormânt, din punct de vedere cromatic. Era mormântul acoperit cu mere roșii. În spatele celor două cruci, încă, anonime, ridicate din marmură albă, fără numele celor răposați, e un măr falnic cu crengile, asemeni unei sălcii pletoase, aplecate, ca o reverență, până la pământ. Dacă toate celelalte morminte se bucurau de explozia florală a toamnei târzii, unul dintre ele era acoperit cu mere roșii, căzute pe un pat de un alb imaculat, rezultat din spărtura de marmură. Nu e de mirare că, la câțiva zeci de metri mai încolo, de cealaltă parte a cărării care urcă spre biserică, părintele Ioan Pop își așteaptă, din 29 iunie 1988, de sub țărâna străjuită de o cruce din marmură neagră, Învierea. Totul, la Desești, e ca-ntr-un **Cântec bătrân**: *Știți ce mi-a spus Moșu Lupu-ntr-o seară?/Că el poate adormi orice fiară/Bagă mâna în borta fagului/Și scoate ochiul împăratului/La miezul nopții îl arată la Lună/Și se face-n lume vreme bună/Știți ce mi-a spus Moșu Lupu-ntr-o seară?/ Că el poate îmblânzi orice fiară.*

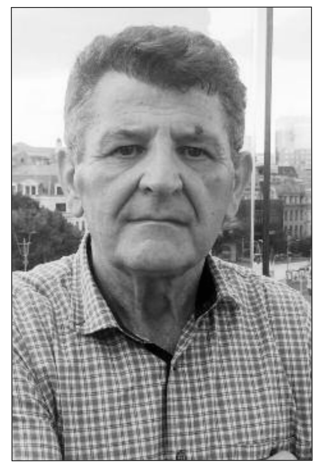
Post Scriptum Am stat, la pensiunea lui Pintea Haiducu, trei zile și trei nopți. Fiind singurii turiști, deveniserăm unii de-ai casei. Dimineața, coboram pe terasa pensiunii, locul preferat unde ne beam cafeaua și nu ne mai luam ochii de la verdele grădinii, asaltat dinspre deal de bruma toamnei, și de la mărul, copleșit de rod, lăsat la îndemâna oaspeților. Alături de noi, de fiecare dată, ieșea pe ușa pensiunii și un copil călare pe o tricicletă (împinsă delicat, de la spate, de o bunică grijulie) cu o mână extrem de veselă. Copilul era cu mâna stângă pe ghidon, iar în dreapta avea o sticluță plină cu lapte. Când trecea pe lângă noi, se uita în ochii noștri și striga: „Sunt fericit!”, „Sunt fericit!” „Mă, dar de ce ești tu fericit?”, îl întreba Augustin, dornic să afle de la el rețeta fericirii. Copilul ignora întrebarea și ne repeta, așa, ca să ne intre bine în cap: „Sunt fericit!”, „Sunt fericit!” Și mai trăgea un gât din sticluța lui cu lapte... Dar ca să nu încheiem povestea periplului nostru prin Nord într-un mod liric, un fel de a scrie care nu prea ne caracterizează, ne-am retras în camerele noastre și am căutat, pe internet, să vedem ce ne spune Legea distanței. Ne aflam foarte departe de casă, la câteva sute de kilometri, ne era dor de tot și de toate, și am aflat următoarele: *Fericirea este direct proporțională cu distanța de la punctul unde te afli până la camera în care trebuie să scrii.* Să scriu acest reportaj și această urare: **Fiți fericiți!** Chiar dacă nu aveți nici un motiv...

SFÂRȘIT

* Prozatorul Dumitru Augustin Doman

reportaj

David Ilina

HEGEL, UN (PSEUDO)PERSONAJ ROMANESC

Despre romanul „Un om al istoriei" (1975) scris de Malcolm Bradbury s-a spus că este o „capodoperă a genului comic". Un roman al secolului XX incitant și în prezent prin temele puse în discuție, prin prospețimea stilistică, prin dialoguri pline de umor, inteligente.

Cartea, precizează autorul, e integral o invenție, „cu aproximări iluzorii în privința realităților istorice, cum de altfel este și istoria însăși". Acțiunea ei se petrece în deceniile șase și șapte ale secolului trecut, perioadă agitată, caracterizată prin contestarea, uneori violentă, în stradă, a ordinii sociale existente. O parte a lumii occidentale, cu deosebire tinerii școliți proveniți din clasa „de mijloc", protestează împotriva societății care a făcut posibilă civilizația libertăților individuale și a consumului de masă. Cei mai radicali dintre ei pun pe tapet ideea inevitabilității revoluției. Exploatare, inegalitate, discriminare, ipocrizie, mentalitate burgheză, emancipare, revoluție sexuală etc. sunt termeni freudo-marxiști dominanți în limbajul discursului critic la adresa „societății represive". Pentru mulți „capitalismul este o prună răscoaptă, care stă gata să cadă", măcinat de propriile contradicții. Capitalismul trebuia reformat din temelii ori merita să piară. Ce ar trebui să se pună în loc? O ordine non-represivă, una în care, potrivit sloganului mult trâmbițat al epocii, e „interzis să interzici".

Soții Kirk (Howard și Barbara) sunt personajele principale ale romanului, intelectuali titrați ce întruchipează activismul epocii, patosul schimbării, revolta împotriva a tot ceea ce e de „esență burgheză". Fie separat, prin acțiuni distincte, pe cont propriu, fie împreună, cei doi devin „actori autodidacți" ai înnoirii. Ei „sunt oamenii experimentului, sunt intimii schimbării, emancipării, istoriei și sunt întotdeauna ocupați și întotdeauna în mișcare".

Howard Kirk, doctor în sociologie, profesor la universitate, face ceea ce știe el cel mai bine: le vorbește studenților despre necesitatea unei lumi noi, scrie cărți demascatoare, propune noi perspective. Totuși, parcă nu e suficient; el simte nevoia să impulsioneze conștiințele, să mobilizeze energiile adormite ale nehotărâților, ba chiar „să intervină în intrigile mai ample, mai grandioase, mai spectaculoase, puse la cale de istorie". Ordinea socială burgheză e opresivă, fățarnică, vicleană, se autoreproduce promovând prin toate mijloacele cultura supunerii, a conformismului. În mod perfid ea îi împiedică pe oameni să se „maturizeze", să își ia viața în propriile mâini.

Tânărul doctor în sociologie consideră că tendința de reprimare a naturii din om e detectabilă la toate palierele vieții, începând cu sexualitatea, sufocată de interdicții nefirești. Orice om trebuie să-și recâștige dreptul de a dispune de propria minte, dar deopotrivă și de propriul trup. Dar nu poți milita pentru schimbare refuzând-o în propria ta viață. Protagoniștii schimbării încep obligatoriu cu ei înșiși. Howard și Barbara se căsătoresc, au copii, dar resping instituția căsătoriei în înțelesul ei meschin („burghez"), ca relație de proprietate și întemnițare consimțită de parteneri sub jurământul fidelității. Căsnicia lor e „adultă, deschisă", ceea ce înseamnă că, dincolo de servituțile menajului comun, fiecare e *liber* să decidă ce face cu sine, cu trupul și cu sentimentele sale.

Activismul febril al celor doi soți se materializează în *petreceri* de socializare, organizate la ei acasă. La aceste petreceri cu funcție „terapeutică" participă invitați din aproape toate straturile sociale, inși care (e cazul celor mai mulți) nu se cunosc între ei, nu au preocupări sau opțiuni politico-religioase comune. Se califică îndeosebi „imprevizibilii". O lume pestriță, amestecată, cum e și societatea în ansamblul ei, se adună în casa soților Kirk pentru a experimenta interacțiunea neîngrădită de inhibiții. Principiul de bază al petrecerii este „mixtura creatoare". Petrecerea, gândită ca „teatru de acțiune", încurajează spontaneitatea, imprevizibilul: „o petrecere aleatorie, genul de petrecere la care poți da peste oricine și poți face orice", zice Howard. „Sau la care poți da peste orice și o poți face cu oricine", îl completează, cu ironie, Barbara. E de așteptat că, la o astfel de întâlnire se vor petrece multe, nu doar nevinovate schimburi de idei. Fiecare e liber să trăiască *întâmplarea*, oricare ar fi ea, ca pe un eveniment (*happening*). Iei lucrurile cum vin, ca mânate de fatalitate. Iată ce recomandă Howard: „Când istoria e inevitabilă, culcă-te pe spate și bucură-te de ea". Aceasta e concluzia lui, preceptul moralei lui histrionice.

Așa înțelege Howard să instaureze noua ordine: ca un fel de dezmăț al noutății. Nu își refuză nicio plăcere, profită de tot ce „îi cade în mână". Cum bine observă unul din prietenii lui (Henry) lecuit de mirajul ideologiei emancipatoare (care pune totdeauna sistemul deasupra indivizilor), Howard face parte din categoria celor care identifică libertatea cu absența oricăror constrângeri, care vor „să făurească istoria cu penisul lor", luând-o mereu de la capăt cu fiecare acuplare. În acest fel, conchide Henry, abandonându-se plăcerii repetitive, renunțând la tot ce ține de sfera intimă, personală a vieții, individul se dizolvă, ajunge „grăunța măcinată în marea moară a istoriei".

Howard denunță vechiul cult „burghez" (egoist) al personalității și, pe cale de consecință, elitismul arogant. El vorbește în numele „noii viziuni despre om" potrivit căreia „societatea democratică ne oferă accesul total la absolut totul". În aceste condiții, în care orice individ este „o combinație de variabile cunoscute culturale, psihologice, genetice", totul devine transparent: „nu mai există lucruri ascunse și zone întunecate, misterioase ale sufletului". Nu mai există instanța supraeului, teroarea ochiului atotvăzător, a degetului arătător mereu întins spre tine, care induce sentimentul de vinovăție și rușine. Și nici tirania eului egoist. Cartea sa *Înfrângerea sferei private* vorbește despre dispariția eurilor private, a acțiunilor cu caracter privat, a zonei obscure, ascunse, incontrolabile a intimității. Totul va să fie la vedere, nemijlocit accesibil. Sunt întrunite condițiile înfăptuirii unui salt revoluționar: „Ne aflăm în fața întregului public al universului, într-o stare de expunere totală. Suntem toți goi și accesibili pentru oricine". Răzbate în această retorică a înnoirii, a „transcenderii realității", ceva din limbajul filosofiei hegeliene: „totalitate", „întreg", „istorie", „coincidența finală dintre obiectiv și subiectiv", „dizolvarea individualului în universal".

Nu mi-am propus să rezum conținutul romanului. Las cititorului plăcerea de a dezlega prin lectură proprie ițele intrigii. Am să mă concentrez pe un detaliu lipsit probabil de miză în plan strict narativ, dar lămuritor, cred eu, pentru sintagma ce dă titlul romanului și pentru intenția satirică a autorului.

Să revenim la petrecere, care nu avea prea multe în comun cu *sympozionul* de pe vremea lui Socrate... În aburii alcoolului și drogurilor, vocile se amestecă, se suprapun, se întretaie. Din când în când, răzbate întreabarea: „Cine este Hegel?". În viermuiala descrisă, întrebarea sună ca nuca în perete, chiar straniu, dacă n-ar fi comică. Suspendată în aer, rămasă fără răspuns, ea pare extrasă din teatrul absurd al lui Ionesco. Întrebarea bântuie, e „plimbată" peste tot: „Howard deschide ușa la toaletă. Dinăuntru se aude apa trasă și o voce care întreabă: – Cine e Hegel?". Repetarea mecanică, impersonală, a întrebării ajunge să aibă efect comic. Ca un cititor de literatură (în definitiv ții în mână un roman!) nu poți să nu te întrebi: ce caută Hegel în mulțimea aceasta pestriță, amorfă, la o petrecere de „socializare" în tipar hippiot, cu alcool, sex și consum de droguri? E drept că și el, în tinerețea lui, li se arăta prietenilor ca „un tip de treabă, destul de lacom, cam senzual, amator de bere" (v. Giovanni Papini, „Amurgul filosofilor"). Romanticului Hegel nu-i displăceau reuniunile de socializare, dar nici nu le căuta obsesiv. Nu era un poet de cârciumă.

Cine și de ce se interesează atât de insistent de Hegel? Dezlegarea misterului se dovedește *prima facie* dezamăgitor de prozaică. Cea care pune întrebarea este „fata fără sutien", studentă în anul întâi la seminarul lui Kirk. Tânăra locuiește în campusul universitar, mai exact în căminul *Hegel* (situat, evident, alături de căminul *Kant*), clădire impunătoare prin al cărei acoperiș spart se strecoară apa de ploaie. În plus, tânăra studentă e timorată de idealistul Hegel întrucât limbajul folosit în lucrările lui îi pare bombastic și impenetrabil.

Malcolm Bradbury e un autor mult prea inteligent ca să lase lucrurile în coadă de pește, să-l evoce pe Hegel doar pentru considerente ce țin de sfera comicului. Dacă te întorci la prima pagină a cărții, descoperi în dosul ei un scurt citat din Günter Grass, care pare să reprezinte un fel de cheie de lectură a romanului: „Cine e Hegel? Unul care a condamnat omenirea la istorie. Știa o mulțime de lucruri? Știa el totul?".

Rezultă că, prin cartea scrisă de el, Malcolm Bradbury nu și-a propus să ne înveselească, să ne distreze. El a avut intenții mai adânci, potrivit cerințelor unei veritabile satire: să ne dezvăluie *background*-ul ideologic ce susține trama narativă și destinul personajelor. E vorba de concepția privitoare la relația individului cu istoria și, în ultimă instanță, de viziunea despre libertatea individului în cuplajul ei cu necesitatea istorică. Așteptările și inițiativele oamenilor, frustrările și eșecurile lor concrete sunt ancorate totdeauna de o anumită *viziune* despre istorie, despre mersul aleatoriu ori prestabilit al evenimentelor. Acesta e punctul nodal care explică (legitimează) evocarea numelui lui Hegel în roman.

Să spunem esențialul: Hegel a oferit o schemă speculativă capabilă să dea seama de întreaga istorie a omenirii ca autodezvoltare a Spiritului. Metoda care surprinde mișcarea progresivă a acestuia se numește dialectică. Profesorul Kirk consideră că, în vremea lui, pentru a explica orice e nevoie să fim familiarizați „cu puțin Marx, cu puțin Freud și cu puțină istorie socială". Viziunea despre istorie a doctorului în sociologie Howard Krick este de sorginte marxistă, ceea ce explică poziționarea lui printre „radicali", nu printre reformatori. Dar, fapt îndeajuns teoretizat, doctrina lui Marx își trage seva din metafizica idealistă a lui Hegel (criticată de Karl Popper ca „istoricism"). Vorbindu-le studenților despre inevitabilitatea revoluției, Howard îl convoacă pe Marx și, prin el, pe Hegel. De la ei împrumută *credința* în inevitabilitatea istorică, în prevalența totalității în raport cu individul, în construcția progresivă a ordinii din magma haosului aparent.

Lucrând cu metafore și concepte împrumutate din cărți, Howard își asumă rolul de „magician". Dar el nu reușește să fie decât un „scamator" ideologic care incită, manipulează ideile și sentimentele oamenilor, frustrările și pulsiunile lor obscure. Radicalismul lui e mai mult o modă, ceva „jucat", neasumat. Cei care îl cunosc mai îndeaproape văd în el un tip simpatic, dar „escroc fără pereche", de o moralitate histrionică.

Barbara, trezită parcă dintr-un vis, îi reproșează lui Howard că este un *„poseur radical"*, respectiv că, la el, totul este mască, afectare, goliciune, chiar lipsă de caracter, nefiind sincer nici măcar cu el însuși. De la înălțimea teoriilor la modă în epocă, el mimează implicarea socială, punând în locul faptelor vorbele. În ultima lui carte, cu caracter polemic, în care vorbește despre „mutațiile culturale și sociale din societate", nu face decât să proiecteze la scară universală propriile lui experiențe private din viața de cuplu. În acest fel, e de părere Barbara, el devine „un personaj fictiv și auto-creat", care a substituit moralei și angajamentului moda. Este incapabil de acțiune, la el totul se rezumă la vorbe, imagini, metafore, deși e conștient că „oamenii nu se radicalizează cu vorbe, ci numai cu acțiuni". Aceasta e noua „viclenie a istoriei": totul e show, capătă alura unui spectacol, iar lui Howard Kirk îi place să se dea în spectacol, să trăiască în vâltoarea aleatoriului. În acest fel, Howard Krik devine „un om al istoriei".

Howard denunță vechiul cult „burghez" (egoist) al personalității și, pe cale de consecință, elitismul arogant. El vorbește în numele „noii viziuni despre om" potrivit căreia „societatea democratică ne oferă accesul total la absolut totul". În aceste condiții, în care orice individ este „o combinație de variabile cunoscute culturale, psihologice, genetice", totul devine transparent: „nu mai există lucruri ascunse și zone întunecate, misterioase ale sufletului".

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dezbaterea cu tema „Literatura pentru copii, trecut, prezent și viitor", în cadrul proiectului "Personalități culturale piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, având-o invitată pe scriitoarea și profesoara de limba și literatura franceză Letiția Florina Brătulescu.

■ Expoziție de Broderie din Palestina și România, organizată în colaborare cu Muzeul Județean Argeș și Clubul Româno-Arab de Cultură și Presă, la Muzeul Județean Argeș, în perioada 7 noiembrie – 7 decembrie 2022. Evenimentul are loc sub Înaltul Patronaj al Ambasadei Statului Palestina în România, reprezentată de Excelența Sa Issam Masalha, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Statului Palestina în România.

■ Dialogul cu tema "Bucuria de a dărui", în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul "Viața merge înainte", coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, având-o invitată pe solista Andra Bivol-Costea.

■ Prelegerea cu tema "Permisul de călătorie: o istorie culturală", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești", dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema "Marin Preda – Intrusul", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Teme culturale în emoții raționale", coordonat de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema "Dialectica Misterului și Cunoașterii. Enigme ale Universului, ale Terrei și Istoriei", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Dialogul cu tema "Cultură-Educație-Cercetare", în cadrul proiectului "Personalități culturale piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe conf. univ. dr. Adrian Sămărescu, prorector al Universității Pitești.

■ Prelegerea cu tema „Vechiul Pitești: Fostul Schit Buliga", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Biografii de Excepție", susținut de muzeograful și scriitorul Octavian Dărmănescu.

■ Prelegerea cu tema „Despre Prietenie", în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Arta Devenirii", susținut de scriitoarea Silvia Grigore.

■ Vernisajul expoziției de desen cu titlul „Desenele unui adolescent", avându-l autor pe Flavius Cristian Diaconescu, în vârstă de 13 ani, elev la Liceul de Artă „Dinu Lipatti" din Pitești.

■ Dialogul cu tema „Portret de autor", în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu, avându-l invitat pe publicistul și scriitorul Nicolae Badiu.

■ Prelegerea cu tema „Damian Stănoiu", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Literatura română necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dezbaterea cu tema "Artele plastice - un modus vivendi", în cadrul proiectului cultural-educativ „Adolescenți și mentori", coordonat de criticul literar, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore.

■ Prelegerea cu tema „Alexandru Țipoia - un pilon al artelor plastice românești", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură *Argeș,* Leonid Dragomir.

■ Prelegerea cu tema „Vechea și noua idee de competență", în cadrul proiectului sub genericul „Vaccin împotriva virusului manipulării", susținut de sociologul, scriitorul și jurnalistul George Smeoreanu.

■ Prelegerea cu tema „Drumurile sării - o istorie culturală", în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document *Restituiri Pitești,* dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema „Academia Română și M.S. Regele Ferdinand I", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme culturale în emoții raționale", susținut de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Noul proiect cultural-educativ sub genericul „Musicando con Adina Sima", coordonat de profesoara de canto și mezzosoprana Adina Sima.

Expoziție de Broderie din Palestina și România

Festivalul Național de Muzică Lăutărească Veche ZAVAIDOC, ediția a XV-a, Pitești, 2022

Festivalul Național de Muzică Lăutărească Veche "Zavaidoc" a fost reluat după doi ani de pandemie. Evenimentul, organizat de Primăria Municipiului Pitești și Consiliul Local prin Centrul Cultural Pitești, s-a desfășurat sâmbătă, 26 noiembrie, în sala de concerte a Filarmonicii Pitești. Manifestarea are ca obiective promovarea muzicii lăutărești autentice, descoperirea de noi talente ale genului, precum și omagierea personalității marelui lăutar Zavaidoc, pe numele real Marin Teodorescu, născut la Pitești, pe data de 8 martie 1896. Acompaniamentul a fost asigurat de Orchestra "Doina Argeșului", dirijor Cătălin Iancu, din cadrul Centrului Județean de Cultură și Arte Argeș. A prezentat actrița Miruna Ionescu.

În fața unui public numeros, festivalul a demarat cu concursul de interpretare, la care au participat zece concurenți selectați în urma preselecției. A urmat un recital muzical extraordinar susținut de Constantin Lătărețu, iar Cătălin Iancu Junior le-a oferit celor prezenți un recital la țambal. În continuare, a avut loc festivitatea de premiere a câștigătorilor Festivalului "Zavaidoc", aleși de juriul format din: Adrian Grigoraș, dirijorul Orchestrei de Muzică Populară Radio - președinte, Gheorghița Nicolae – etnomuzicolog și realizator de emisiuni folclorice, Polina Gheorghe – interpretă de folclor și realizator de emisiuni folclorice, Gabriela Nedelcu Păsărin – etnomuzicolog, prof. univ. dr. la Universitatea Craiova, Valentin Grigorescu - directorul artistic al festivalului, profesor de canto popular la Centrul Cultural Pitești, solist profesionist.

Prin urmare, Premiul I a primit **Delia Gandore,** în vârstă de 20 de ani, din municipiul Vaslui, Premiul II a fost câștigat de **Diandra Popaiacu**, în vârstă de 18 ani, din municipiul Pitești, Premiul III i-a revenit lui **Vasile Grăjdan**, în vârstă de 71 de ani din orașul Mioveni. Mențiune au primit **Alina Parnescu,** în vârstă de 23 de ani, din orașul Rovinari, județul Gorj, și **Ioana Șandru**, în vârstă de 18 ani, din localitatea Mateești, din județul Vâlcea. După emoțiile festivității de premiere, a urmat un recital muzical oferit de Ansamblul Folcloric de Copii "Zavaidoc", reprezentat de Teodora Niță, Anastasia Stan și Delia Ionică. În continuare, publicul s-a delectat cu recitaluri extraordinare susținute de Ana Maria Cîrstina, Panseluța Feraru și Ionel Tudorache.

Colocviile Municipiului Pitești - invitat: artistul plastic George Tzipoia

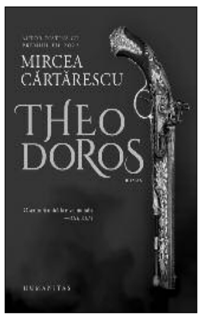
actualitate

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

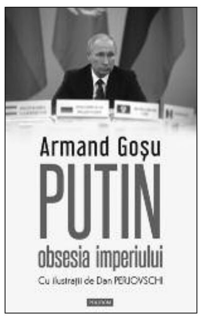
Bun de tipar

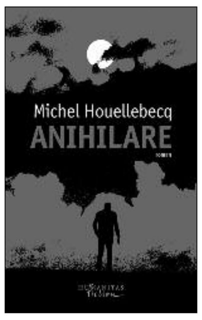
Lecturi la masa de Crăciun

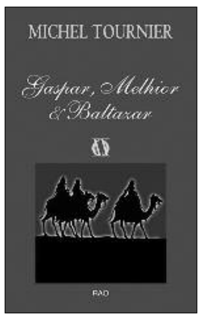

■ "NEGUSTORUL DE ANTICHITĂŢI". Stelian Tănase publică la Editura "Corint" un nou roman, intitulat "Negustorul de antichităţi", care îi va încânta, cu siguranţă, pe iubitorii anticăriei. Un roman burghez, un roman realist, în marea tradiţie balzaciană, care te poartă prin lumea aristocraţiei scăpătate, în case cu mobilă stil, în căutare de argintărie, hărţi vechi şi icoane pe sticlă. Pentru documentare, scriitorul a frecventat târgurile şi talciocul, a cunoscut personajele pitoreşti ale breslei şi a băgat la cap chichirezul negustoriei - să cumperi pe nimic şi să vinzi pe cât nu face. Dar se mai găsesc obiecte de preţ prin "pârdalnica noastră Valahie"? Oho, şi încă cum! De citit în aşteptarea lui Moş Niculae, cu vin fiert, servit dintr-un samovar de Tula.

■ "SOLOMONARUL". Cunoscut iubitorilor de science-fiction sub pseudonimul Sebastian A. Corn, chirurgul Florin Chirculescu revine în librării cu "Solomonarul", o carte-eveniment care îl are în centru pe Eminescu jurnalistul, chit că se petrece în zilele noastre. Max Murgescu, un soi de afacerist obsedat de Eminescu, se adânceşte într-o realitate halucinantă, în căutarea idolului său. Secolul al XIX-lea se împleteşte cu secolul XXI, într-o carte ca o cutie misterioasă, oferită de Editura Nemira. De citit într-o bibliotecă publică, în Sala Colecţiilor Speciale.

■ "THEODOROS". Mircea Cărtărescu renunţă la a-şi contempla buricul şi se întoarce la uneltele romancierului, creând personaje şi lumi bizantine în "Theodoros", un volum inspirat de scrierile lui Ion Ghica. "...este o carte pseudoistorică, a cărei acţiune se petrece în secolul al XIX-lea şi care cuprinde trei zone geografice şi mentale total diferite: prima este Valahia, partea de sud a României, a doua este arhipelagul grecesc şi a treia este Etiopia. Personajul principal traversează pe rând aceste lumi, încercând să extragă poezia, pitorescul, farmecul, dar şi nebunia fiecăreia dintre ele", anunţă presa. De citit lângă o farfurie cu cozonac fierbinte.

■ "PORC SENTIMENTAL... înţelept şi rău", aşa se numeşte antologia poetică a lui Dan Sociu, apărută la editura Polirom. Sociu, o voce distinctă în lirica noastră contemporană, este un nonconformist delicat, cu gură spurcată, dar ghici ce? Aşa suntem cu toţii! "Vocea mea e cea a omului mediu, a unui fel de mostră socială, bărbatul tipic bucureştean de 40 de ani, oarecum educat, dar nu un intelectual, poate un proletar intelectual, căruia îi place şi la mall, şi la un joint cu băieţii, senzualist, cum s-ar fi zis cândva, moştenitor al socialismului şi al tranziţiei capitaliste, oleacă vulgărel în raport cu standardele ridicole de distincţie, fără limbaj privat sau idiosincrazii extraordinare, comun deci, întru câtva, deşi ştie ce-i aia aliteraţie, totuşi, porc şi sentimental, înţelept şi rău – dar mai sunt eu aşa? Nu prea, majoritatea poeziilor de aici sunt scrise cu ani în urmă", zice poetul, într-un "Cuvânt înainte". De citit cu votcă Standard, apoi de ascultat "Paraziţii" sub brad.

■ "PUTIN, OBSESIA IMPERIULUI". Armand Goşu predă din 2004 istoria politică a Rusiei şi este cercetător ştiinţific principal la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" al Academiei, o voce respectată în comunitatea academică, dar şi un analist politic nuanţat, prezent în mass-media. Volumul "Putin, obsesia imperiului" adună articole apărute în revista "22" şi se citeşte uşor, fiind prea puţin atins de aripa propagandei. Vom face cunoştiinţă cu personaje pitoreşti sau tragice, precum Berezovski sau Politkovskaia, cu patriarhul Kiril, un ierarh pentru liniştea Kremlinului, vom călători din Siria în America şi îi vom cunoaşte mai bine pe ruşi. Totuşi, cartea conţine câteva analize discutabile, mai ales cele privind războiul din Ucraina şi sfârşitul regimului Putin. De citit într-o cabană înzăpezită, cu ceai şi covrigi.

■ "ANIHILARE". Michel Houellebecq, "oaia neagră" a literelor franceze, publică al optulea roman, "Anihilare", o poveste melancolică despre sfârşitul vieţii, despre singurătate şi sens. "Început ca un thriller, cu terorişti informatici, care coboară treptat din virtualul netului în realitatea cotidiană, preschimbând pixelii în sânge, romanul deschide şi o tramă politică, atent şi iscusit articulată, ce se petrece în toiul alegerilor prezidenţiale din Franţa anului 2027, punând în scenă personaje cu identitate reală descifrabilă. Firele narative se leagă graţie personajului Paul Raison, un rezonabil şi aparent anost înalt funcţionar în Ministerul de Finanţe, care, pe măsură ce poveştile publice înaintează, îşi descoperă vidul existenţial şi încearcă, sub presiunea veştii că suferă de o boală incurabilă, să-şi creeze un viitor, recuperând urmele de afecţiune ale unui trecut ratat. Un viitor pe cât de scurt, pe atât de dens", se precizează pe site-ul Editurii Humanitas. De citit pe muzică de Bach.

■ "GASPAR, MELHIOR & BALTAZAR". Închei aceste recomandări de lectură cu un roman apărut mai demult la noi, la Polirom, pe care îl mai găsiţi în anticariatele on-line - "Gaspar, Melhior & Baltazar", al fascinantului Michel Tournier. Este povestea magilor de la Răsărit, plecaţi să se închine Pruncului Iisus, o apocrifă delicioasă, pe gustul cititorilor de azi, mai ales că apare şi un al patrulea mag - indianul Taor, un naiv în căutarea reţetei rahatului lokum! Dar asta e doar o aparenţă, desigur. De citit în noaptea Crăciunului, cu pisica pe genunchi. Fie ca anul viitor să ne aducă multe cărţi bune!

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Ultima oră înaintea întunericului

Nu mai ţin minte cum am descoperit Marillion. Doar că s-a întâmplat imediat după Revoluţie, în acei ani nebuni în care ascultam cu nesaţ tot ce prindeam şi-mi fusese interzis pe vremurile comuniste. În special metal, dar nu numai, şi astfel am ajuns la această trupă ciudată, care tocmai se reinventa după despărţirea de unul dintre cei mai carismatici vocalişti pe care i-am întâlnit vreodată, un tip cu un cercel în formă de peşte şi cu o personalitate enormă. Mi-au plăcut din prima, dar a trebuit să aştept vreo două decenii până să-i văd în concert. Am bătut atunci mai bine de 800 de kilometri, dar a meritat efortul. Peste încă cinci ani, i-am revăzut, după doar patru sute de kilometri, în alt loc, dar cu aceeaşi plăcere. Şi, acum câteva săptămâni, deci după alţi cinci ani şi doar un pic peste o sută de kilometri, i-am prins din nou în concert, prezentând, de această dată, cel mai recent album al lor, al 20-lea, intitulat An Hour Before It's Dark. Unul din albumele mele preferate, de altfel, de la ei, şi cel mai de succes din ultimii 35 de ani (debut direct locul 2 în topul albumelor din UK). Concertul a cuprins tot albumul, cântat în fix ordinea de pe disc, o modă care, din fericire, prinde tot mai mult la trupele mai vechi sau mai noi. A început, aşadar, cu Choir Noir, o corală englezească care-a prefaţat Be Hard on Yourself, piesă al cărei mesaj se referă la limitele pe care ni le tot fixăm, din prea mult confort generat de societatea de consum de care ne bucurăm în fiecare zi. Ulterior cei cinci tipi din Marillion au cântat şi despre recenta pandemie, şi despre munca forţată la cules de diamante din Africa, ca să menţionez doar două dintre multiplele idei care apar pe acest album lucrat în izolare şi scos cu banii fanilor. După care am ascultat şi piese un pic mai vechi, inclusiv Season's End, piesa de titlu a primului album cu actualul vocalist, Steve Hogarth, un tip care are în comun cu fostul doar o puternică personalitate, precum şi cea mai de succes melodie de pe ultimul disc cu Fish la voce, Sugar Mice. A fost o trecere extrem de agreabilă prin cei peste 40 de ani de carieră a unui grup care este etichetat, de cei mai mulţi dintre specialişti, drept rock-progresiv. Însă, dacă iei la ascultat albumele lor, îţi dai seama, încă o dată, că muzica bună nu poate fi cu adevărat catalogată. O asculţi pentru că-ţi spune ceva şi vrei să continui să simţi acel sentiment unic pe care ţi-l dă un anumit solo de chitară sau o anume secvenţă de clape. Tocmai de aceea Marillion a fost şi rămâne una din trupele mele preferate şi de-abia aştept să o revăd în concert şi să-i ascult următorul album, oricând ar fi acesta programat să apară.

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală.
Din acest motiv, vă rugăm să trimiteţi materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc.
Revista **Argeş** primeşte doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale. Materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări din colecţia *Archeus* - MIRCEA ROMAN (IOAN MARCHIŞ)

Corectură:
JEAN DUMITRAŞCU

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteţi abona pentru anul 2023, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013.
Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAŞCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

litere

Kala Ramesh (Chennai/Pune, India)

A Pushcart Prize-nominated haikai poet and mentor, Kala Ramesh is the Founder and Director of Triveni Haikai India, Founder and Managing Editor of haikuKATHA Journal. Her book of haiku and haibun *Beyond the Horizon Beyond* was shortlisted for the Tagore Literary Prize in 2019. Her third book – *the forest i know* – was published to critical acclaim in 2021, and was launched at the prestigious Jaipur Literature Festival in March 2022. She received the WE Trailblazer Poet Teacher Award 2020, from Women Empowered India. Kala is the haiku editor at Under the Basho since its inception in 2013.

Poetă și mentor haikai, nominalizată pentru Premiul Pushcart, Kala Ramesh este fondatoare și directoare a website-ului *Triveni Haikai India*, fondatoare și redactor-șef al haikuKATHA Journal. Volumul său de haiku și haibun *Dincolo de orizont dincolo* a fost pe lista scurtă pentru Premiul Literar *Tagore* în 2019. Al treilea său volum – *pădurea pe care o cunosc* – a fost publicat cu aprecierea criticii în 2021 și a fost lansat la prestigiosul Festivalul de literatură *Jaipur* în martie 2022. A primit Premiul WE Trailblazer Poet Teacher în 2020, de la Women Empowered India. Kala este redactor pentru haiku al jurnalului „Under the Basho” de la înființare (2013).

anul trece
pietrele
de pe cărare
se tot afundă

*

notes trickle
down a riverbed of sand ...
the memory of water

notele se preling
la vale în albia de nisip ...
amintirea apei

*

cyclonic rains –
branches take the cobwebs
for a swing

ploi ciclonice –
crengile iau pânzele de păianjen
la legănat

*

the waterfall rock-tumbling speckled rhythms

ritmurile pestrițe ale cascadei șlefuind pietrele

*

harvesting grapes . . .
the season slips through
her fingers

la cules de struguri. . .
anotimpul se scurge
printre degetele ei

*

a bird call
flickers the silence
evening glow

strigătul unei păsări
străfulgeră tăcerea
strălucire de seară

*

scented twilight ...
the reason dragonflies
pause in flight

amurg parfumat...
motivul pentru care libelulele
se opresc din zbor

*

who am I
a falling leaf
gives the answer

cine sunt eu
o frunză în cădere
dă răspunsul

*

the year passes
stones on the pathway
only get deeper

anul trece
pietrele de pe cărare
se tot afundă

*

darkness at its deepest pitch cicadas hold the note

întunericul în registrul cel mai de jos cicadele mențin nota

*

the whistling comet on an octave drop

cometa fluierând cu o octavă mai jos

Mirela Brăilean

MIRELA BRĂILEAN live in Iași, România. She is an expert in the preservation of cultural heritage and is also a member of the Romanian and French Haiku Society. She discovered the poems of Japanese inspiration about four years ago. She competed in her country where she won awards in competitions such as RO Foto Haiku, Lyrical flashes Senryu, Romanian Haiku, Romanian Kukai, Foto Haiga, and many others. It already has two published haiku books in 2019 and 2022. She's preparing a third book, but this is yet to be published. Her Japanese short-form poetry is published in numerous haiku journals, several online magazines, and books. She was selected to the European Top 100 most creative haiku authors in 2020 and 2021. She has been nominated for Touchstone Awards 2021 and 2022.

MIRELA BRĂILEAN locuiește în Iași, România. Este expertă în conservarea patrimoniului cultural și este, de asemenea, membră a Societății Haiku din România și Franceză. Ea a descoperit poeziile de inspirație japoneză în urmă cu aproximativ patru ani. A concurat în țara ei unde a câștigat premii în competiții precum RO Foto Haiku, Lyrical flashes Senryu, Romanian Haiku, Romanian Kukai, Foto Haiga și multe altele. Are deja două cărți de haiku publicate în 2019 și 2022. Ea pregătește o a treia carte, care urmează să fie publicată. Poezia ei scurtă japoneză este publicată în numeroase reviste de haiku, mai multe reviste online și cărți. Ea a fost selectată în Top 100 cei mai creativi autori de haiku din Europa în 2020 și 2021. A fost nominalizată la Premiile *Touchstone* 2021 și 2022.

apus de soare
ultimele raze
prelin-
gându-se
pe aripile
cocorilor

*

as far
as the eye can see
sakura

cât
vezi cu privirea
sakura

*

call for peace -
a cherry branch in bloom
over the border

apel la pace -
o ramură de cireș înflorit
peste graniță

*

summer rain —
turning the car toward
the rainbow

ploaie de vară -
întorc mașina înspre
curcubeu

*

autumn river
leaves don't cling
to the rocks

râul de toamnă –
frunzele nu se agață
de stânci

*

the invisible
from everything
the seed

nevăzutul
din tot
sămânța

*

Buddha's smile
up and down on his back
rows of ants

zâmbetul lui Buddha
în sus și în jos pe spate
șiruri de furnici

*

sunset
the last rays trickling
on the cranes' wings

apus de soare
ultimele raze prelingându-se
pe aripile cocorilor

*

thunderclouds
crossing over plains
herds of horses

nori de furtună
traversând câmpiile
herghelii de cai

*

dew on grass
a beetle climbs
to the moon

rouă pe iarbă
un cărăbuș urcă
până la soare

*

origami workshop
with each paper fold
closer to Japan

atelier origami
mai aproape de Japonia
cu fiecare pliu

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN

În prag de Crăciun și An Nou 2023, revista de cultură «Argeș» le mulțumește colaboratorilor și cititorilor săi și le urează
LA MULȚI ANI FERICIȚI!